З англійської переклав Володимир Мусієнко.

Агата Крісті

НА КОГО ВКАЖЕ ПАЛЕЦЬ

Роман

1

Я досі часто згадую той ранок, коли прийшов перший анонімний лист. Його принесли з поштою під час сніданку. Пам'ятаю, я розкривав листа поволі, відчуваючи, як час ніби уповільнює свій плин і кожна мить набував особливої ваги. Лист був місцевий з машинописною адресою. Я розкрив його першого, бо на двох інших стояли лондонські штемпелі – один з тих листів, напевне, був з рахунком, а на другому я впізнав письмо одного з моїх надокучливих кузенів.

Моторошно тепер згадувати, як потішив нас із Джоанною цей лист, адже тоді ми й гадки не мали, що далі буде кров, насильство, підозра, страх. Просто було важко пов'язати все це з Лімстоком.

Та бачу, я невдало почав свою розповідь, бо не пояснив, що таке Лімсток.

Після авіаційної катастрофи мене довго переслідував смертельний жах, хоч лікарі й медсестри заспокоювали, казали, все минеться, мовляв, могло бути гірше – так, що й до смерті не встав би з ліжка. Нарешті гіпс зняли, і я знову навчився володати кінцівками. Мій лікар, Маркус Кент, поплескав мене по плечу і сказав, що все буде гаразд, я видужаю, але для цього слід виїхати на півроку у найглухіший провінційний закуток.

– Поїдьте у таке місце, де вас ніхто не знає, – сказав Маркус Кент. – Забудьте про всі справи. Захопіться місцевим життям, цікавтеся провінційними плітками, будьте у курсі всіх скандалів. Зрідка пиво – ось вам рецепт. Отож відпочинок і цілковитий спокій.

Відпочинок і цілковитий спокій! Де ж пак!

Отже, про Лімсток і Літтл-Ферз.

За часів норманського панування Лімсток був важливим політичним центром. А вже у двадцятому сторіччі про його існування мало хто й чув. Маленьке провінційне містечко, оточене з усіх боків заростями вересу й болотами, розташувалося за три милі від шосе. А щодо Літтл-Ферза – то це чепурний білий будиночок з похилою вікторіанською верандою, пофарбованою у світло-салатовий колір.

Моя сестра Джоанна як побачила Літтл-Ферз, так одразу, і сказала: це найкращий притулок для хворого. Господиня, що була до пари будиночку, мила, допотопна старенька леді, наскрізь просякнута вікторіанським духом, пояснила Джоанні, що вона ніколи б не здала Літтл-Ферза, коли б, мовляв, не такі скажені податки.

Після залагодження всіх необхідних формальностей ми з Джоанною приїхали з речами і поселилися у Літтл-Ферзі. А господиня дому, міс Емілі Бартон, переїхала на квартиру до своєї колишньої покоївки ("Моя вірна Флоренс", – називала її міс Бартон). У Літтл-Ферзі за покоївку лишилася Партрідж – похмура, але справна особа, якій удень приходила допомагати дівчина.

Не встигли ми розташуватись, як мешканці Лімстока занадилися до нас із урочистими візитами. Хто тільки не приходив: суддя Сіммінгтон – худий, стриманий, з буркотливою дружиною, що полюбляла грати у бридж; смаглявий сумовитий лікар, доктор Гріффіт, у товаристві своєї дебелої і енергійної сестри; вікарій – чоловік літній, вчений і, звісно ж,

неуважний; його дружина – дивна жінка з відстороненим виразом обличчя; багатий колекціонер, містер Пай, з кутка Праєрс-Енд і, нарешті, сама міс Емілі Бартон – чудовий взірець містечкової старої дівки.

Якось Джоанна сказала, зачудовано дивлячись на візитні картки:

– Слухай, Джеррі, я навіть не підозрювала, що люди можуть запрошувати в гості візитками.

– Бо ти не знаєш провінції.

Джоанна – гарненька і весела дівчина, кохається у танцях, коктейлях, флірті та їзді на швидкісних машинах. Вона створена для великого міста.

– Не вигадуй, Джеррі, у мене цілком підходящий вигляд для Лімстока.

Я уважно її оглянув і дозволив собі з нею не погодитися. На Джоанні був чудовий костюм спортивного крою. Він їй личив, ба вона справляла в ньому враження, але для Лімстока це було занадто.

– Аж ніяк, моя люба, – заперечив я. – Твій одяг нікуди не годиться. На тобі має бути старенька вицвіла твідова спідниця, а до неї гарний кашеміровий джемпер, ще підійшло б приношене вовняне пальто, на голову фетровий капелюшок, а на ноги грубоплетені панчохи і міцні черевики. Та й лице нікуди не годиться.

– А це ще чому?! Я наклала шар спеціальної, під засмагу, косметики.

– То ж то й воно, – насмішкувато підкреслив я. – Ось якби ти жила тут, то лише б злегка припудрювала ніс і, вже напевно, не вискубувала брів.

Джоанна засміялась і сказала, що ще ніколи не була в селі і хоче досхочу ним натішитися.

– Обридне воно тобі, ще й як, – співчутливо сказав я.

– І чого б то! Я по горло сита лондонською компанією. Можеш посміятися, але я геть-чисто розчарувалась у Полові. І, мабуть, не скоро від нього отямлюсь.

Я завжди ставився скептично до сердечних справ Джоанни, бо, зрештою, всі вони були схожі й відбувалися за одним "сценарієм". Спершу вона до нестями закохувалась у якогось невдаху, невизнаного генія. Вислуховувала його нескінченні скарги й нарікання на весь світ і добивалася, щоб його визнали. Потім він виявлявся невдячним, і глибоко ображена Джоанна заявляла, що її серце розбите, аж поки, бувало, нагодиться інший понурий молодик. Як правило, це траплялося тижнів за три.

Я не переймався любовними драмами Джоанни, але помітив, що життя у провінції стало для моєї чутливої сестри чимось новим, захопливим. Вона охоче збавляла час, роблячи візити чемності. Ми щодня одержували запрошення, радо їх приймали і запрошували до себе. Пас це захоплювало, як нова гра.

Тож я й кажу, що коли ми одержали анонімного листа, він приголомшив і розсмішив нас водночас. Я дивився на нього і нічого не міг утямити. Друковані слова були вирізані й наклеєні на аркуші паперу. В щонайбрудніших виразах анонімник твердив, ніби ми з Джоанною ніякі не брат і сестра.

– Гей, Джеррі, що там таке?

– Якась брудна анонімка.

Я не міг отямитися від струсу, бо якось не чекаєш такого у безтурботному плині лімстокського життя. Джоанна одразу ж зацікавилася листом.

– Та невже? А що в пій?

В романах, я помітив, анонімок намагаються не показувати жінкам, оберігаючи їхні слабкі нерви. На жаль, я не додумався приховати листа від сестри, а відразу дав його їй. Але Джоанна виправдала мою віру в її мужність і твердий характер. Лист лише розважив її.

– Який жахливий бруд! Я давно чула про анонімні листи, але досі жодного не тримала в руках. Вони завжди такі бувають?

– Не знаю. Я їх теж не одержував.

Джоанна захихотіла.

– Слухай, Джеррі, а ти правду сказав про мою косметику. Вони й справді мають мене за повію.

– А ще, – додав я, – треба зважити й на те, що наш батько був високий на зріст, чорнявець із запалими щоками, а матінка – маленька, білява і блакитноока. Просто я удався в батька, а ти – в матір.

Джоанна задумливо кивнула головою.

– Справді, ми геть не схожі. І ніхто не повірить, що ми брат і сестра.

– Хтось таки напевно не повірив.

Джоанні все це видалося страшенно смішним. Вона підняла листа за ріжок і спитала, що з ним робити.

– Найсправедливіше було б зі словами обурення кинути його у вогонь.

Я підтвердив сказане ділом, та так, що Джоанна заплескала в долоні.

– Блискуче, Джеррі! Тобі тільки на сцену. Добре, що в нас і досі є каміни.

– Кинути в кошик на сміття було б не так драматично, – погодився я. – Звісно, можна було б підпалити листа сірником і дивитися, як він поволі горить.

– Чомусь воно завжди не хоче горіти, коли його підпалюєш. Гасне. Тобі довелося б терти сірник за сірником, – сказала Джоанна.

Вона встала і підійшла до вікна, потім рвучко обернула голову.

– Цікаво, хто його написав?

– Боюсь, ми про це ніколи не дізнаємося.

– Так, схоже, не дізнаємося, – задумливо мовила Джоанна і за хвилину повела далі: – Просто незбагненно. Мені чомусь здавалося, що ми їм сподобалися.

– Так воно і є. Це витівки якогось недоумка.

– Може, й так. Пхе, бридота!

Джоанна вийшла з кімнати, а я, курячи цигарку, подумав, що вона таки має рацію. Це бридко. Комусь не подобається наш приїзд сюди, Джоаннина юна і вміло підкреслена врода, хтось захотів зробити їй

боляче. Найліпше, напевне, сприймати листа з гумором, та на душі було невесело.

Того ранку прийшов доктор Гріффіт. Ми домовилися з ним, що він ретельно, як і щотижня, мене обстежить. Мені подобався Оуен Гріффіт – смаглявий, незграбний, вайлуватий, але з вправними руками й дуже сором'язливий.

Він сповістив про значне поліпшення мого здоров'я, а потім спитав:

– Як ви себе почуваєте? Мені здається, вам сьогодні не зовсім добре, не від погоди часом?

– Та ні, все гаразд. Просто під час вранішньої кави надійшла брудна анонімка і лишила у роті поганий присмак.

Портфель випав йому з рук, тонке смагляве обличчя вражено витяглося.

– Ви хочете сказати, що теж одержали анонімку?

Я був здивований не менше від нього.

– Отже, вони тут у ходу?

– На жаль, так, віднедавна, – сумно проказав Гріффіт.

– Он воно що! Тоді мені все зрозуміло. А я подумав, що це наш приїзд комусь не припав до душі.

– Ні, ні. Тут щось зовсім інше. Просто… А про що був лист? Принаймні… – Він раптом почервонів і знітився. – Мабуть, мені не слід було питати?

– Заспокойтеся, Гріффіте, нічого особливого. В ньому йшлося про те, що Джоанна ніяка мені не сестра, мовляв, я привіз сюди повію. Оце вам зміст у двох словах.

Його смагляве обличчя спалахнуло від гніву.

– Яке паскудство! А ваша сестра, як вона це сприйняла?

– О, Джоанна в мене молодця. Вона дівчина сучасна і з характером. Її це навіть потішило. До того ж вона таких листів ніколи не одержувала.

– Хвалити бога, – тепло мовив Гріффіт.

– Саме так, напевне, й слід дивитися на анонімки – як Джоанна. І не перейматися.

– Воно-то, може, й так, але… – почав і одразу ж змовк Оуен Гріффіт.

– Що?

– Бачте, містере Бертон, досить цій халепі початися – і вже її не спиниш.

– Уявляю.

– Сподіваюсь, ви розумієте, що це явище патологічне.

– Ви когось підозрюєте?

– Ні, але хотів би знати, хто це. Розумієте, анонімну пошесть, як правило, викликає одна з двох причин: конкретна – коли листи спрямовані проти однієї людини або групи людей, тобто вони мотивовані. Людина має зуба на когось і шукає найбрудніший і

найпідступніший спосіб поквитатися. Це підло й гидко, але така людина не конче має бути з якоюсь патологією. Такі випадки легко розкриваються. Найчастіше анонімником буває вигнаний слуга, якась заздрісниця тощо. А ось коли причина не конкретна, а загальна – тоді все значно серйозніше. У такому разі листи надсилаються без розбору і служать одній меті – помститися за власні невдачі. Як я вже сказав – це патологія. З кожною дниною вона зростає. Врешті-решт анонімника викривають; найчастіше ним буває людина, на яку й не подумаєш. Ось так. Щось подібне зайшло торік на півночі графства. Тоді анонімницею виявилася старша відділу дамських капелюшків у великому магазині. Тиха, порядна жінка і працювала в магазині багато років. Але то була особиста ворожнеча. Я знаю, Бертоне, що таке анонімки, тому такий наляканий.

– І давно це почалося?

– Не думаю, та й важко сказати, якщо по правді. Бо коли люди одержують такі листи, то найчастіше нікому про них не кажуть і кидають їх у вогонь. Я сам дістав такого листа. І суддя Сіммінгтон теж. І ще кілька моїх пацієнтів казали мені.

– І всі ті листи на один копил?

– Так, звісно. Все обертається навколо амурів. Це їхня незмінна прикмета, – він посміхнувся. – Сіммінгтона звинувачено у таємному зв'язку з секретаркою – нещасною на вигляд, літньою міс Гінч, якій щонайменше сорок; носить пенсне, а передні зуби в неї як у кроля. Сіммінгтон відніс його просто в поліцію. Мене ж звинуватили у порушенні професійного етикету з пацієнтками. Навіть подробиць не забули вказати. Всі ці листи наївні й безглузді, але страшенно злостиві. – Його лице змінилося, спохмурніло. – Знайте, такі речі можуть бути дуже небезпечними.

– Цілком можливо.

– Бачте, хоч листи й грубі, написані по-дитячому, та рано чи пізно котрийсь із них влучить у слабину. І тоді один бог знає, що може скоїтися! А найбільше мене турбує те, який ефект справить анонімка на підозріливу й неосвічену людину. Для таких усе написане – чиста правда. І тоді слід чекати найстрашнішого.

– Мій лист був досить безграмотний. Мені навіть здалося, що його писала майже неписьменна людина, – сказав я задумливо.

– Хтозна! – кинув Оуен і пішов.

Обмірковуючи все згодом, я відчув, що те "хтозна" занепокоїло мене.

Я не збираюсь удавати, ніби анонімка не зіпсувала мені настрою, бо вона таки його зіпсувала, та я дуже скоро про неї забув. Тоді я не сприйняв її серйозно. Пам'ятаю, я заспокоював себе тим, що, мовляв, таке не диво у віддалених провінційних містечках. Десь – найпевніш, це справа рук якоїсь істерички, одержимої манією скрізь шукати драми.

Та коли всі листи написані так само по-дитячому, вони не накоять багато лиха.

Наступний інцидент, якщо можна так його назвати, стався через тиждень, коли Партрідж процідила крізь зуби, що Беатріс, дівчина, яка приходила вдень допомагати їй, сьогодні не прийде.

– Мені здалося, сер, що дівчина чимось серйозно засмучена, – додала Партрідж.

Я не міг збагнути натяків Партрідж, але подумав собі (і помилився), що в цієї Беатріс негаразд із шлунком, чого Партрідж, з її делікатністю, не могла сказати прямо. Я поспівчував дівчині й висловив надію, що їй скоро покращає.

– Дівчина почуває себе добре, сер. Вона у пригніченому стані.

– Он як!

– Через листа, що вона одержала, – вела далі Партрідж. – Напевне, якогось брудного змісту.

З похмурого погляду Партрідж я зрозумів, що натяки стосувалися мене. Кров ударила мені в обличчя. Я ледве міг би впізнати Беатріс, якби вона стрілася мені на вулиці, так погано я її знав. Каліка, що шкандибає на милицях, навряд чи підходяща особа на роль спокусника провінційних дівчат.

– Це вже чортзна-що! – вигукнув я роздратовано.

– Сер, я те саме сказала матері Беатріс. Подібного у цьому домі ніколи не було й не буде, поки я тут порядкую. А що стосується Беатріс, то дівчата тепер не такі, як колись. І як там вони поводяться, теж не можу судити. Але річ у тім, сер, що знайомий Беатріс, той хлопець, з яким вона зустрічається, теж одержав подібного листа. А він не настільки розважливий, щоб зрозуміти все правильно.

– Зроду не чув нічого безглуздішого! – розсердився я.

– Я вважаю, сер, нам слід позбутися дівчини, – правила своєї Партрідж. – Я певна, тут щось негаразд. Немає диму без вогню – ось що я вам скажу.

Я навіть не підозрював, як увіриться мені це прислів'я.

Так сталося, що того ранку я мав гуляти у містечку. Стояв ясний сонячний день, повітря було прохолодне і свіже, пахло весною. Взявши милиці, я вийшов з дому і рішуче заперечив, щоб Джоанна супроводжувала мене. Ми вмовилися, що вона забере мене машиною.

– Ну, Джеррі, у тебе буде вдосталь часу переговорити з усіма в Лімстоку, – покепкувала Джоанна.

– Я так і зроблю.

Справді-бо, саме вранці на Хай-стріт мешканці Лімстока, перебігаючи з крамниці в крамницю, при коротких зустрічах обмінюються новинами. Однак мені не довелося йти до центру самому. За якихось двісті ярдів позаду пролунав велосипедний дзвінок, заскрипіло гальмо і Мейган Хантер звалилася зі свого вело просто мені під ноги.

– Привіт, – гукнула вона, звівшись на ноги, і почала обтрушуватись.

Мейган мені подобалася, і я чомусь завжди ставився до неї співчутливо. Вона була приймачкою судді Сіммінгтона, дочкою місіс Сіммінгтон від першого шлюбу. Ніхто не згадував про містера (чи капітана) Хантера. Я лише дізнався, що про нього не варто й згадувати. Подейкували, ніби він знущався над місіс Сіммінгтон. Вона розлучилася з ним через рік після одруження. Місіс Сіммінгтон була жінка з достатком і поселилася з маленькою дочкою у Лімстоку, щоб забути все, а потім одружилася з єдиним достойним одинаком у містечку – Річардом Сіммінгтоном.

Від другого шлюбу знайшлося двоє хлопчиків, яких батьки обожнювали, і, мені здавалося, Мейган почувала себе чужою в сім'ї. Вона аж ніяк не була схожа на свою матір, маленьку меланхолійну жінку, що завжди нарікала на своє здоров'я та клопіт із прислугою. Мейган була дівчина висока на зріст і, хоч їй уже виповнилося двадцять, скидалася на шістнадцятирічну школярку з копицею рудого волосся, зеленкувато-карими очима, тонким вилицюватим обличчям і напрочуд чарівною кривою посмішкою. Одягалася вона як попало – в усе сіре, заношене. На ногах незмінно мала грубоплетені, діряві панчохи.

Цього ранку вона видалася мені більше схожою на конячку, ніж на людину. І справді, вона могла зійти за милу конячку. Мейган говорила, як завжди, поквапом, захекано, перестрибуючи з думки на думку.

– Я була на фермі Лешерів, хотіла подивитися, чи в в них качині яйця. У них стільки маленьких поросяток! Рожевенькі такі! Ви любите поросяток? Я люблю. Мені навіть подобається, як вони пахнуть.

– Добре доглянуті поросята не повинні пахнути, – сказав я.

– Хіба? А у нас вони скрізь пахнуть. Ви в містечко? Я побачила, що ви самі, й вирішила зупинитись та пройтися з вами до центру. Тільки зупинилась надто різко.

– Аж порвали собі панчохи.

Мейган сумно подивилася на праву ногу.

– А й справді. Але дві дірки там уже були. Пусте.

– Мейган, ви коли-небудь лагодите свої панчохи?

– Інколи, як мати побачить. Та вона рідко мене бачить, отож лихо невелике, правда?

– Але ж ви вже доросла, пора б це зрозуміти.

– Ви хочете сказати, що я маю бути схожою на вашу лялечку сестру?

Мене образив такий випад проти Джоанни.

– Просто вона завжди чисто й охайно вдягнена, і на неї приємно подивитися.

– Вона гарненька і нітрішки не схожа на вас, правда? А чому?

– Брати й сестри не завжди схожі.

– Це так. Я теж не схожа на Браєна і Коліна. А Браєн і Колін не схожі один на одного. Дивна це річ. Дуже дивна, чи не так?

– Що саме?

– Сім'ї, – відповіла вона коротко.

– Може, й так, – сказав я замислено.

Мені було цікаво, які думки снуються в її голові. Якийсь час ми йшли мовчки, потім Мейган спитала:

– Ви льотчик?

– Льотчик.

– Це там вас покалічило?

– Еге ж. Я розбився.

– А в Лімстоку льотчиків немає.

– Немає. А вам хотілося б літати?

– Мені?! Та хай бог милує! Я блюватиму. Мене у поїзді і то нудить.

Вона помовчала хвилину-другу, потім спитала навпростець, як можуть лише діти:

– Ви одужаєте і знову літатимете чи так і шкандибатимете на милицях?

– Мій лікар запевняє, що я одужаю.

– А йому можна вірити?

– Гадаю, можна. Та я й сам у це вірю.

– Тоді все гаразд. Бо люди часто обманюють.

Я нічого не міг заперечити і вислухав це її твердження мовчки.

Мейган раптом споважніла й сказала:

– Що ж, я рада. Мені здавалося, ви такі сердиті через те, що скалічені на все життя. Але як ви завжди такий сердитий, тоді все гаразд.

– Я не сердитий.

– Ну то дратливий.

– Я дратуюся тому, що хочу чимшвидше одужати, але таких речей не прискориш.

– Тоді навіщо ж нервуватися?

Я розсміявся.

– Моя люба дівчино, хіба вам ніколи не хотілося прискорити подій?

Мейган задумалася і сказала:

– А навіщо це мені? Та й куди поспішати? Нічого в мене ніколи не трапляється.

Мене вразила безнадія в її голосі й словах.

– Слухайте, Мейган, ви хоч чимось захоплюєтесь у житті?

Вона знизала плечима.

– А чим тут захоплюватися?

– Ну, хоч якесь хобі у вас є? Може, гра? А друзі у вас є?

– Гравець з мене ніякий. Та й дівчат тут мало, а ті, що є, мені не подобаються. До того ж вони вважають мене за ненормальну.

– Дурниці. Ви цілком нормальна.

Мейган похитала головою. Ми вже виходили на Хай-стріт, коли вона раптово зупинилася.

– Он іде міс Гріффіт. Противнюща жінка. Вона весь час присікується до мене. Терпіти її не можу.

Не встиг я слова мовити, як міс Гріффіт була вже біля нас. Сестра лікаря, Еймі Гріффіт, мала все, чого так бракувало її братові. Вона була вродливиця, з приємним смаглявим лицем і мала гучний голос.

– Привіт вам обом! – прогриміла вона до нас. – Чудовий ранок, правда? Мейган, саме тебе я й хотіла побачити. Мені потрібна допомога. Треба купити конверти.

Мейган щось пробурмотіла, сперла велосипеда на бордюр, скочила в сідло і поїхала до універсального магазину.

– Дивна дівчина, – сказала міс Гріффіт, дивлячись їй услід. – Ледащо, яких світ не бачив. Тиняється цілісінькими днями без діла. Страшний хрест бідолашній місіс Сіммінгтон. Чого вже вона не робила, аби прилучити дівчину до якоїсь справи: друкарства, куховарства або просто кролів розплоджувати. Треба ж їй чогось навчитися.

Я не міг не погодитися з нею, але в душі відчував, що на місці Мейган опирався б будь-якій пропозиції Еймі Гріффіт з однієї простої причини – все її єство викликало в мене відразу.

– Просто не віриться, що це в неї від лінощів, – провадила міс Гріффіт. – І я певна: не тому, що в неї в голові тільки хлопці, адже вона негарна й неприваблива. Мені часом здається, що вона несповна розуму. Яке то горе бідолашній матері. Батько її, я вам скажу, – вона притишила голос, – був трішки той, не при своєму розумі. Боюсь, вона вдалася в нього. Ах, бідолашна мати! Воно, звісно, всякого люду має бути на світі. І таких, як Мейган, треба.

– Хвала творцеві, так воно і є, – підхопив я.

Еймі Гріффіт задоволено всміхнулася.

– Та й справді, що б воно було на світі, якби всі люди були однаковісінькі. Але я терпіти не можу, коли ось так марнують життя, замість того, щоб брати від нього все, як оце я. Мені часто закидають, мовляв, у провінції можна померти з нудьги. Аніскілечки. У мене по горло справ, я аж горю! Немає ні хвилини спокою: і тобі інститут, і всілякі комітети, вже не кажу, що на мені Оуен.

Тут міс Гріффіт побачила знайому на тому боці вулиці і, прогримівши якесь вітання, підстрибом пішла до неї. А я спокійно попрямував до банку.

Міс Гріффіт завжди страшенно втомлювала мене.

Свої справи у банку я залагодив швидко і пішов до контори "Голбрайт, Голбрайт і Сіммінгтон". Не знаю, чи були там коли-небудь Голбрайти, бо я їх у вічі не бачив. Мене провели до Річарда Сіммінгтона. Зі смаком обставлений кабінет. Під стінами шафи з безліччю шухлядок, де лежали справи. На кожній шухлядці табличка: "Леді Хоуп", "Сер Еверард Карр", "Вільям Ётсбі-Хоарс, есквайр", "Померлі" тощо. Все це навіювало думки про давність родів у графстві й давність, а отже, й законність фірми.

Коли містер Сіммінгтон схилився над паперами, які я приніс, мені спало на думку, що коли місіс Сіммінгтон спіткала невдача у першому шлюбі, то їй просто пощастило у другому. Річард Сіммінгтон був уособленням респектабельності, тим чоловіком, який ніколи не завдасть прикрощів дружині. У нього була довга шия, гострий борлак, блідувате лице і довгий тонкий ніс. Без сумніву, добра людина, гарний чоловік і батько, але не з тих, хто схильний до імпульсивних дій.

Невдовзі містер Сіммінгтон підвів голову і заговорив – чітко, повільно, показуючи себе людиною ділового і кмітливого розуму. Ми потисли одне одному руки і таким чином покінчили справу. Я встав, щоб іти, але вже біля дверей зупинився і сказав:

– А знаєте, я йшов сюди з вашою приймачкою.

Якусь мить містер Сіммінгтон дивився на мене так, ніби не знав, хто його приймачка, потім осміхнувся і сказав:

– А, так, так, Мейган. Вона щойно приїхала зі школи. Ми саме вирішуємо, де б її влаштувати. Хоча, звісно, вона ще дуже молода. Кажуть, вона відстає у розвитку. Атож, саме так і кажуть.

Я вийшов з кабінету. У приймальні було троє. На високому табуреті сидів старий чоловік і повільно, але старанно, писав. На лаві примостився дрібний, як курча, хлопчик. Середніх літ жінка з кучерявим волоссям і в пенсне швидко друкувала.

"Якщо це міс Гінч, – подумав я, – тоді важко не погодитися з Оуеном Гріффітом, що між нею і Сіммінгтоном навряд чи міг бути таємний зв'язок".

Я зайшов до пекарні, щоб купити булку з родзинками. Там мене радо зустріли й зі словами: "Щойно з печі, сер", – вручили булку. І коли її ніжне тепло обігріло мені груди, то лишилося тільки повірити пекареві.

Вийшовши з пекарні, я роззирнувся на всі боки, сподіваючись побачити Джоанну з машиною. Прогулянка добряче мене втомила, та й незручно було йти на милицях і нести булку. Але Джоанни піде не було. Натомість по тротуару До мене йшла, ні, не йшла, а пливла богиня. Справді, інакше її не назвеш. Прекрасні риси, золотисті кучері, вишуканих форм тіло. І йшла вона, як богиня, – легенько, ніби підпливала ближче й ближче. Яка дівчина! Дух перехоплює!

Мій палкий захват не минув для мене безкарно. Почалося з булки. Вона випала у мене з рук на тротуар. Нахилившись по неї, я впустив милицю і заточився. Сильна рука богині підхопила мене і не дала впасти. Я почав щось мимрити:

– Не знаю, як і дякувати… Ради бога, вибачте…

Вона підняла булку, милицю, подала їх мені і щиро всміхнулася.

– Все гаразд, запевняю вас, – сказала вона, і чарівний образ богині раптом зник. Натомість переді мною стояла гарна, ставна дівчина, та й годі. Я раптом подумав, як би все склалося, коли б олімпійські боги наділили троянську Єлену таким грубим акцентом. Дивна річ, дівчина так схвилювала душу своєю чарівною вродою, та досить їй було розтулити рота й заговорити, як та чарівність зникла без вороття, наче й не було її. Я знав, що буває навпаки. Пам'ятаю, мені довелося бачити маленьку, похмуру з мавпячим обличчям жінку, якої ніколи не хотілося бачити вдруге, та коли вона починала говорити, ставалося чудо – здавалося, сама Клеопатра воскресала.

Я так глибоко загадався, що не почув, як Джоанна зупинила машину позад мене. Лише її голос привів мене до тями.

– Що з тобою, Джеррі?

– Та нічого. Просто думав собі про Єлену Троянську та інших.

– Гарненьке ж місце ти вибрав для цього, – зауважила Джоанна. – Чудило, та й годі – стоїть із роззявленим ротом і притискає булку до грудей.

– У мене був шок. Я несподівано перенісся у Трою і повернувся назад. Ти часом не знаєш, хто та дівчина? – показав я вслід богині.

Джоанна пильно подивилася на дівчину і сказала, що то Елсі Холланд, гувернантка Сіммінгтонів.

– То це на неї ти так рота роззявляв? Що ж, вона приємна, але простачка.

– Я це помітив. Справді, симпатична дівчина, та й тільки. А спершу видалася мені Афродітою.

Джоанна відчинила двері, і я сів у машину.

– Дивно, правда, Джеррі? Як часто людина має прекрасну подобу, але зовсім не приваблює, як ось ця дівчина. А шкода.

Я відповів, що для гувернантки й того досить.

Пополудні ми пішли на чай до містера Пая.

Містер Пай був пухкенький коротун, закоханий у свої "милі" стільчики, дрезденських пастушок і колекцію меблів різних епох. Він жив у Прайорс-Лоджі, поблизу якого були залишки старого монастиря, зруйнованого за часів реформації.

В його домі від усього так і подихало вишуканістю. Навіть штори й диванні подушки були з найдорожчого шовку пастельних тонів. Маленькі, пухкі руки містера Пая тремтіли від захвату, коли він описував і показував свої багатства, а коли переказував захопливі обставини, за яких привіз італійське ліжко з Верони, його голос зривався на писк.

Ми з Джоанною теж були в захваті від антикварних речей і похвалили його надбання.

– Яка це втіха, яка втіха мати таке у нашому містечку, – щебетав містер Пай. – А люди в нас, святий боже, – ниці селюки. Гірше – вандали, ну, чисті тобі вандали! А що коїться в їхніх будинках – плакати хочеться, шановна леді, я вас запевняю, просто хочеться плакати. Ви й самі вже, напевне, відчули це?

Джоанна зізналася, що не встигла.

– Будинок, що ви його обрали, належить міс Емілі Бар-тон, не вгавав містер Пай. – Він досить пристойний. І в ньому є кілька гарних речей. Навіть дуже гарних. Деякі з них просто першорядні. Я б сказав, що в неї

є смак, хоча тепер я цього не зовсім певен. Часом мені здається, ніби вся обстановка в її домі – просто вияв сентиментальності. Вона любить зберігати речі такими, як вони були завжди, але не з якихось вищих міркувань. Це в неї не від прагнення до гармонії, а лише тому, що так робила її мати.

Він повернувся до мене і заговорив зовсім іншим голосом, в якому зник тон захопленого актора, а натомість з'явилося щось від завзятого пліткаря.

– Скажіть, ви зовсім нічого не знаєте про цю сім'ю? Нітрішки? І квартирні агенти вам не розповідали? Але ж, мої любі, якби ви тільки знали, що то була за сімейка! Коли я приїхав сюди, стара мати була ще жива. Страшна особа – жахлива! Виродок, щоб не сказати гірше. Справжня потвора вікторіанського штабу, деспот, що понівечив своїх дітей. І ось як це було: зовнішність вона мала просто монументальну – важила, мабуть, із центнер, і всі п'ятеро дочок крутилися біля неї. "Дівчатка", – називала вона їх. Дівчатка! А найстаршій уже було добре за шістдесят. Або: "Ці дурки!" – і так теж казала. Чорними рабинями, ось ким вони були! Прислужували і всіляко догоджали їй. Рівно о десятій вони мали бути в ліжку. Їм не дозволялося топити у своїх кімнатах, а запросити друзів додому – про це не могло бути й мови. Знаєте, вона ненавиділа їх за те, що вони не могли одружитися. І сама так усе влаштувала, що вони фактично не могли нікого зустріти. Здається, тільки Емілі чи Агнес робили спроби зійтися з вікарієм. Та, бачте, його сім'я була не досить підходяща, і матуся негайно поклала цьому край.

– Готовий роман, – сказала Джоанна.

– О люба моя, так усе й було. А потім ця жахлива жінка померла, та вже було пізно щось починати. Жили вони собі потихеньку і лише зрідка, та й то пошепки, говорили про те, що бідолашній матусі хотілося побачити ще за життя. Навіть коли сестри обклеювали її спальню новими шпалерами, їх проймав страх, що вони чинять блюзнірство. Щоправда, їм цілком подобалося жити ось так у домашньому монастирі.

Але жодна з них не мала достатнього запису життєвих сил, і незабаром родина почала вимирати. Едіт скосив грип, Мінні не перенесла операції, а бідолашну Мейбл розбив параліч. Емілі самовіддано доглядала її. Далебі, нещасна жінка, десять років день у день не відходити від паралізованої сестри! Чи ж не ангел, правда? Шкода, що в неї грошова скрута, але в кого тепер краще.

– Нам самим прикро, що ми відібрали в неї дім, – сказала Джоанна.

– Ні, ні, моя люба юна леді, вам не слід так думати, її добра Флоренс вірна їй і тепер. Та Емілі й сама мені казала, що їй з вами пощастило, такі в неї гарні пожильці.

– Нам подобається її будинок, в ньому така заспокійлива атмосфера, – сказав я.

Містер Пай від моїх слів аж підскочив.

– Справді? Ви це відчуваєте? О, цікаво. Але ж дивно. Навіть дуже дивно.

– Що ви маєте на увазі, містере Пай? – спитала Джоанна.

Містер Пай розвів пухкенькими руками.

– А, власне, нічого. Дивно, та й годі. Розумієте, я вірю у вплив домашньої атмосфери. Людські думки, почуття, вони, знаєте, просякають стіни й меблі.

Якийсь час я мовчав, озирався довкола, намагаючись уявити, як би я описав атмосферу у Прайорс-Лоджі. Найсмішніше те, що в ньому не було ніякої атмосфери. І це таки справді дивно. Я так поринув у роздуми, що розмови між Джоанною і господарем вже не чув. Однак коли Джоанна

перейшла до милих речей, що передують завершенню візиту, я прокинувся від думок і вставив ще й своє слівце.

Ми вийшли до передпокою і вже коли стояли біля вхідних дверей, з поштової скриньки на килим упав лист.

– А ось і пошта, – промимрив містер Пай, піднявши листа. – То я вас знову чекаю в гості, мої юні друзі. Знаєте, так приємно зустріти у нашому закутку, де ніколи нічого не трапляється, ерудованих і знаючих людей.

Двічі потиснувши обом нам руки, він надзвичайно турботливо допоміг мені сісти в машину. Джоанна сіла за кермо, обережно минула бездоганно доглянутий газон, вирівняла машину і помахала господареві, що стояв на східцях будинку. Я нахилився і зробив те саме. Але наші прощальні жести лишилися без уваги. Містер Пай стояв, вдивляючись у розкритого листа.

Джоанна якось назвала його пухкеньким рожевим херувимчиком. Він таки був пухкенький, але тієї миті аж ніяк не скидався на херувимчика. Його лице налилося кров'ю, спотворилося від люті й подиву. Так, і страху теж.

Саме тоді мені спало на думку, що я вже десь бачив такого конверта, тільки не збагнув цього одразу; це був один із тих випадків, коли щось помічаєш і ще не усвідомлюєш, що в тебе перед очима.

– Господи, – вигукнула Джоанна, – що вкусило бідолаху Пая?

– Мені здається, це знов та сама "таємнича рука", – сказав я.

Джоанна рвучко обернулася до мене, і автомобіль занесло.

– Обережніше, дівчино!

Джоанна, спохмурнівши, перевела погляд на дорогу.

– Ти хочеш сказати, що він дістав такого ж листа, як і ти?

– Я лише припускаю.

– І що воно за містечко! На вигляд таке невинне, тихе, ну, просто шматочок справжньої Англії, якою всі звикли її уявляти.

– Де, за словами містера Пая, ніколи нічого не трапляється, – закінчив я її думку.

– Не подобається мені все це, Джеррі, – і вперше в її голосі забринів страх.

Я нічого не відповів, бо й мені це не подобалося. Такий милий, затишний куточок, і маєш, така бридота. Здається, саме тоді я відчув: щось має трапитись…

Минали дні. Ми ходили до Сіммінгтонів грати у бридж. Місіс Сіммінгтон докучала мені наріканнями на Мейган.

– Бідолаха, вона така недотепа. Всі вони у цьому віці однакові. Здавалося б, уже й школу закінчила, а ще дитина.

– Але ж Мейган уже двадцять років, – зауважила Джоанна м'яко.

– Це так. Та вона ще дитя, як на свої роки. Але це й добре, коли дівчатка ростуть повільно, – вона засміялася. – Мабуть, усі матері хочуть, щоб їхні діти завжди лишалися маленькими.

– Незрозуміло тільки, чому, – сказала Джоанна. – Що не кажіть, а якось воно дико, коли дитина розумом лишається на рівні шестирічної, а сама доросла.

Це зауваження роздратувало місіс Сіммінгтон, і вона порадила міс Бертон (тобто Джоанні) не сприймати слів так буквально.

Мені подобалося сказане Джоанною, і я відчував цілковиту байдужість до почуттів місіс Сіммінгтон. Здавалося, за збляклою красою літньої жінки криється егоїстична вдача.

А Джоанна навмисне спитала місіс Сіммінгтон, чи не збирається та давати Мейган уроків танців.

– Танців?! – місіс Сіммінгтон неабияк здивувалася. – О ні! У нас таким не займаються.

– Розумію, розумію. Лише теніс або щось подібне, і нічого більше.

– Я навіть забула, коли востаннє грали на нашому корті. Та, зрештою, ні я, ні Річард не вміємо грати. Може, згодом, коли підростуть хлопчики… Але Мейган і так знайде собі розвагу. Її цілком влаштовує тинятися без діла. Стривайте, стривайте. Це ж мені брати. Оце то так! Дві карти, і жодного козиря.

– Мені так шкода цю дівчину, – сказала Джоанна, коли ми верталися додому.

– Мейган?

– Так. Мати зовсім її не любить.

– О Джоанно, все не так погано, як тобі здається.

– Та я розумію. Матері часто не люблять своїх дітей. Мейган, звісно, обтяжлива для дому. Вона не Сіммінгтонівського складу. Без неї сім'я була б одним цілим, і це найстрашніше для мислячої людини, а вона мислить.

– Так воно, напевне, і є, – сказав я задумано і вмовк. Джоанна несподівано засміялася, і в тому сміхові чулася злість.

– Лишенько тобі з тією гувернанткою.

– Це ти про що? – здивовано запитав я.

– Не прикидайся. Я все бачила. Чоловіча досада малювалася на твоєму лиці, коли ти поглядав на неї. І я згодна з тобою, що це справа безнадійна. Але не бачу, хто інший міг би тобі підійти. Хіба доведеться залицятися до Еймі Гріффіт.

– Господи прости! – відсахнувся я. – Стривай, а чого це тебе хвилюють мої любовні діла? А в самої що? Бачу, тобі сумно тут без любовних інтрижок. Мабуть, тому, що досі не трапився невизнаний геній. Доведеться взятися за Оуена Гріффіта. Він тут, до речі, єдиний, кого ще не обкручено.

Джоанна аж голову відкинула.

– Докторові Гріффіту я не подобаюсь.

– Він іще не встиг роздивитися тебе як слід.

– Та, мабуть, устиг, коли переходить на другий бік вулиці, як бачить мене на Хай-стріт.

– Неймовірна реакція, – сказав я уїдливо-співчутливо. – Ти до такого незвична.

Джоанна мовчки заїхала у гараж і лише згодом сказала:

– Щось є у твоїх словах, Джеррі. Я дійсно не розумію, чому він завжди навмисне переходить на той бік вулиці, коли бачить мене. Зрештою, це просто безкультурно, не кажучи вже про все інше.

– Ага, розумію. Тобі доведеться холоднокровно полювати на нього.

– Не люблю, коли мене уникають.

Я поволі вийшов з машини, припасував милиці і дав моїй сестрі маленьку пораду:

– Ось що я тобі скажу, дівчино. Оуен Гріффіт не схожий на жодного з твоїх невизнаних геніїв. Хоч ти й обережна, та гляди, не руш осиного гнізда. Він може бути дуже небезпечним.

– Ти гадаєш? – в її голосі чулися нотки зацікавлення.

– Не чіпляйся до бідолахи Гріффіта, – сказав я рішуче.

– А як він сміє переходити на той бік вулиці, коли бачить мене?

– Всі ви, жінки, однакові! Вже як учепитеся до чогось! До речі, не забувай про Еймі. Якщо я не помиляюсь, вона почне на тебе полювати.

– Вона вже мене недолюблює, – мовила Джоанна з ледь відчутним задоволенням.

– Джоанно, ми приїхали сюди у пошуках миру і спокою, розумієш? І я хочу, щоб вони в нас були!

Але на мир і спокій слід було розраховувати в останню чергу.

2

Минув іще тиждень. Якось після прогулянки я повернувся додому і побачив біля будинку Мейган. Вона сиділа на східцях, спершись підборіддям на коліна.

– Привіт! – як завжди, безцеремонно кинула вона. – Це нічого, що я прийшла до вас на другий сніданок?

– Навіть дуже добре.

– Якщо у вас відбивні чи щось таке і прислуга не схоче готувати, то ви скажіть мені, – гукнула вона, коли я пішов сповістити Партрідж, що нас буде троє на другий сніданок.

Партрідж сердито пирхнула на таку звістку. Вона, звісно, й словом не обмовилася, що ця міс Мейган їй ні до чого.

Я повернувся на веранду.

– То як, усе гаразд? – спитала Мейган.

– Цілком. У нас сьогодні тушкована баранина з картоплею.

– О, так це ж смакота! Я маю на увазі, що картопля буде з підливою.

– Саме так, – підтвердив я.

Поки я курив люльку, ми сиділи мовчки. Але то було дружнє мовчання.

– Ви теж вважаєте мене за ненормальну! – раптом вигукнула Мейган, та так несподівано, що я здригнувся і люлька випала мені з рота. То була чудова пінкова люлька і дуже гарного кольору. Вона розбилася на друзки.

– Бачите, що наробили, – сердито буркнув я.

Але замість засмутитись Мейган, як можуть тільки діти, всміхнулася і сказала:

– Ви мені страшенно подобаєтесь.

Це було сказано так лагідно і ласкаво, як міг би сказати хіба що собака, якби він мав дар мови. Мені раптом спало, на думку, що Мейган, хоч і схожа на конячку, вдачею більше подібна до ласкавого песика. Але не до людини.

– Що ви сказали перед тим, як упала люлька? – спитав я, збираючи уламки.

– Я сказала, що ви теж вважаєте мене за ненормальну, – повторила вона, але вже зовсім іншим тоном.

– Чому це я маю так вважати?

– Бо так воно і є, – мовила вона сумно.

– Не будьте дурненькою, – сердито відказав я.

– Маєте рацію. Я зовсім не дурна, хоча люди саме так і думають. Ало вони по знають, що я душею відчуваю, які вони, і ненавиджу їх.

– Ненавидите?!

– Ненавиджу! – вигукнула Мейган і подивилася мені у вічі меланхолійними, зовсім не дитячими очима. То був довгий сумовитий погляд. Потім сердито випалила: – Якби ви були нікому не потрібні, то теж ненавиділи б людей!

– А чи вам не здається, що ви просто перебільшуєте?

– Еге ж. Люди завше так думають, коли їм кажеш правду. А це таки правда. Я нікому не потрібна і знаю чому. Мати ненавидить мене, бо я нагадую їй батька, який знущався з неї і був страшною людиною, наскільки мені вдалося про нього дізнатися. Але матері, бачте, не можуть сказати, що вони не хочуть своїх дітей, і покинути їх. Або ж з'їсти. Кицьки, так ті поїдають своїх кошенят, якщо ті їм не потрібні. І це дуже мудро. Ніяких проблем. А в людей матері мають доглядати своїх дітей. Було б краще, якби мене відпровадили назад до школи, але моїй матусі, бачте, хочеться, щоб я була при ній, при вітчимі та хлопчиках.

– Мені все ж здається, що ви перебільшуєте. Та коли так, то чому б вам не піти з дому і не жити самій.

Вона цинічно посміхнулася.

– Самій заробляти собі на хліб? Ви це хочете сказати?

– Саме це.

– А як?

– Можна навчитися стенографувати, друкувати або стати бухгалтером.

– У мене нічого не вийде. Я зовсім нездатна до роботи. Та й навіщо воно мені?

– Як так?

Вона відвернулася, потім поволі повернулася до мене, її лице почервоніло, а на очах бриніли сльози. Вона заговорила надривно, по-дитячому схлипуючи:

– Чому я маю йти з дому? Чому мене до цього змушують? Я їм не потрібна, але я нікуди не піду. Я залишуся, і вони в мене пошкодують. Свині паскудні! Я ненавиджу весь Лімсток. Всі вони за недоумка мене мають. Я їм покажу! Я їм...

Її гнів був такий дитячий. Раптом я почув кроки за будинком.

– Вставайте, – сказав я сердито. – Бігом у ванну вмиватись. Тільки швиденько.

Вона скочила на ноги і побігла у ванну, перш ніж Джоанна встигла з'явитися з-за рогу.

Я сказав Джоанні, що до нас прийшла Мейган.

– От і добре. Вона мені подобається, хоча ще й дитина. Але цікава дівчина.

Я досі нічого не розповів вам про вікарія та його дружину, місіс Калтроп. У Лімстоку вони були людьми помітними. Мені не доводилося бачити чоловіка такого далекого від буденного життя, як Дейн Калтроп.

Він жив своїми книжками і наукою. Місіс Калтроп, навпаки: знала все і про всіх. Порад вона не давала і ніколи не втручалася в чуже життя, але для людей невтішних і боговірних була втіленням самого бога.

Місіс Калтроп зупинила мене на Хай-стріт через день після того, як до нас приходила Мейган. Мені завжди було цікаво спостерігати за ходою місіс Калтроп, можна було подумати, ніби вона вирушила на полювання з хортами. А що й сама вона дуже схожа на хорта, то її погляд був завжди спрямований кудись за обрій, і здавалося, що людина, з якою вона розмовляє, стоїть не поряд, а за милю-півтори.

– О! Містере Бертон! – вигукнула вона. Це в неї вийшло тріумфально, як у людини, котрій несподівано вдалося розгадати надзвичайно складну загадку, що я таки містер Бертон. Місіс Дейн Калтроп перестала вдивлятися за обрій і намагалася зосередити погляд на мені.

– Щось хотіла вам сказати…

Я нічим не міг їй допомогти, і вона стояла задумлива й розгублена.

– І дуже неприємне…

– Шкода, – співчутливо мовив я.

– А, ось що! – випалила раптом місіс Калтроп. – Анонімні листи. Що це за історія з анонімками, яку ви привезли сюди?

– Я її не привозив, вона почалася до мого приїзду.

– Але доки вас тут не було, анонімних листів ніхто не одержував.

– Ба ні, місіс Калтроп, одержували. Все почалося до мене.

– О господи!

Вона знову стояла мовчки, а її погляд полинув ген за обрій. Врешті заговорила:

– Все це не дає мені спокою. Просто жахливо. Ми тут не такі. Ну, є в нас заздрісні люди, підленькі, злостиві, але щоб таке вчинити. Ні, таких тут немає. Ось що мене непокоїть найбільше. Розумієте, я мушу знати анонімника.

Її гарні очі повернулися з-за обрію і стрілися з моїми. Вони були схвильовані і, здавалося, мали в собі щире дитяче занепокоєння.

– Чому саме ви повинні знати анонімника?

– Тому, що я… Я завжди вважала це за свій обов'язок. Калеб читає проповіді, приймав причастя. Виконує обов'язок священика, але якщо взагалі можливий священик у шлюбі, то, я гадаю, обов'язок його дружини знати все, що думають, почувають люди, навіть якщо я нічим не можу їм зарадити. Та й, зрештою, хто ж, як не я… – вона замовкла, потім несподівано додала: – Листи такі примітивні.

– А хіба ви теж одержували? – спитав я несміливо, але місіс Дейн Калтроп відповіла спокійно і певно:

– Аякже. Аж два чи три. Вже не пам'ятаю навіть, про що там писалося. Здається, якась нісенітниця про Калеба та шкільну вчительку. Чистий абсурд, бо ж Калеб такий далекий від усяких любовних інтриг. Сказати по правді, навіть не знає, що це таке. Він такий радий, що став священиком.

– Справді, – підтвердив я.

– Він міг би стати святим, коли б не був таким інтелектуалом.

Мені нічого було додати, та я й не зміг би, бо місіс Дейн Калтроп з кожним словом відходила все далі й далі від розповіді про чоловіка і наближалася до листів, але якимось дивним шляхом.

– У листах стільки можна розказати, так ні ж бо. Ось що дивно.

– Це ви про що? – спитав я.

Її гарні каламутні очі знову стрілися з моїми.

– У нашому Лімстоку бозна-що коїться, скільки завгодно ганебних історій. Чому анонімник не пише про них і не використовує їх? – Вона замовкла і за мить несподівано спитала: – Про що писалося у вашому листі?

– Ніби Джоанна ніяка мені не сестра.

– А насправді? – спитала місіс Дейн Калтроп з непідробною дружньою цікавістю.

– Звісно ж, сестра. Вона кивнула головою.

– Тепер бачите, що я мала на увазі. Запевняю вас, тут щось не так…

Вона дивилася на мене невидющим поглядом задумливих очей, і несподівано я зрозумів, чому в Лімстоку так бояться місіс Дейн Калтроп. У кожної людини є таємниці, що про них, як вона гадає, ніхто не дізнається. Я відчував, що місіс Дейн Калтроп про них знала. І вперше в житті я зрадів, почувши люб'язний голос Еймі Гріффіт:

– Здрастуй, Мод! Дуже добре, що тебе зустріла. Доброго ранку, містере Бертон! Мені треба з тобою поговорити. От лише забіжу до бакалії і залишу замовлення. Тебе це влаштовує?

– Так, так, я почекаю, – сказала місіс Дейн Калтроп. Еймі пішла до крамниці.

– Бідолашна! – раптом сказала місіс Дейн Калтроп.

Я остовпів. З якого це дива вона співчуває Еймі?

– Бачте, містере Бертон, боюсь я…

– Анонімних листів?

– Саме їх, містере Бертон. Розумієте, це означає… Либонь, означає… – Вона замовкла, гублячись у думках. Її очі примружились. Потім вона поволі заговорила, ніби розв'язувала якусь проблему: – Сліпа ненависть. Та навіть сліпець зовсім випадково може ранити у саме серце. І що тоді, містере Бертон?

День прийдешній готував нам відповідь.

Наступного ранку ні світ ні зоря Партрідж, яка полюбляла смакувати лихі новини, зайшла у кімнату до Джоанни і з неабияким задоволенням сповістила, що місіс Сіммінгтон наклала на себе руки.

Ще не отямившись після калейдоскопа нічних видінь, Джоанна, приголомшена звісткою, сіла в ліжку.

– Це жахливо, Партрідж.

. – Справді, жахливо, міс. За гріхи наші душу віддаємо. І подумати тільки, що її штовхнуло на це!

Джоанна почала розуміти, в чому річ. Їй стало недобре.

– Невже?.. – її очі стрілися з очима Партрідж.

– Так, міс. Один з тих клятих листів.

– Який жах. Неймовірно! Не розумію, навіщо їй було вкорочувати собі віку через якогось листа, – не могла заспокоїтися Джоанна.

– Може, тому, що в листі була правда?

– Яка?

Та цього Партрідж не могла, а то й не хотіла сказати. Джоанна прибігла до мене, бліда, розгублена. Найстрашніше, певно, було в тому, що образ місіс Сіммінгтон здавався несполучним з трагедією. Джоанна запропонувала забрати до себе Мейган, якщо та захоче, адже Елсі Холланд упорається з хлопчиками й сама, а ось Мейган вона може довести до сказу.

Я погодився, бо уявляв, як Елсі Холланд вигукує банальність за банальністю, пропонує одну чашку чаю за іншою. Щира душа, нічого не скажеш, але не для Мейган…

Після сніданку ми одразу ж поїхали до Сіммінгтонів. Обоє нервували. Наш приїзд, напевне, був схожий на звичайнісіньку цікавість вампірів. На щастя, першим зустрівся Оуен Гріффіт, що саме виходив з будинку Сіммінгтонів. Побачивши нас, він одразу ж повеселішав і привітався зі мною тепло й щиро.

– Здрастуйте, Бертоне! Радий вас бачити. Те, чого я так боявся, вже сталося. Жахливо!

– Доброго ранку, докторе Гріффіт! – привіталася Джоанна голосом, який завжди приберігала для однієї з наших глухуватих тіточок.

Гріффіт здригнувся й почервонів.

– Доброго… Доброго ранку, міс Бертон.

– Мені здалося, що ви мене не помітили, – в'їдливо додала Джоанна.

Оуен Гріффіт почервонів дужче. Притаманна йому сором'язливість спутала його, як мантія.

– Я… Мені… Пробачте, я дуже заклопотаний і, справді, не побачив вас…

Та Джоанна не вгавала:

– Але ж у мене людські розміри.

– Не більша від кошеняти, – сердито відрубав я і продовжував розмову з Гріффітом.

– Гріффіте, Джоанна і я хочемо, щоб Мейган побула в нас якийсь час, але не знаємо, чи гарно це буде з нашого боку. Як ви гадаєте? Мені зовсім не хотілося б втручатися, та бідолашній дівчині тепер, мабуть, несолодко. Як, по-вашому, подивиться на це Сіммінгтон?

Гріффіт якусь мить обмірковував почуте, потім сказав:

– Чудово. Вона дуже нервова дівчина, і їй ліпше побути деінде. Міс Холланд творить чудеса. В неї є голова на плечах, але їй досить клопоту з хлопчиками та й із самим Сіммінгтоном. Він убитий горем.

– Це було самогубство? – спитав я.

Гріффіт кивнув головою.

– Самогубство. Тут не може бути сумніву. Вона написала на клаптику паперу: "Я не можу далі". Напевне, лист прийшов учора під четверту. Конверт лежав на підлозі біля крісла, а лист був зіжмаканий у кульку і кинутий у камін.

– Тобто як?! – я затнувся, зляканий своїми ж словами, і вибачився.

– Не хвилюйтеся. Під час слідства листа прочитають. Шкода, що це нічим не зарадить. Він не відрізняється від інших листів. Брудний і огидний. В ньому місіс Сіммінгтон звинувачують у тому, що її другий хлопчик, Колін, не син Сіммінгтона.

– Ви думаєте, це правда? – вигукнув я.

Гріффіт знизав плечима.

– Я не можу цього стверджувати, бо живу тут усього п'ять років. І як устиг помітити, Сіммінгтони були спокійне, щасливе подружжя, вірне одне одному та своїм дітям. Хлопчик справді не схожий на своїх батьків. У нього руде волосся, але ж дитина дуже часто вдається у діда чи бабусю. Звідси це звинувачення. Підлий удар навмання.

– Але він влучив у ціль, – сказала Джоанна. – Бо інакше вона не вкоротила б собі віку.

– Я не зовсім цього певен, – сказав Гріффіт із сумнівом. – Вона останнім часом дуже страждала від нервів. Можливо, лист так вразив її, що вона у стані нервового струсу вирішила накласти на себе руки. Вона могла взяти собі в голову, що чоловік, мовляв, їй не повірить, коли вона почне виправдовуватись, а потім страх перед людським осудом і відраза водночас подіяли на неї так сильно, що на якусь мить вона опинилася у стані психічної неврівноваженості.

– Самогубство у несамовитому стані, – сказала Джоанна.

– Саме так. І, гадаю, не помилюся, коли так і свідчитиму під час розслідування.

Ми з Джоанною зайшли в будинок. Вхідні двері були відчинені, і ми вирішили увійти без дзвінка, тим більше, що почули всередині голос Елсі Холланд. Вона говорила до містера Сіммінгтона, який сидів у кріслі і здавався геть розгубленим.

– Справді, містере Сіммінгтон, вам слід попоїсти. Ви ж не снідали. Та й не вечеряли. І це після такого струсу! Ви так ще, чого доброго, захворієте, а вам слід триматися. І лікар так казав.

– Ви дуже добра, міс Холланд, – сказав Сіммінгтон безбарвним голосом, – але…

– Склянку теплого чаю, – сказала Елсі Холланд, рішуче підносячи напій йому до рук.

"Краще б дала йому віскі з содовою, – сказав я подумки. – Схоже, воно зараз було б до речі". Однак він узяв чай і, дивлячись Елсі у вічі, мовив:

– Не знаю, як і дякувати вам за все, що ви зробили і робите, міс Холланд. Ви просто геній.

Дівчина залилася рум'янцем від задоволення.

– От і добре, містере Сіммінгтон. Вам слід більше покладатися на мене, і я все зроблю. За хлопчиків не хвилюйтеся, я їх догляну і з прислугою впораюся, та й взагалі, коли трапиться якась справа, що я її можу зробити, скажімо, листи написати чи подзвонити – не роздумуйте довго, одразу ж звертайтеся до мене.

– Ви дуже добра, – повторив Сіммінгтон.

Відвернувшись, Елсі Холланд побачила нас і одразу ж вийшла у вітальню.

– Який жах, – сказала вона пошепки, підійшовши до нас.

Тоді я подумав, що вона й справді добра дівчина, щира, практична. Її прекрасні блакитні очі були червоні, що, певне, свідчило про чуйне серце, якому вона разом зі слізьми дала волю, оплакуючи смерть своєї господині.

– Ви можете поговорити з нами? – спитала Джоанна. – Ми не хочемо турбувати містера Сіммінгтона.

Елсі Холланд кивнула головою і повела нас до їдальні.

– Такий удар для містера Сіммінгтона! Хто б міг подумати? Але я тепер розумію, що вона таки нездужала останнім часом, була знервована, часто плакала, – гадаю, саме через хворобу. Але ж доктор Гріффіт запевняв, ніби все гаразд. Та вона була така роздратована, що часом не знати було, як до неї підступитись.

– Власне, ми прийшли дізнатися, чи не могла б Мейган побути в нас якийсь час, – звісно, якщо вона захоче, – перепинила її Джоанна.

Елсі Холланд не чекала цього від нас.

– Мейган! Навіть не знаю. О, це так гарно з вашого боку, але ж вона така дивна. Просто не знаєш, чого від неї сподіватися.

– Ми гадали, що так було б ліпше всім, – якось непевно мовила Джоанна.

– О, коли так, тоді звісно. Я хочу сказати, що хлопчиків я сама догляну, а нещасний містер Сіммінгтон, він такий убитий горем, у нього стільки справ, та він і сам потребує догляду. У мене й справді зовсім немає часу навіть поговорити з Мейган. Вона зараз, мабуть, десь нагорі, у дитячій кімнаті. Видно, вона не хоче нікого бачити. Я навіть не знаю…

Джоанна подала мені ледь помітний знак. Я негайно вийшов з кімнати і подався нагору. Колишня дитяча була на горішньому поверсі. Я відчинив двері й зайшов до кімнати. Штори на вікнах були щільно запнуті. На дивані у куточку під стіною причаїлася Мейган. Вона одразу нагадала мені загнаного звіра, що занишк, ховаючись від мисливців.

– Мейган, – гукнув я таким тоном, який з'являється в людини, коли та хоче заспокоїти переляканого звіра. Мені навіть стало дивно, що в руці я не тримаю морквини чи грудочки цукру. Вона втупилася в мене, але не ворухнулася.

– Мейган, – повторив я. – Джоанна і я приїхали сюди, щоб спитати, чи не хотіли б ви побути в нас кілька днів.

Її голос, слабкий і непевний, долинув із сутінків:

– Побути у вас? У вашому домі?

– Так.

– Ви хочете забрати мене звідси?

– Так, люба.

Вона раптом затрусилася. Це було страшно, але дуже зворушливо.

– Заберіть мене! Молю вас, заберіть! Тут жахливо, тут гидко!

Я підійшов до неї, і вона вчепилася мені в рукав.

– Мені так страшно. Я і гадки не мала, що може бути так страшно.

– Все буде добре, дитинко. Це страшно, я знаю. Збирайтеся.

– То ми одразу ж і поїдемо? Цієї ж миті?

– Звісно. Але вам треба зібрати деякі речі, я гадаю.

– Які речі? Навіщо?

– Люба дівчинко, ми можемо дати вам ліжко, ванну і таке інше, але дідько б мене вхопив, як я можу позичити вам свою зубну щітку.

Мейган усміхнулася.

– Зрозуміло. Я сьогодні якась прибита. Та не звертайте на мене уваги. Зараз усе приготую. А ви… Ви не підете? Ви мене почекаєте?

– Я чекатиму внизу.

– Спасибі вам. Велике спасибі. Вибачте мені, я сьогодні якась ненормальна. Але повірте, це жахливо, коли вмирає мати.

– Я знаю, – погодився я і поплескав її дружньо по плечу.

Вона вдячно подивилася на мене і зникла у спальні. Я пішов униз.

– Я знайшов Мейган. Вона їде з нами.

– О, як це добре, – вигукнула міс Холланд. – Це буде їй розрада. Вона така нервова. З нею дуже важко. Мені як гора з плечей. Це так гарно з

вашого боку, міс Бертон. Сподіваюсь, вона вам не докучатиме. О господи, це ж телефон. Я піду поговорю. Містер Сіммінгтон ще нездатен займатися справами.

Вона вибігла з кімнати.

– Ну, просто міністр у ангельській подобі, – ущипливо сказала Джоанна.

– Ти несправедлива до неї. Вона приємна, добра дівчина і, мені здається, дуже практична.

– Та ще й яка. Вона це й сама добре знає.

– Джоанно, я тебе не впізнаю.

– Тебе дивує, чому я так нападаюся на дівчину, яка справно виконує свої обов'язки?

– Саме це!

– Я терпіти не можу самовдоволених людей. Мене від них просто з душі верне. Скажи краще, де ти знайшов Мейган?

– Вона причаїлася в кутку на дивані у затемненій кімнаті. – Бідолашне дитя. Вона хотіла їхати?

– Ще й як! Така рада.

Гуркіт у вітальні сповістив про те, що Мейган і її валіза вже внизу. Я пішов до вітальні, щоб узяти в неї валізу. Джоанна поспішила за мною і, підганяючи, сказала:

– Швидше, Джеррі. Я вже двічі відмовилася від чудового теплого чаю.

Ми вийшли до машини. Мені стало прикро, що Джоанна, а не я, закинула валізу в машину. Я вже обходився лише ціпком, але ще не міг робити різких рухів.

– Сідайте, – сказав я Мейган.

Вона сіла в машину, я за нею. Джоанна повела машину до Літтл-Ферза. Коли ми приїхали і зайшли до вітальні, Мейган одразу впала у крісло і, як дитина, щиро, від усього серця розридалася. Я вийшов пошукати, чим би її розважити. Джоанна лишилася біля неї, але стояла безпорадна.

Скоро я почув, як Мейган сказала здушеним голосом, ще схлипуючи:

– Пробачте мені. Я знаю, це безглуздо.

– Облиш, усе гаразд. Візьми другу хустинку, – заспокоювала її Джоанна.

Я повернувся до кімнати з повною склянкою і дав її Мейган.

– Що це? – здивовано запитала вона.

– Коктейль.

– Коктейль?! Справді?1 – вигукнула Мейган. Сльози одразу ж висохли. – Я ніколи в житті не пила коктейлю.

– Все колись буває вперше, – підбадьорливо сказав я.

Мейган обережно сьорбнула, і осяйна усмішка розлилася по її обличчі. Потім відкинула голову і, не відриваючись, випила до дна.

– Як смачно, можна іще?

– Ні.

– Чому?

– Хвилин за десять знатимеш.

– Ой! – сполохалася вона.

А тоді обернулася до Джоанни:

– Повірте, мені страшенно прикро, що у вас стільки клопоту через мої вибрики. Сама не знаю, що зі мною коїться. Мені у вас гарно.

– Не хвилюйся, ми все розуміємо, – заспокоїла Джоанна. – Ми дуже раді, що ти в нас.

– Цього не може бути. Я знаю, що для вас це лише благородний вчинок, і не більше. Та я вам все одно вдячна.

– О, тільки без подяк. Вони мене бісять, – спалахнула Джоанна. – Ти наш друг, і цим усе сказано, – пояснила вона і повела дівчину нагору розпаковувати речі.

Потім увійшла Партрідж і дуже сердито сказала, що приготувала дві чашки крему і тепер не знає, що з ними робити.

Через три дні почалося розслідування. Було встановлено, що смерть місіс Сіммінгтон настала між третьою і четвертою. Вона була вдома

сама. Сіммінгтон на той час працював у конторі; прислуга мала свій щотижневий вихідний; Елсі Холланд прогулювалася з хлопчиками, а Мейган каталася на велосипеді.

Лист, напевне, прийшов пополудні. Очевидно, місіс Сіммінгтон сама дістала його зі скриньки і в нестямі взяла ціаністий калій, який тримала в домі для витруювання осиних гнізд, розчинила його у воді й випила, але спершу написала кілька жахливих слів: "Я не можу далі..."

Оуен Гріффіт дав медичне свідчення, що місіс Сіммінгтон була у несамовитому стані. Коронер, чемний і стриманий, осудливо говорив про людей, які пишуть брудні анонімки, і заявив, що хто б їх не написав, він винен у смерті місіс Сіммінгтон. Далі висловив надію, що поліція скоро викриє злочинного анонімника і покарає – його чи її. За такий підлий вчинок, сказав він, треба карати з усією суворістю закону. Переконані його доводами, присяжні дійшли одностайного рішення, що самогубство сталося у стані психічного розладу.

Коронер зробив усе, що міг, Оуен Гріффіт теж, але вислухавши їхні висновки, я не стримався, щоб не забитись у цікавий до пліток жіночий натовп, і почув, зрештою, те, обридле вже мені: "Немає диму без вогню!" і ще: "Щось там таки було, коли вона наклала на себе руки..."

В цю мить я зненавидів Лімсток за його ницість і брехливих шептух. А Еймі Гріффіт мене просто добила:

– От і все. Бідолаха Дік Сіммінгтон, ось воно все й випливло. Цікаво, чи він хоч здогадувався?

– Але ж ви самі щойно чули, як він сказав, що в тому листі не було й слова правди! – вибухнув я.

– Все правильно. Він так і сказав. Бо ж чоловік завжди покриває свою дружину. Ось і він покриває. Бачте, я давно знаю Діка Сіммінгтона.

– Справді? А ваш брат казав мені, що він усього кілька років як купив цю контору, – здивовано мовив я.

– Так, але Дік Сіммінгтон уже давно приїхав у наше графство і жив на півночі. Я його давно знаю.

Я зачудовано дивився на Еймі, а вона спокійно вела далі:

– Я добре знаю Діка Сіммінгтона… Він гордий, відлюдькуватий, а такі люди бувають великі ревнивці.

– Може, це й пояснює, чому місіс Сіммінгтон боялася показувати йому листа чи сказати про нього. Вона боялася, що через свою ревнивість він не повірить їй, – навмисне сказав я.

Міс Гріффіт подивилася на мене сердито й зневажливо.

– Свята простота! Невже ви думаєте, що жінка отак, з доброго дива, взяла б та й випила ціаністого калію, якби в тому листі була брехня?

– Коронер і ваш брат вважають, що таке можливе…

– Всі чоловіки однакові, – перебила мене Еймі. – Всі за цноту. Але я в це ніколи не повірю. Якщо ні в чому не винна жінка одержить такого брудного листа, вона посміється й викине його геть. Ось що… – вона затнулась, але миттю доказала: – я б зробила.

Та я встиг вловити ту мить, коли вона затнулася, і був майже певен, вона хотіла сказати "Ось що я зробила", тому одразу вирішив дізнатися, чи одержувала вона такі листи.

– Виходить, ви теж одержували анонімні листи? – спитав я її.

Еймі Гріффіт була з тих жінок, які не дозволяли собі казати неправди. Вона помовчала якийсь час, потім почервоніла і відповіла:

– Так, але він мене навіть не схвилював!

– І такого ж брудного? – поцікавився я співчутливо, по-товариському.

– Звісно. Вони завжди такі. Маячня божевільного! Я прочитала кілька слів і, коли зрозуміла, що воно таке, з посмішкою кинула листа у кошик.

– А чому ви не захотіли віднести його в поліцію?

– Навіщо? Що менше розголосу – то краще, я так вирішила.

Щось усередині під'юджувало мене сказати: "Немає диму без вогню", – та я стримався. Натомість спитав, як смерть матері вплине на фінансове становище Мейган. Чи не доведеться їй самій заробляти на прожиття?

– Гадаю, в неї лишилися якісь заощадження від бабусі, та й Дік завжди дасть їй притулок. Але було б краще, якби вона навчилася щось робити, а не тинялася цілими днями без діла.

– Я б сказав, що Мейган зараз у такому віці, коли зовсім не хочеться працювати, – боронив я дівчину.

Еймі спалахнула і сердито зауважила:

– А ви, я бачу, нічим не відрізняєтесь від інших чоловіків і так само боїтеся ідеї жіночої самостійності. Для вас, напевне, просто неприпустимо, щоб жінка опанувала якусь професію. Мої старі батьки думали так само. Я хотіла стати лікарем. Та вони й чути не хотіли про

те, щоб платити за моє навчання. А ось на Оуена вони залюбки витрачали гроші. Хоча я могла б стати кращим лікарем, ніж мій брат.

– Мені дуже шкода, повірте. Я розумію, що вам було нелегко. Коли вже вам так хотілося…

Але вона перебила мене і вела далі:

– Я про те вже давно забула. У мене міцний характер. Моє життя таке наповнене й активне. Я найщасливіша людина в Лімстоку. В мене стільки справ. Та, як і колись, я борюся проти старосвітських упереджень, що місце жінки дім – і більш нічого.

– Вибачте, коли я вас образив, – тільки й сказав я. Мені й на думку не спадало, що Еймі Гріффіт може бути такою пристрасною.

3

Того ж дня на Хай-стріт я зустрів Сіммінгтона.

– Ви не проти, щоб Мейган побула в нас якийсь час? – спитав я в нього. – Джоанні з нею веселіше. Їй так сумно без подруг.

– Хто?.. А, Мейган! О, це так гарно з вашого боку.

Саме відтоді я затаїв ненависть до Сіммінгтона, якої так і не зміг перебороти. Він зовсім забув про Мейган. Не було б дивно, якби він ненавидів її, бо, на жаль, так трапляється з ревнивцями, які ненавидять дітей своєї дружини від першого шлюбу, – але Сіммінгтон просто не помічав Мейган. Мене обурювала його байдужість до приймачки.

– Як ви думаєте влаштувати її майбутнє? – поцікавився я.

– Чиє, Мейган? А… Вона житиме вдома. Я хочу сказати, що це її дім.

Пам'ятаю, моя кохана бабуся частенько наспівувала під гітару старомодні пісеньки. Одна з них, пригадую, закінчувалася:

Ой ти дівчино, зіронько ясна,

Мені без тебе не жить, та й край.

На суші й в морі молю-благаю:

Мені серденько своє віддай.

Я повертався додому, мугикаючи її собі під ніс.

Емілі Бартон прийшла, коли ми вже попили чаю. Вона хотіла поговорити про садок. З чверть години ми ходили по садку, потім зайшли в будинок. Саме там вона, притишивши голос, мовила:

– Сподіваюсь, дівчина не схибнулась від цієї історії?

– Через смерть матері?

– То само собою. Але я мала на увазі… Ну, розумієте, всі ті неприємні моменти, що за нею криються.

Мені раптом захотілося почути думку міс Бартон про самогубство місіс Сіммінгтон.

– Як ви гадаєте, те, що було в листі, правда?

– О ні! В жодному разі. Місіс Сіммінгтон ніколи б… Її син… – маленька Емілі Бартон зашарілася й зіщулилась. – Я хочу сказати, що це неправда, хоча, звісно, це могла бути кара.

– Кара?! – витріщився я від несподіванки.

Емілі Бартон порожевіла і стала схожа на дрезденську порцелянову пастушку.

– Я не перестаю думати, що анонімні листи, з усім горем і болем, які вони принесла, надіслано зумисне.

– Та вже ж, зумисне, – сумно мовив я.

– Ні, ні, містере Бертон, ви не так мене зрозуміли. Я кажу не про підлу людину, яка їх писала, ні. Ті листи послано провидінням, щоб ми згадали про себе та гріхи наші.

– Хай би всевишній вибрав для цього не таку брудну зброю, – в'їдливо зауважив я.

Міс Емілі пробурмотіла щось про шляхи господні, що, як ми знаємо, недовідомі.

– Ні, – сказав я рішуче. – Дуже часто ми списуємо на бога те, що чинимо з власної волі. Скоріше в цьому видно підступи диявола. Богові немає потреби карати нас. Ми й самі добре караємо одне одного.

– Не можу збагнути, кому все це потрібно? – скрушно мовила міс Емілі.

Я здвигнув плечима і сказав:

– Хтось несповна розуму.

– Який жаль.

– Не жаль, а жах. Іншого слова й бути не може.

Міс Бартон раптово зблідла.

– Але навіщо, містере Бертон, навіщо? Яка з них втіха?

– Слава богу, міс Бартон, ні ви, ні я не знаходимо у цьому втіхи.

– Нічого подібного за моєї пам'яті не було, – вже зовсім тихо мовила міс Емілі Бартон. – Ми так дружно жили нашою маленькою громадою. Що б сказала моя бідолашна матуся?

З усього почутого про стару місіс Бартон я зробив висновок, що вона була жінкою стійкою за будь-яких обставин, і, гадаю, все це її добре потішило б.

– Я просто сама не своя, – вела далі Емілі.

– А ви… Скажіть, ви теж одержали такого листа? – спитав я.

Бідолашна Емілі аж сахнулася.

– О ні! Господи, це було б жахливо.

Я квапливо вибачився, але помітив, що моє запитання засмутило міс Емілі. Вона пішла.

Я зайшов до будинку. Джоанна стояла у вітальні біля каміна, у якому щойно розпалила вогонь, бо вечори були ще холодні. В руках тримала розкритого листа. Коли я увійшов, вона рвучко обернулася.

– Джеррі, подивись! Я знайшла це в поштовій скриньці – хтось укинув. Послухай, як він починається: "Ти паскудна шльондро…"

– А що там далі?

Джоанна скривилася:

– Все у тому ж дусі, – і кинула листа у вогонь.

Я метнувся за листом, аж у спині закололо, і вихопив його з вогню. Він не встиг зайнятися.

– Більш так не роби. Він нам придасться.

– Придасться? Для чого?

– Для поліції.

Наступного ранку до мене завітав інспектор Неш. Ще з першої зустрічі я пройнявся до нього симпатією. Для мене він став взірцем слідчого у відділі карного розшуку графства. Високий, підтягнутий, з теплими замисленими очима і простими манерами.

– Доброго ранку, містере Бертон. Напевне, здогадуєтесь, чого я прийшов? – сказав він.

– Ще б пак не здогадувався. Історія з листами?

Він кивнув головою.

– Гадаю, ви теж одержали такого листа?

– Так, одразу ж по приїзді.

– І про що ж у ньому йшлося?

Якусь мить я подумав, а потім сумлінно і, наскільки міг точно, переказав зміст листа. Неш уважно вислухав, навіть не ворухнувся. А коли я закінчив, сказав:

– Коли я правильно вас зрозумів, містере Бертон, ви його не зберегли?

– На жаль, ні. Бачте, мені здавалося, що то простий випад проти приїжджого.

Неш порозуміло кивнув головою.

– Шкода, шкода.

– Але вчора моя сестра одержала ще одного. Я не дав їй спалити його.

– Спасибі, містере Бертон, це дуже розумно.

Я пішов до свого столу, де сховав листа, щоб він, бува, не потрапив до рук цікавої Партрідж, і дав його Нешові. Той уважно прочитав, потім підвів голову і спитав:

– Зовні він схожий на попередній?

– Здається, схожий, – відповів я.

– Така сама різниця між конвертом і текстом?

– Точнісінько. Конверт був з машинописною адресою, текст листа виклеєний літерами, вирізаними з книжки.

Неш кивнув головою і поклав листа до кишені.

– Скажіть, містере Бертон, чи не могли б ви поїхати разом зі мною до поліційної дільниці? Ми б там обговорили все докладно і не гаяли зайве часу.

– Звичайно, можу. Це треба зараз?

– Якщо ви не проти.

Біля дверей стояла поліційна машина, в якій ми й поїхали.

– Як ви гадаєте, вам пощастить знайти анонімницю?

Неш упевнено кивнув головою.

– Так, ми докопаємося. Це лише питання часу і витримки. Такі справи розкриваються досить легко, але, на жаль, повільно. Головне – до мінімуму звести кількість підозрюваних.

– Через відсіювання? – спитав я.

– Так. І водночас провадити спостереження.

– Наглядати за поштовими скриньками, вивчати шрифти друкарських машинок, відбитки пальців?

– Саме так, містере Бертон, – усміхнувся Неш.

Сіммінгтон і Гріффіт уже були в поліційній дільниці. Мене відрекомендували високому із запалими щоками чоловікові, одягненому досить просто. То був інспектор Грейвз.

– Інспектор Грейвз приїхав з Лондона допомагати нам. Він експерт з питань анонімних листів, – пояснив Неш.

Інспектор Грейвз сумно усміхнувся. З його вигляду я зрозумів, що життя, проведене у пошуках анонімників, подіяло на нього гнітюче. Однак згодом він почав удавати з себе ентузіаста.

– Такі справи дуже подібні, – почав інспектор зі смутком у голосі. – Ви не повірите, джентльмени, які вони схожі, навіть змістом.

– Два роки тому в нас було щось таке. Інспектор Грейвз тоді допоміг нам, – сказав Неш.

Я побачив, що кілька листів лежали розкладені на столі перед Грейвзом. Очевидно, він вивчав їх.

– Вся складність у тому, щоб добути листи, – провадив Неш. – Люди, як правило, кидають "їх у вогонь або кажуть, що не одержували. Якась дикість! Вони бояться зв'язуватися з поліцією. Народ тут дуже відсталий.

– Однак цього разу в нас досить листів, – сказав Грейвз.

Неш дістав з кишені ще й мого і поклав перед Грейвзом. Той прочитав його, поклав поряд з іншими і задоволено сказав:

– Дуже добре, просто чудово!

Навряд чи я дібрав би саме таких слів для оцінки стилю листів, та експерти, гадаю, дивляться на це по-своєму. Зрештою, я був радий, що хоч хтось має насолоду з усього того набору образ і звинувачень.

Грейвз вів далі:

– Думаю, в нас уже досить листів, щоб розпочати пошуки, але я дуже прошу вас, джентльмени, якщо ви іще одержуватимете, приносьте їх сюди. А коли почуєте, що хтось одержав, то зробіть усе можливе, аби переконати людину прийти з листом до нас. Я вже маю, – він вправно розклав свої експонати на столі, – одного листа до містера Сіммінгтона, якого він одержав ще два місяці тому; одного до доктора Гріффіта; до міс Гінч; до місіс Мадж, дружини різника; одного до Дженніфер Кларк, буфетниці з "Трьох Корон"; одного до місіс Сіммінгтон і ось цього, до міс Бертон. Ага, ось іще один, директорові банку.

– Досить показова колекція, – відзначив я.

– І жодного, що відрізнявся б від листів з попередніх моїх справ! Ось цей разюче схожий на одного з тих, які писала одна дівчина-продавець з універмагу. А цей як дві краплі води схожий на лист школярки з Нортумберленду. Далебі, джентльмени, я б хотів почитати щось нове замість отаких старих як світ.

– Немає нічого нового під сонцем, – пробурмотів я.

– Слушно, сер. Але ви це знали б ще краще, якби працювали у нас.

Неш зітхнув і сказав:

– Справді.

– Ви вже маєте уявлення про анонімницю? – поцікавився Сіммінгтон.

Грейвз відкашлявся і прочитав нам коротку лекцію:

– Між листами є певна схожість, і можу сказати, в чому саме, якщо вам цікаво. Тексти листів складено зі слів, виклеєних з окремих літер, вирізаних з книжки. Книжка давня, надрукована, я б сказав, близько тисяча вісімсот тридцятого року. Зрозуміло, це зроблено, щоб уникнути ризику бути впізнаним за почерком. Більшість людей уже знає про такі речі… Так звана "підробка почерку" для експертний тепер не проблема. На листах немає чітких відбитків пальців, на конвертах теж. Себто, їх доставлено поштою. С відбитки пальців адресатів, а також випадкові. Але жодного разу не трапилося однакових. Звідси можна зробити висновок, що особа, яка їх складала, з обережності одягала рукавички.

– Адреси на конвертах надруковані на машинці "Віндзор-7". Машинка стара, зі збитим шрифтом, літери "а" і "т" виступають з рядка. Більшість листів надіслано звідси або безпосередньо кинуто в поштову скриньку, що свідчить про їх місцеве походження. Писала їх жінка, на мою думку, середніх літ, найімовірніше неодружена.

Ми витримали чемну паузу, а потім я спитав:

– Знайдете машинку, і козирі у вас в руках? Гадаю, це не складно у такому маленькому містечку.

Інспектор Грейвз сумно похитав головою:

– Ось тут ви помиляєтеся, сер.

– Друкарська машинка, на жаль, справи не вирішує, – додав Неш. – Вона з контори містера Сіммінгтона. Він давно віддав її жіночому інституту, де, мушу сказати, нею дуже легко скористатися. Жінки часто ходять туди.

– Ви можете щось сказати про… силу відбитка, так, здається, у вас називається?

Грейвз кивнув:

– Так, це теж установлено. Друкували одним пальцем.

– Виходить, та людина не вміє друкувати?

– Та ні, я б цього не сказав. Скоріше навпаки – добре друкує, але не хоче виказувати себе.

– Хто б це не був, він дуже хитрий, – поволі мовив я.

– Вона, сер. За всіма ознаками вона, – поправив Грейвз.

– Не думаю, щоб якась із провінційних дам була здатна на такі хитрощі, – заперечив я.

Грейвз прокашлявся і пояснив:

– Боюсь, я не зовсім зрозуміло висловився. Листи написала освічена жінка.

– Хто?! Леді?!

Слово вилетіло мимоволі. Я не вживав слова "леді" вже багато років, але тепер воно саме вихопилося з вуст відгомоном давноминулих днів, коли, пригадую, моя бабуся гордовито казала: "Звісно, дорогенький, вона не леді".

Неш одразу ж зрозумів мій подив. Термін "леді" для нього теж щось означав.

– Не обов'язково леді, але й не провінційна дама, – сказав він. – Вони тут безграмотні і не те що писати – висловитися до ладу не можуть.

Я мовчав, приголомшений усім почутим. Населення округи таке маленьке. Підсвідомо я уявляв собі анонімницю схожою на міс Кліт або когось подібного до неї – злостивою, хитрою, трохи не при своєму розумі.

Сіммінгтон, здавалося, прочитав мої думки і втілив їх у слова:

– Але ж це звужує коло людей до півдесятка! Не можу повірити. – Потім з відразою, дивлячись просто себе, так, ніби вже саме звучання слів було йому огидне, сказав: – Гадаю, ви пам'ятаєте, що я казав під час розслідування, і все ж хочу повторити – у тому листі немає ані слова правди. І я не лише захищаю пам'ять дружини, а й знаю, що то наклеп. Моя дружина була дуже вразлива, я б сказав, навіть занадто делікатна. Вона не витримала такого струсу. У неї було негаразд із нервами.

Грейвз негайно відповів:

– Дуже схоже на правду, сер. Жоден з листів не відбиває дійсного стану родинних стосунків. Якісь сліпі звинувачення. Адже ніяких спроб шантажу не було і, начебто, релігійних упереджень теж… Все чисто по-жіночому і страшенно злостиво. Але саме це дає нам добрий слід у пошуках анонімниці.

Сіммінгтон встав. Сухо, без емоцій, мовив тремтячими губами:

– Сподіваюся, ви скоро знайдете негідницю, яка писала листи. Вона вбила мою дружину – все одно, що встромила їй у спину ножа, – він замовк. – Хотів би я знати, як вона почувається тепер.

Він вийшов, лишивши запитання без відповіді.

– Як вона має почуватися, Гріффіте? – спитав я.

Мені здалося, що відповідь була в його компетенції.

– Бог його знає. Кається, напевне. А з другого боку, можливо, впивається своєю силою. Гадаю, смерть місіс Сіммінгтон потішила її манію.

– Боюся, що ні, – сказав я. – Бо тоді б вона… – і завагався, але Неш підхопив мою думку.

– Спробувала писати ще? І це, містере Бертон, було б дуже добре для нас. Злочинці часто повертаються на місце злочину, пам'ятайте.

– Її охопить нестримне бажання писати далі! – вигукнув я.

– І вона писатиме. Це їхня вада, якої вони не можуть позбутися.

Мені стало недобре. Я спитав, чи можу бути вільний, бо мені не стало чим дихати, хотілося на свіже повітря. Здавалось, атмосфера аж бринить, насичена злом.

– Ми уже все з'ясували, містере Бертон, можете бути вільний, – сказав Неш. – Прошу тільки, будьте пильний і переконуйте кожного, що він має сповістити нас про листа, якщо одержить.

Я кивнув головою і сказав:

– Мені здається, кожен у містечку одержав листа.

– Цікаво, – сказав Грейвз і, схиливши голову набік, спитав: – Ви знаєте кого-небудь, хто не одержував листа?

– Ну, скажу вам, це занадто. Мешканці Лімстока у більшості своїй не звіряються мені.

– Та ні, містере Бертон, не ображайтесь, я зовсім не це мав на увазі. Я лише хотів спитати, чи знаєте ви кого-небудь, хто точно не одержував листів.

– Коли так, то… – я завагався на мить, але сказав, що знаю одну людину, яка не одержувала листів, і переказав мою розмову з Емілі Бартон.

Грейвз вислухав мене з кам'яним виразом обличчя.

– Що ж, це може знадобитись. Я запишу вашу розповідь.

Ми вийшли з Оуеном Гріффітом на вулицю. Був сонячний полудень. Вже за дверима я вигукнув:

– Чудове місце для людини, що приїхала поніжитися на сонечку й залікувати рани! Воно начинене отруйною заразою, це місце! А на перший погляд таке мирне, невинне, иу просто райський сад!

– Але й там був змій, – зауважив Оуен.

– Послухайте, Гріффіте, вони знають хоч щось? Ну, хоч здогадуються?

– Я не знаю. У них якийсь дивний метод – ніби й ставляться до тебе по-дружньому, але нічого не розказують.

– Отож-бо й воно. Але Неш приємний хлопець, – додав я.

– І дуже здібний.

– О, навіть так? Тоді ви просто мусите знати й ту божевільну, якщо вона справді є, – напосідав я.

Гріффіт безпорадно похитав головою, але в усьому його вигляді відчувалася збентеженість. Мені здавалося, він когось підозрює. Ми йшли по Хай-стріт. Біля бюро найму квартир я зупинився.

– Сподіваюсь, мій другий внесок за будинок досі вже надійшов. Я вирішив заплатити все гамузом разом із штрафом за розрив контракту і тікати звідси чимдалі, – випалив я, стоячи біля дверей бюро.

– Не робіть цього, – сказав Оуен.

– Чому?

Він відповів не одразу.

– Зрештою, ви маєте рацію. Лімсток зараз тяжко хворий. І він може завдати вам шкоди, скоріше вашій сестрі.

– Джоанні ніщо не зашкодить. Вона дівчина стійка. А ось я слабак. Мені від усього стає недобре.

– Це мені стає недобре, – зітхнув Гріффіт.

Я штовхнув двері і, обернувшись на порозі, гукнув:

– Нікуди я не поїду. Звичайнісінька цікавість набагато сильніша від страху. Хочу бачити розв'язку! – із цими словами зайшов до бюро.

Кучерява жінка підвелася з-за друкарської машинки й, манірно всміхаючись, пішла мені назустріч. Однак вона була значно інтелігентніша, ніж той юнак, що зустрічав мене у приймальні минулого

разу. Першої хвилини я не збагнув, що вже десь бачив її. Та це ж міс Гінч! Зовсім недавно вона була секретаркою в містера Сіммінгтона. Я спитав у неї:

– Ви ж, здається, працювали в конторі "Голбрайт, Голбрайт і Сіммінгтон"?

– Так, я там працювала, – відповіла вона, – але подумала, що буде краще, коли я піду звідти. Тут теж гарне місце, хоч і платять менше. Та є речі, які цінуються більше, ніж гроші, як ви гадаєте?

– Безперечно, – погодився я.

– Ці жахливі листи, – з притиском і присвистом шепотіла вона. – Я теж одержала одного. У ньому йшлося про мене й містера Сіммінгтона. Страх, що було в тому листі!

Я знаю свій громадянський обов'язок, тому й однесла його в поліцію, хоч це було й не дуже приємно.

– Так, так, справді. Розумію вас, – погодився я.

– Вони мені подякували й сказали, що я вчинила правильно. Я й сама згодом це відчула… коли люди почали говорити. Та й чого їм було не говорити? Звідкись же воно та взялося? Тому я вирішила навіть приводу ніякого не давати, хоча між мною і містером Сіммінгтоном нічого такого не було.

Я почувався ніяково, тому лише безтямно притакував:

– Розумію, розумію. Звісно ж, нічого не було.

– Але люди такі безсердечні! Ну такі вже безсердечні!

Гарячково шукаючи порятунку, я намагався не стрітися з нею поглядом, однак наші очі стрілися, і я несподівано зробив неабияке відкриття: міс Гінч упивалася собою, була у захваті! Сьогодні я вже спіткав людину, якій анонімки приносили насолоду. Але ж ентузіазм інспектора Грейвза професійний. А ентузіазм і захват міс Гінч видалися мені непристойними, навіть відразливими. Мене пройняв страшний здогад: може, це міс Гінч писала листи?

Вдома я застав місіс Дейн Калтроп. Вона розмовляла з Джоанною у вітальні. Вигляд у місіс Калтроп був зажурений, хворобливий.

– Я в нестямі, містере Бертон, – сумно мовила вона. – Бідолашна, ах, бідолашна.

– Справді, жахливо. Довести людину до самогубства, – сказала Джоанна.

– Ви маєте на увазі місіс Сіммінгтон?

– А ви хіба ні? – здивувався я.

Місіс Дейн Калтроп захитала головою:

– Її шкода, певна річ. Але ж рано чи пізно це сталося б.

– Сталося б?! – сухо запитала Джоанна.

Місіс Дейн Калтроп обернулася до неї і пояснила:

– Мені так здається, люба моя. Коли самогубством рятуються від неприємностей, то не має значення, якими були ті неприємності. І, я гадаю, якби сталося щось інше, не пов'язане з анонімкою, вона вчинила б те саме. Найцікавіше з усього, що ніхто і гадки не мав, що вона здатна

на таке. Вона завжди видавалася мені егоїстичною, трохи тупою, чіпкою до життя. І вже зовсім не була схильна до паніки. Лише тепер починаю розуміти, як мало я знаю людей.

– Мені цікаве інше. Кого ви мали на увазі, коли казали "бідолашна", – спитав я.

Місіс Дейн Калтроп витріщила на мене очі.

– Ну звісно ж, ту жінку, яка писала ці листи.

Вона нахилилася і поклала руку мені на коліно.

– Невже ви не розумієте, не відчуваєте? Спробуйте уявити, якою нещасною мусить бути людина, що пише такі листи. Яка вона самотня, як відірвана від усього людського, отруєна чорною ненавистю, щоб шукати порятунку в анонімках. Ось чому я так картаю себе насамперед. Розумієте, хтось у Лімстоку тяжко страждає, а я про це навіть не здогадувалась. А мусила б. Не слід втручатись у чуже життя, і я ніколи не втручаюсь. Але нещастя цієї людини таке глибоке, воно як сепсис, отруює все, чорнить і спотворює. Якби хто-небудь міг розрізати його, як пухлину, дати отруті витекти, все б минулося безболісно. Ох бідолашна, бідолашна, – закінчила місіс Дейн Калтроп і встала, щоб іти.

Я не міг погодитися з нею. Хай там як, а в мене не було ніякої симпатії до анонімниці. Але я не втерпів і спитав:

– Скажіть, місіс Калтроп, ви не здогадуєтесь, хто ця жінка?

Вона подивилася на мене своїми гарними розгубленими очима і сказала:

– Здогадуюсь, але ж я можу помилятися, правда? – і швидко вийшла.

За мить її голова з'явилась у прочинених дверях, і вона спитала:

– Містере Бертоп, чому ви досі не одружилися?

У когось іншого це виглядало б просто зухвальством, але не в місіс Дейн Калтроп.

– Ну, скажімо, не знайшов підходящої жінки, – почав я іронізувати.

– Хай так, але, повірте, це не зовсім вдала відповідь. Чоловіки так часто одружуються з непідходящими жінками, – виголосила вона і зникла за дверима.

– Ти знаєш, я починаю думати, що вона божевільна. Але мені вона подобається, – сказала Джоанна. – У Лімстоку її побоюються.

– Я теж трохи побоююсь.

– Тому, що не знаєш, у який бік вона поверне?

– Так. Мене збиває з пантелику перебіг її думок.

– Ти теж думаєш, що анонімниця дуже нещаслива?

– Мені зовсім не цікаво, що думає і почував ця проклята відьма! А ось її жертв мені шкода, – сердито відказав я.

Тепер дивно згадувати, як у своїх судженнях про стан анонімниці після самогубства місіс Сіммінгтон ми не врахували найочевиднішого. Гріффіт визначив, що вона впивається своєю силою. Я сказав, що вона розкаюється у своєму вчинкові. Місіс Дейн Калтроп її шкода. Та неминучого ми не врахували, скоріше я не врахував, а саме – страху. Бо зі смертю місіс Сіммінгтон листи перейшли з однієї якості в іншу. Не

знаю, як було насправді з сином місіс Сіммінгтон, гадаю, Сіммінгтон це знав, але після самогубства становище анонімниці стало дуже серйозним. Тепер не могло бути й мови про те, щоб посилати листи заради жартів. Поліція стала активною; викликали експерта зі Скотленд-ярду. Для анонімниці тепер стало життєво важливим лишитися невикритою.

Якщо припустити, що страх був головною реакцією, то за ним слідом мало йти щось іще. Цього я теж не врахував, хоча воно мало бути очевидним.

Наступного ранку ми з Дяюанною спустилися снідати досить пізно. Тобто пізно за уявленнями Лімстока. Було пів на десяту – час, коли в Лондоні Джоанна розплющувала очі, а я ще міцно спав. Однак напередодні увечері, коли Партрідж спитала: "Сніданок о пів на дев'яту чи о дев'ятій?" – ні я, ні Джоанна не мали мужності запропонувати пізніший час.

Як на зло, на сходах стояла Еймі Гріффіт і розмовляла з Мейган. Побачивши нас, вона дала волю язикові:

– Здорові були, ледацюги! Я вже давно встала, а ви й досі спите.

Це, звичайно, була її особиста справа. Лікар, либонь, встає спозарання, тож його турботливій сестрі доводиться поратися біля столу, подавати чай або каву. Але навіщо ж розбуркувати своїх сонливих сусідів? Пів на десяту – не час для ранкових візитів.

Мейган зникла у їдальні, де на неї чекав сніданок.

– Я не буду заходити, – сказала Еймі Гріффіт. – Я лише хотіла спитати міс Бертон, чи не знайдеться у неї якоїсь городини для Червоного Хреста. Якщо є, то Оуен заїде по неї машиною.

– Ви дуже рано приходите, – пробурмотів я.

– Хто рано встає, тому бог дає, – сказала Еймі. – О такій порі легше застати людей вдома. Я ще збираюся зайти до містера Пая, а потім поїхати у Брентон.

– І звідки у вас тільки сили беруться? – спитав я, і цієї ж миті задзвонив телефон. Я пішов до телефону, залишивши Джоанну з Еймі. Бідолашна сестра почала щось бурмотіти про ревінь та квасолю, показуючи свою необізнаність у городині.

– Слухаю, – сказав я в трубку. На другому кінці почулося глибоке зітхання, потім непевний жіночий голос відгукнувся:

– Ох!

– Слухаю, – підбадьорював я.

– Ох! – пролунало знову, але далі вже пішли слова. – Це… Мені треба… Це Літтл-Ферз?

– Так, – відповів я.

Знову пролунало "Ох!", без якого, напевне абонентка не могла почати жодного речення. Нарешті вона обережно поцікавилася:

– Можу я поговорити з міс Партрідж?

– Звичайно, – сказав я. – А хто їй дзвонить?

– Ох! Скажіть, це Агнес, прошу вас. Скажіть, Агнес Веддл.

– Агнес Веддл? – перепитав я.

– Так.

Я поклав трубку і гукнув на сходи, де вовтузилася Партрідж:

– Партрідж! Партрідж!

Партрідж з'явилася на горішньому поверсі з довгою шваброю і црглядом, що виразно промовляв: "Що там іще?", попри всі її респектабельні манери.

– Я слухаю, сер?

– Агнес Веддл хоче поговорити з вами по телефону.

– Пробачте, сер, хто?

– Агнес Веддл, – сказав я голосніше.

Я вимовив ім'я так, як почув, а Партрідж проказала його правильно.

– Агнес Водделл, що їй треба?

Дуже змінившись на виду і випустивши з рук швабру, вона пошелестіла вниз своєю ситцевою спідницею. А я подався до їдальні, де Мейган розправлялася а нирками і беконом. Вранішня свіжість не зробила веселішим її обличчя. Вона сердито відповіла на мов привітання і їла мовчки далі. Щойно я розкрив ранкову газету, вбігла Джоанна і розгублено заговорила:

– Оце так-так! Я аж стомилася. Слухай, Джеррі, хіба горох не о цій порі достигає?

– У серпні, – буркнула Мейган.

– Але ж у Лондоні його продають цілий рік, – виправдовувалася моя сестра.

– За гроші, дорогенька моя, і везуть його з найвіддаленіших куточків імперії, – пояснив я їй.

– Як слонову кістку, мавпочок і павичів? – спитала Джоанна.

– Еге ж.

– Я б хотіла павича, – мовила Джоанна.

– А я мавпочку замість усіх іграшок, – сумно сказала Мейган.

Замислено обчищаючи апельсин, Джоанна спитала:

– Цікаво, як почувають себе такі люди, як Еймі Гріффіт? Ти гадаєш, вона знає, що таке втома, смуток чи, скажімо, пригнічений настрій?

Я висловив думку, що Еймі Гріффіт, напевне, ніколи не знала смутку, і вийшов на веранду. Натоптуючи люльку, я почув, як увійшла Партрідж і похмуро сказала:

– Я можу з вами поговорити, міс?

"Господи, сподіваюсь, Партрідж не збирається звільнятися, – подумав я. – Емілі Бартон була б дуже незадоволена".

Партрідж вела далі:

– Я мушу вибачитися, міс, за те, що мені дзвонили по телефону. Себто, молода особа, яка подзвонила, мала б бути вихованішою. Я ніколи не користуюся телефоном і своїм друзям не дозволяю дзвонити

мені. Я перепрошую за це, як і за те, що трубку довелося брати містерові Бертону.

– Господи, немає про що говорити, Партрідж, – заспокоїла її Джоанна. – Чому, власне, ваші друзі не повинні користуватися телефоном, коли їм треба поговорити з вами?

Обличчя в Партрідж, я це відчував, хоча й не міг бачити, стало ще суворішим:

– У цьому домі так не заведено. Міс Емілі ніколи б не дозволила. Тому я й кажу, що мені дуже прикро. Хоч Агнес Водделл ще дуже молода і чимось стурбована, та їй слід було б знати, що гоже для дому, в якому живе джентльмен.

"Це якраз для тебе, Джоанно", – подумав я радісно.

– Ця Агнес, що дзвонила мені, колись служила тут під моїм наглядом. Їй було шістнадцять, – провадила Партрідж, – коли вона потрапила до нас після дитячого будинку. В неї нікого немає і вона завжди приходить до мене на пораду, розумієте.

– Он як, – сказала Джоанна і замовкла.

– Тому я хочу спитати у вас, міс, чи дозволите ви їй прийти сюди на чай пополудні? Сьогодні у неї вихідний день, розумієте. Вона хоче щось розповісти і порадитись. У будь-якому іншому разі я про таке і не заїкнулася б.

Джоанна спантеличено відповіла:

– А чому ви не можете випити чаю з ким завгодно і коли завгодно?

Партрідж аж сахнулася від тих слів і дуже спохмурніла:

– У цьому домі так не заведено, міс. Стара місіс Бартон ніколи не дозволяла пускати відвідувачів на кухню, за винятком тих днів, коли у нас були вихідні. Тоді дозволялося розважатися з друзями тут замість іти кудись. А у звичайні дні такого не дозволялося. А міс Емілі дотримується давніх звичаїв.

Джоанна завжди була добра до прислуги, і прислуга платила їй тим самим, але Партрідж це не хвилювало.

– Все це марно, моя дівчинко, – пояснив я їй, коли Партрідж пішла, а Джоанна вийшла до мене. – Твою доброту і м'якість тут не оцінять. Для Партрідж існує одне правило – все має бути так, як це годиться в домі, де живе джентльмен.

– Я ніколи не чула про таку тиранію. Справді, щоб то не дозволяли прислузі бачитися зі своїми знайомими. Порядок – це добре, але я нізащо б не дозволила поводитися з собою, як із чорним рабом.

– Але так заведено. Принаймні в таких як Партрідж.

– Не розумію тільки, чому вона мене не любить. Наскільки я можу судити, люди ставляться до мене добре.

– Може, за те, що ти не господиня, бо ніколи не покладеш руки на полицю і не перевіриш, чи є там пил, не піднімеш килимка і не подивишся, чисто там чи брудно. Ти ніколи не питаєш, куди діваються залишки шоколадного суфле, не замовляєш смачного хлібного пудингу.

– Тьху! – тільки й відповіла Джоанна, а тоді вже сумовито забідкалася: – Мені сьогодні скрізь не щастить. Осоромилася перед Еймі, бо нічого не знала про городину. Дістала догану від Партрідж за

гуманність. Лишилося піти в садок і замість квітів нарвати букет кропиви.

– Мейган уже досі там, – сказав я їй.

Ми знайшли Мейган у садку. Вона стояла посеред газону, як пташка, що чекає корму. Побачивши нас, Мейган підійшла до ґанку і несподівано заявила:

– Я мушу йти додому.

– Що? – здивувався я.

Почервонівши, вона рішуче вела далі:

– Дуже гарно з вашого боку, що ви прийняли мене, але я вже добряче вам набридла, хоч мені й подобається у вас. Та тепер я мушу повернутися додому. Хай би там як, а то мій дім… Я не повинна його кидати. І нині піду туди.

Ми з Джоанною переконували її, умовляли залишитися, але вона була непохитна. Врешті Джоанна вивела машину, а Мейган пішла нагору збирати речі. За кілька хвилин вона спустилася з валізою. Партрідж посміхалася. Вона не любила Мейган.

Коли Джоанна повернулася, я стояв посеред газону.

– Ти часом не вирішив стати сонячним годинником? – спитала вона весело.

– Чому це? – здивувався я.

– Стоїш посеред газону, як садова статуя. Дивлячись на тебе, можна подумати, що ти відлічуєш по сонцю час. У тебе монументальний вигляд!

– Мені не до жартів. Спочатку ця Еймі Гріффіт…

– Господи, зі своєю городиною, – перебила мене Джоанна.

– Потім Мейган зі своїми вибриками. А я хотів повести її на прогулянку.

– З нашийником і на повідцю?

– Що? – не зрозумів я.

– Я сказала: з нашийником і на повідцю? – повторила вона. – А що ж, хіба то неправда, що хазяїн залишився без свого собаки?

4

Мушу зізнатися, мене роздратувало те, як пішла від нас Мейган. Напевне, ми їй обридли. Та зрештою, хіба в нас може бути цікаво? Вдома були хлопчики та Елсі Холланд.

Я почув, що вертається Джоанна, і негайно пішов геть з газону, щоб уникнути її насмішок.

Перед самим полуднем заїхав Оуен Гріффіт. Садівник уже чекав його з городиною. Поки старий Адамс складав усе в машину, я запросив Оуена в дім випити по склянці хересу. Полуднати він відмовився.

Коли я зайшов до вітальні з пляшкою хересу, то застав Джоанну за улюбленим заняттям. Вона згорнулася клубочком на дивані і вуркотіла,

розпитуючи Гріффіта про роботу: чи подобається йому бути практиком, чи не краще спеціалізуватися. Вона із захватом говорила про лікарський фах, мовляв, для неї це вершина всіх сподівань. Що там казати, Джоанна – природжений слухач. Та й після стількох невизнаних геніїв, котрих довелося переслухати моїй сестрі, Оуен Гріффіт був їй за іграшку. Коли ми дійшли до третьої склянки хересу, Гріффіт почав розповідати про якусь рідкісну реакцію чи то травму такими науковими термінами, що його міг зрозуміти хіба що колега-медик. Джоанна вдавала, ніби все розуміє і дуже зацікавлена розповіддю.

Якийсь час мене мучило сумління. Джоанна чинила зле. Гріффіта легко було зачарувати і пошити в дурні. Жінки й справді дияволи. Але потім я подивився на Гріффіта у профіль, на його довге рішуче підборіддя, суворо стиснені губи, і мені здалося, що Джоанна не кепкує з нього. Та й, зрештою, це його клопіт. Коли він дозволяє жінці крутити собі голову, то він сам цього хоче.

Потім Джоанна сказала:

– Залишайтеся з нами полуднати, докторе Гріффіт.

Той ледь почервонів і пояснив, що лишився б, якби не сестра. Вона чекатиме його.

– Я їй подзвоню і все розтлумачу, – вихопилася Джоанна і побігла дзвонити.

З того, як непевно почувався Гріффіт, я зробив висновок, що він таки побоюється своєї сестри. За хвилину повернулася Джоанна і весело сповістила, що все гаразд. Оуен Гріффіт лишився з нами полуднати і виглядав задоволеним. Ми говорили про книжки, п'єси, світову політику, музику, малярство і сучасну архітектуру, а про Лімсток, анонімні листи, місіс Сіммінгтон забули геть, і, здавалося, Гріффітові тільки того й треба було. Він сяяв від щастя. Його похмуре лице просвітліло, і в розмові він

виявився цікавим і знаючим. Коли Гріффіт пішов, я сказав Джоанні, що цей хлопець надто порядний для її штучок.

– Звісно, всі ви, чоловіки, один за одного.

– За що ти його так переслідуєш, Джоанно? Не дав спокою вражене самолюбство?

– Може, й так, – відповіла вона.

Того вечора нас було запрошено на чай до міс Емілі Бартон. Ми вирішили піти пішки, бо я вже почувався добре і був певен, що здолаю гору по дорозі назад. Ми, напевне, прийшли зарані, бо двері нам відчинила висока, худа, сувора на вигляд жінка і сказала, що міс Бартон ще не прийшла.

– Але вона знає, що ви прийдете сьогодні, і я про це знаю. Тому, коли ваша ласка, зайдіть і почекайте її.

Це, очевидно, була "Вірна Флоренс". Ми пішли за нею по сходах і опинились у дуже затишній вітальні, щоправда, в ній було забагато меблів. Деякі з них, мені здалося, були з Літтл-Ферзу. Жінка, мабуть, пишалася своєю кімнатою, бо одразу ж сказала:

– Гарненька, правда ж?

– Дуже, – приязно відказала Джоанна.

– Я намагаюся влаштувати для неї все якнайкраще. Звісно, не так, як би мені хотілося і як вона на те заслуговує, їй годиться жити у власному будинку, а не в найманих кімнатах.

Флоренс подивилася з лютим докором спершу на меле, потім на Джоанну. Я відчував, що то був не найщасливіший наш день. Джоанну вилаяли Еймі Гріффіт і Партрідж, а тепер нам обом вичитувала "Дракон Флоренс".

– Я дев'ять років була покоївкою у Літтл-Ферзі, – зауважила вона.

Джоанна, роздратована такою несправедливістю, сказала:

– Але ж вона сама здала будинок у бюро найму.

– Змушена була, – в'їдливо кинула Флоренс. – Вона завжди жила гак ощадливо і скромно. Чому власті не дають їй спокою з тими податками? І тут хочуть урвати собі шмат.

Я скрушно похитав головою.

– Поки була жива стара леді, в їхньому домі завжди водилися гроші. А потім її рідні почали вимирати, сердешні. Міс Емілі доглядала їх. Занапастила себе і своє здоров'я. Я жодного разу не чула від неї нарікань. Така вона терпляча. А тут ще й з грошима скрута! Міс Емілі каже, що акції не дають прибутку, а чому, хотіла б я знати? їм має бути соромно обдурювати літню леді, що не розбирається у цифрах і їхніх махінаціях.

– Усіх спіткало те ж саме, – пояснив я, але Флоренс не вгавала:

– Це зрозуміло, коли йдеться про людей, які самі можуть дати собі раду. А за нею треба доглядати, і я доглядатиму, доки вона буде зі мною. Пильнуватиму, щоб ніхто її не обманював і не засмучував. Я все зроблю для міс Емілі.

Пильно дивлячись нам в очі, щоб її думка таки дійшла до нас, невгамовна Флоренс вийшла з кімнати, обережно зачинивши двері.

– Слухай, Джеррі, ти часом не почуваєш себе кровопивцею? – спитала Джоанна. – Бо я почуваю. Слухай, що з нами коїться?

– Здається, ми щось не так робимо, – сказав я. – Мейган стомилася від нас, Партрідж недолюблює тебе, Флоренс ненавидить нас обох.

– Цікаво, чому все-таки Мейган пішла від нас? – спитала Джоанна.

– Ми їй набридли.

– Не думаю. Боюсь, їй щось натуркала Еймі Гріффіт.

– Коли вони розмовляли вранці на сходах?

– Ніби й недовго розмовляли, але…

Я закінчив думку:

– Ця жінка здатна розтоптати все зі своєю слоновою вдачею! Вона…

Двері відчинилися, і увійшла міс Емілі – розпашіла, трошки захекана й нібито чимось збуджена. Її блакитні очі аж горіли. Вона одразу ж защебетала до нас:

– О дорогенькі, вибачте! Я закуповувала продукти і затрималася. Мені не сподобалися тістечка в "Блу Роуз", якісь несвіжі, тож я пішла до місіс Лайгонз. Тістечка я купую насамкінець, тоді маєш найсвіжішу випічку, а не вчорашню. Але мені так прикро, що я примусила вас чекати, їй-право, це просто негарно з мого боку…

Джоанна вирішила заспокоїти міс Бартон і перебила її:

– Це наша провина, міс Бартон, бо ми прийшли зарані. Джеррі захотів іти пішки, а він тоді так налягає на ноги, що ми завжди приходимо зарані.

– Ніколи не буває зарані, моя люба. Не кажіть так. Все добре – завжди до речі, – сказала вона і ніжно поплескала Джоанну по плечу. Та аж засяяла: нарешті, здається, їй сьогодні пощастило – вона мала успіх.

Емілі Бартон обдарувала своєю усмішкою і мене, лише з острахом, як той, хто наближається до тигра-людожера, знаючи, що якусь мить він його не чіпатиме.

– Які ви ласкаві, містере Бертон, що прийшли до мене на таке жіноче запрошення, як запрошення на чай, – сказала міс Емілі, напевне, уявляючи собі чоловіка істотою, що постійно дудлить віскі з содовою, курить сигару або спокушає дівчат і заводить романи з заміжніми дамами. Коли згодом я розповів про це Джоанні, вона сказала, що Емілі Бартон і сама рада була б зустріти такого чоловіка, але він ніяк не траплявся.

А тим часом Емілі Бартон клопоталася біля столиків, пакриваючи їх для чаю. За хвилину увійшла Флоренс, несучи тацю з чаєм і гарними порцеляновими чашками, які, напевно, міс Емілі забрала з Літтл-Ферзу.

Чай був справжній китайський, були сандвічі з маслом і багато тістечок. Флоренс змінилася до невпізнання. Вона сяяла, дивлячись на міс Емілі з материнською ласкою в очах, як на кохане дитя, що втішається грою в чаювання.

Наша господиня припрошувала нас так красненько, так щиро, що ми з Джоанною їли далеко більше, ніж нам хотілося. Маленька леді упивалася такими гостями. І тоді я зрозумів, що для Емілі Бартон наш візит був неабиякою подією: адже ми – двоє людей із загадкового Лондона – таємничого і вишуканого.

Зрозуміло, невдовзі наша розмова торкнулася місцевих тем. Міс Бартон з особливою теплотою говорила про доктора Гріффіта, його доброту і здібності до медицини. Містер Сіммінгтон, за її словами, був талановитий юрист, бо допоміг міс Бартон одержати певну суму грошей від прибуткового податку, про які вона ні сном ні духом не відала. Він, мовляв, завжди був такий добрий до своїх дітей, вірний їм і своїй дружині, а вона, бач, наклала на себе руки.

– Бідолашна місіс Сіммінгтон, лишила таких дрібняток без матері. Вона слабувала останнім часом, через те й вчинила так. Мабуть, у неї був стресовий стан. Я читала про це в газетах. Люди самі не відають, що коять у такому стані. І вона теж не відала, бо тоді як би вона забула про містера Сіммінгтона і своїх діток?

– Той анонімний лист став для неї фатальним, – мовила Джоанна.

Міс Бартон спалахнула і докірливо сказала:

– О любі мої! Я наслухалася про ці листи. Скажу вам, не зовсім приємна тема для розмов. Гадаю, нам краще про них забути.

Що ж, міс Бартон могла їх обійти і забути, але декому це непросто зробити. Однак я слухняно змінив тему, і ми почали говорити про Еймі Гріффіт.

– Чудова, ну просто чудова жінка, – одразу ж почала міс Бартон. – Її енергія та організаційні здібності просто вражають. Вона така добра до своїх дівчаток в інституті, така практична і сучасна під усіма поглядами. І віддана своєму братові. Приємно бачити таку відданість між братом і сестрою.

– Чи не занадто ця відданість обтяжлива для нього? – спитала Джоанна.

Емїлі Бартон ошелешено втупилася у Джоанну.

– Та вона ж усім заради нього жертвує! – вигукнула міс Емілі з докором.

Я помітив у очах Джоанни щось схоже на "невже?" і поспішив завести мову про містера Пая. Емілі Бартон повагалася, перш ніж почати говорити про нього, і врешті спромоглася лише на те, що повторила кілька вже виголошених того дня фраз про доброту, заможність і благородство цього чоловіка. Щоправда, на її думку, до нього приїздять якісь непевні люди, але це, мабуть, тому, що він багато їздив по світу. Ми зійшлися на тому, що мандри не лише розширюють обрії нашого пізнання світу, а й призводять до знайомств із непевними людьми.

– Я сама стільки разів хотіла поїхати у навколосвітню подорож, – сумно мовила Емілі Бартон. – Читаєш про це в газетах, і такі ті подорожі здаються привабливі.

– Чому ж ви досі не поїхали? – спитала Джоанна, Такий перехід від мрій до реальності, здавалося, стривожив міс Емілі.

– О ні, ні. Це просто неможливо.

– А то чому? Навколосвітні подорожі досить дешеві.

– Річ не в грошах. Я не хочу подорожувати сама. Самій якось дивно, правда?

– Ба ні, – заперечила Джоанна, і міс Емілі подивилася на неї підозріливо.

– Та й не знаю, як би я впоралася з багажем… І як це сходити на берег у заморських портах… Та й щоразу міняти гроші…

Настрахана уява маленької леді, напевне, малювала їй щокроку страшні пастки, і Джоанна поспішила заспокоїти міс Емілі, перевівши розмову на близьке свято урожаю. І ми цілком природно перейшли до розмов про місіс Дейн Кал-троп. На мить легкий спазм спотворив обличчя міс Бартон.

– Ви знаєте, мої любі, вона дивачка. Часом таке каже.

Я спитав, що саме.

– О, навіть не знаю. Такі несподівані речі. А як вона дивиться на вас – ніби поряд не ви, а хтось інший! Навіть не знаю, як про це сказати. Та й потім, вона зовсім не прагне, як би це сказати, ну, втручатися. Зрештою, дружина вікарія могла б порадити і навіть застерегти. Бачте, люди слухаються її, а вона воліє стояти осторонь, чимдалі від усього. У неї дивна звичка співчувати людям, які того не варті.

– Це цікаво, – сказав я, переглянувшися з Джоанною.

– Хоча, мушу визнати, вона дуже вихована жінка. Місіс Дейн Калтроп з роду Фарроуей – дуже пристойна сім'я. Щоправда, ці старі родини бувають такі дивні. Її чоловік людина блискучого розуму, хоча інколи мені здається, що такий інтелект просто зайвий у провінції. Він добрий чоловік, а що вже щирий! Але його звичка цитувати латиною просто збиває мене з пантелику.

– Так, так, – палко підтримав я.

– Джеррі закінчив середню школу, тому він не любить латини, – хихикнула Джоанна.

Це дало міс Бартон нову тему для розмови.

– Ви знаєте, тутешня вчителька – страшенно неприємна молода особа. Вона чи не червона! – Слово "червона" міс Емілі вимовила ледь не пошепки.

Коли ми йшли додому, Джоанна сказала:

– А вона дуже приємна жінка.

Увечері за обідом Джоанна спитала Партрідж:

– Сподіваюсь, ви гарно провели час із Агнес? Партрідж почервоніла і ще більше замкнулась у собі.

– Дякую, міс, але Агнес не з'явилася.

– Шкода.

– Ет, про мене, – сердито відказала Партрідж.

Вона, знати, була переповнена образою і тепер вирішила вилити її нам:

– Я її не запрошувала! Вона сама подзвонила і сказала, що хоче щось розповісти. Їй можна було прийти, адже в неї сьогодні вихідний. Я погодилася її прийняти – ви ж дозволили. Але вона не прийшла і навіть не вибачилася. Напевне, завтра я одержу від неї листівку. Ці сучасні дівчата – ну просто жах. Ніякого уявлення про добрі манери.

Джоанна спробувала заспокоїти ображену Партрідж:

– Може, вона кепсько себе почуває? Ви їй дзвонили? Партрідж сахнулася від тих слів:

– Ні, не дзвонила, міс! Чого це я маю дзвонити? Ось я її зустріну і все викажу.

Коли розгнівана Партрідж вийшла з кімнати, ми з Джоанною розсміялися.

– Бідолашна Партрідж не розуміє, що все дуже просто, – пояснив я. – Агнес і її хлопець нагадують зараз одну з тих пар, на яку натрапляєш у темряві де-небудь під огорожею – тобі стає ніяково, а вони не звертають на тебе уваги.

Джоанна весело закивала головою і сказала, що так воно, напевне, і є. Потім ми почали мову про анонімки, і нам стало цікаво, як Неш і меланхолійний Грейвз почувають себе зараз.

– Рівно тиждень минув, відколи місіс Сіммінгтон наклала на себе руки, – сказала Джоанна. – Думаю, вони вже встигли щось встановити: відбитки пальців, почерк тощо.

Я відповів щось непевне. В душу раптом закрався неспокій. Все почалося зі слів Джоанни "рівно тиждень минув". Мені слід було б раніше все зіставити й проаналізувати, бо, схоже, десь у підсвідомості давно зродилися передчуття і підозри. Словом, хай би там як, а я відчув внутрішній неспокій. Щось почало ятрити мозок, пробиваючись до свідомості. Джоанна враз помітила, що я перестав слухати її схвильовану розповідь про події у містечку.

– Що тобі таке, Джеррі?

Я не відповів, бо подумки гарячково збирав докупи всі події: "Самогубство місіс Сіммінгтон… Того дня вона лишилася вдома сама… Сама, бо в прислуги був вихідний… Рівно тиждень тому…"

– Джеррі, що…

Я перебив її:

– Джоанно, у прислуги вихідний раз на тиждень?

– І раз на два тижні в неділю, – відповіла Джоанна. – Але до чого…

– Бог з ними, з неділями. У них вихідний у той самий день тижня?

– Звісно, так заведено, – спантеличено дивлячись на мене, відповіла Джоанна. Вона ще не збагнула ходу моїх думок. Я перебіг кімнату і подзвонив Партрідж.

– Скажіть, Партрідж, ця Агнес Водделл, вона що – служниця?

– Так, сер. У місіс Сіммінгтон, тобто у містера Сіммінгтона.

Я глибоко вдихнув повітря і подивився на годинник. Було чверть на одинадцяту.

– Як ви гадаєте, вона вже повернулася?

Партрідж осудливо глянула на мене:

– Так, сер. Прислуга має бути на місці о десятій. У них давні звичаї.

– Мені треба подзвонити, – сказав я і вибіг з вітальні.

Джоанна і Партрідж пішли слідом. Партрідж мінилася з лиця. Джоанна нічого не могла зрозуміти.

– Що ти збираєшся робити, Джеррі? – спитала вона, коли я почав набирати номер.

– Хочу переконатися, що з дівчиною все гаразд.

Партрідж обурено пирхнула. Просто пирхнула, і край.

Але мені було на те начхати. Трубку взяла Елсі Холланд.

– Даруйте за дзвінок, – сказав я. – Це Джеррі Бертон говорить. Скажіть, будь ласка, Агнес уже прийшла? – Мовивши це, я раптом зрозумів, що роблю дурницю. Якщо дівчина прийшла і все гаразд, як я, у біса, збирався витлумачити свій дзвінок? Краще б доручив усе Джоанні, але й тоді треба було б щось пояснювати. Тепер слід чекати спалаху нових пліток у Лімстоку про мене і невідому мені Агнес Водделл.

Елсі Холланд дуже здивувалася:

– Агнес? Так, вона вже має бути.

Я почувався дурнем, але допитувався далі:

– Міс Холланд, не могли б ви це перевірити?

Слід сказати, що гувернантки завжди виконують усі прохання, їх не обходить, чому ви їх просите й для чого. Елсі Холланд поклала трубку і слухняно пішла поглянути, чи прийшла Агнес. За хвилину я почув її голос:

– Ви слухаєте, містере Бертон?

– Так.

– Дивно, але її немає.

Саме тоді Я пересвідчився, що мої непевні, підсвідомі передчуття були не марні. Потім трубку взяв містер Сіммінгтон:

– Алло, Бертоне, що скоїлося?

– Ваша служниця Агнес іще не прийшла?

– Ні, міс Холланд щойно дивилася. А в чім річ? Нещасливий випадок?

– Ніякого випадку, – відповів я.

– Ви хочете сказати, що з дівчиною щось сталося?

– Не здивуюсь, – похмуро відказав я.

Тієї ночі я спав препогано. В голові роїлися здогади. Якби тільки я міг зібрати їх докупи, зіставити і проаналізувати, то неодмінно знайшов би розв'язок. Бо надто вже вперто лізли вони мені в голову.

– Як багато ми знаємо в якийсь певний момент? Гадаю, значно більше, ніж нам здається. Адже більшість із того, що ми знаємо, лежить у підсвідомості. Тільки ми не можемо туди сягнути.

Я тривожно метався у ліжку. Знов і знов мене мучили невиразні здогади. Я відчував, що існує якась схема, тільки як її простежити – ось у чому вся складність. Треба було дізнатися, хто писав ці прокляті листи. Десь була ниточка до розгадки, але я ніяк не міг її вхопити.

Коли я поринав у сон, в моєму дрімотному мозку танцювали докучливі слова: "Немає диму без вогню. Немає вогню без диму. Дим… Дим? Димова завіса… Ні, це вже сфера війни – військовий термін. Війна… Клаптик паперу… Лише клаптик паперу. Бельгія, Німеччина…" Я заснув.

Мені снилося, що місіс Дейн Калтроп перетворилася на хорта і я веду її на прогулянку в нашийнику і на повідцю.

Мене розбудив настирливий телефонний дзвінок. Я сів у ліжку й поглянув на годинник. Було чверть на восьму. Мене ніхто не кликав. Телефон висів у вітальні. Я скочив з ліжка, накинув халата і побіг униз. Вже у вітальні я випередив Партрідж, що виходила з кухні, і вхопив трубку.

– Алло!

– Ох! – почулося полегшене зітхання. – Це ви! – я впізнав голос Мейган – нещасний і переляканий. – О, прошу, приїдьте, приїдьте. Будь ласка! Ви зможете?

– Я негайно виїжджаю, чуєте, негайно!

Стрибаючи через дві сходинки, я побіг нагору і вдерся в кімнату Джоанни.

– Слухай, Джо, я їду до Сіммінгтонів.

Джоанна підвела кучеряву голівку з подушки і, як мале дитя, протерла очі.

– Чого, що скоїлося?

– Я ще не знаю. Дзвонила Мейган. Вона в нестямі.

– Як ти гадаєш, що могло скоїтися?

– Щось із Агнес, або ж я дуже помиляюся, – сказав я і вийшов.

Вже коли я зачиняв за собою двері, Джоанна гукнула:

– Зачекай, я встану й відвезу тебе.

– Не треба. Я сам поїду, – твердо заявив я.

– Ти не зможеш вести машини.

– Зможу.

І таки зміг. Трохи боліло у спині, але не дуже сильно. За чверть години я вже був біля будинку Сіммінгтонів – зовсім незле для мене.

Мейган, напевне, виглядала мене, бо коли я вийшов з машини, вона вибігла назустріч і впала мені на груди. Її нещасне маленьке личко було бліде й сіпалося.

– О, ви приїхали, ви приїхали!

– Ну, тримайтесь, дитинко, – заспокоював я. – Бачите ж, приїхав. То що у вас тут скоїлося?

Мейган затремтіла.

– Я… Я знайшла її.

– Ви знайшли Агнес Водделл?

– Під сходами, – провадила Мейган. – Там шафа. У ній рибальські снасті, гольф і всякий непотріб.

Я кивнув головою. Це була звичайна шафа. Мейган продовжувала розповідь:

– Вона була в ній, скорцюблена, і… І холодна… Страх яка холодна. Вона була мертва, розумієте, мертва!

– Що примусило вас зазирнути в ту шафу? – спитав я здивовано.

– Я… Я не знаю. Ви дзвонили вчора увечері, й нам стало цікаво, де ж ділася Агнес. Ми почекали трохи, але вона не з'являлася… Потім полягали спати. Я спала погано і рано прокинулася. В кухні поралася Роуз, наша кухарка. Вона була страшенно лиха на Агнес, що та не прийшла. Я пила молоко в кухні, коли раптом увійшла спантеличена Роуз і сказала, що вихідний одяг Агнес лежить у кімнаті. Її найкращий парадний одяг. І я подумала, а чи виходила вона з дому взагалі? Почала скрізь шукати, відчинила шафу під сходами, і вона була там…

– Сподіваюсь, хто-небудь зателефонував у поліцію?

– Так, вони вже тут. Мій вітчим одразу ж подзвонив їм. А потім мені стало страшно, і я подзвонила вам. Ви не ображаєтеся?

– Ні, не ображаюсь, – відповів я і уважно поглянув на Мейган.

– А чи хто-небудь додумався дати вам трошки бренді або кави після того, як ви знайшли її?

Мейган похитала головою. Я подумки прокляв усе Сіммінгтонове кодло. Цей кретин Сіммінгтон ні про що не подумав, тільки про поліцію. Ні кухарка, ні Елсі Холланд навіть не подумали, як вразила чутливу дівчину така знахідка.

– Ходімо на кухню, – сказав я їй.

Ми обійшли будинок і задніми дверима зайшли на кухню. Роуз, кругловида жінка років сорока, пила біля плити міцний чай. Вона привітала нас бурхливою розповіддю про те, як вона нажахалася, як

калатало в неї серце, як їй навіть подумати страшно, що на місці Агнес могла бути вона, будь-хто з них, забитий у власному ліжку.

– Налийте міцного чаю міс Мейган, – перебив я. – Їй треба заспокоїтися, розумієте? Це ж вона знайшла тіло.

При слові "тіло" Роуз ледь знову не пустилася розповідати про свої переживання, та я зупинив її суворим поглядом. Вона квапливо схопила чашку і налила в неї темної рідини.

– Це вам, дівчино, випийте, – сказав я Мейган і звернувся до Роуз: – У вас знайдеться трошки бренді?

Та розгублено забелькотіла, що в неї десь лишилося кілька краплин бренді від різдвяних пудингів.

– От і добре, – мовив я і влив бренді у чашку Мейган.

По очах Роуз я побачив, що їй сподобалася моя ідея.

– Вам можна довірити міс Мейган? – спитав я, і потішена Роуз відповіла:

– О, звісно, сер!

Я пішов у будинок. Наскільки я знав Роуз і жінок, подібних до неї, вона мала нагодувати Мейган добрим сніданком, а це додасть дівчині сили.

"Будьте ви прокляті, – кипів я в душі, йдучи до вітальні. – Чому ви не доглядаєте бідної дівчини?"

У вітальні мені стрілася Елсі Холланд. Побачивши мене, вона зовсім не здивувалася. Мабуть, струс від жахливої знахідки зробив її неуважною до того, хто заходить і виходить з дому. Біля вхідних дверей стояв констебль Берт Рандл.

– О містере Бертон, який жах! Хто ж міг таке вчинити? – залепетала вона.

– То це було вбивство?

– О так, її вдарили в потилицю. Вся закривавлена, волосся… І скорцюблена в тій шафі… Хто міг це зробити? Сердешна Агнес… Я певна, вона нікому не зробила зла.

– Та, мабуть, зробила, коли хтось їй так наврочив, – сказав я.

Елсі непорозуміло втупилась у мене. "Не дуже кмітлива дівчина, – подумав я, – але має міцні нерви".

Вона не змінилася на лиці, лише була трохи збуджена. Мені навіть здалося, хоч це й жахливо, що, незважаючи на добре від природи серце, вона всолоджувалася тим, що відбувалося в домі.

– Мені треба йти до дітей, – сказала вона вибачливо. – Містер Сіммінгтон так хвилюється, щоб це їх не шокувало. Він просив мене захистити хлопчиків від нещастя.

– Я чув, що тіло знайшла Мейган. Сподіваюся, за нею хто-небудь дивиться?

На честь Елсі Холланд треба сказати, що вона була щиро вражена.

– О боже! – вигукнула вона. – Я зовсім про неї забула. Сподіваюсь, із нею все гаразд. Я була така приголомшена, знаєте, поліція і все таке... Але це моя провина. Бідолашна дівчина, їй, мабуть, зараз дуже зле. Я пошукаю її.

Тоді я пом'якшав і сказав:

– З Мейган усе гаразд. За нею доглядає Роуз. Можете спокійно займатися дітьми.

Вона подякувала мені спалахом білих точених зубів і побігла нагору. Зрештою, Елсі платили за Сіммінгтонових хлопчаків. Коли Елсі зникла нагорі, відчинилися двері і до вітальні увійшли інспектор Неш і Сіммінгтон.

– О містере Бертон, а я саме збирався вам дзвонити, – звернувся до мене Неш. – Радий, що ви тут.

Я здивувався, чому це він не поцікавився, як я опинився тут так рано. Неш обернувся до Сіммінгтона і спитав:

– Ви дозволите скористатися цією маленькою кімнатою?

– Звісно, звісно, – запевнив Сіммінгтон. Вигляд у нього був стомлений, але почувався він цілком певно.

– Я б на вашому місці поснідав, містере Сіммінгтон, – звернувся Неш лагідно. – Гадаю, міс Холланд та й міс Мейган теж не завадило б підкріпитися яєчнею з беконом і випити міцної кави. Вбивство дуже кепсько діє на порожній шлунок, – він говорив заспокійливим тоном домашнього лікаря.

Сіммінгтон зробив спробу вичавити усмішку і сказав:

– Дякую, інспекторе, я скористаюся з вашої поради.

Слідом за Нсіном я зайшов до маленької кімнати. Зачинивши за мною двері, Неш сказав:

– Ви приїхали дуже швидко. Як ви дізнались?

Я розповів йому про дзвінок Мейган. Неш викликав у мене симпатію вже тим, що не забував про Мейган.

– Я чув, що ви дзвонили вчора увечері, містере Бертон, і питали про цю дівчину. Чому?

Я розумію, що мій дзвінок видався дивним, тому розповів Нешові про те, як Агнес дзвонила Партрідж і не прийшла.

– Так, розумію… – замислено проказав Неш, потираючи підборіддя. Потім, зітхнувши, вів далі: – Що ж, цього разу вбивство у чистому вигляді. Питання в тому, що знала дівчина. Вона казала що-небудь тій Партрідж? Хоч щось певне?

– Не думаю, але ви можете спитати в неї самі.

– Коли закінчу тут, поїду до неї.

– Що ж насправді сталося? – спитав я. – Чи ви ще не з'ясували?

– Поки що небагато. У служниць був вихідний…

– В обох? – перебив я.

– Так. Мені казали, що раніше у місіс Сіммінгтон були за служниць дві сестри, і вона влаштувала так, щоб вихідний у них припадав на один

день. Тож, коли прийшли ці дві, вона вирішила не міняти звичаю. У такий день сім'я вечеряла холодною стравою, залишеною їй на столі. А міс Холланд готувала чай.

– Зрозуміло.

– Все цілком логічно, – провадив Неш. – Кухарка Роуз живе у Нізермікфорді, і щоб дістатись туди у свій вихідний, вона має сісти на автобус, який відходить о пів на третю. Агнес миє посуд після другого сніданку, а Роуз, щоб було роботи порівну, після вечері. Ось що відбувалося вчора: о чотирнадцятій двадцять п'ять Роуз вийшла з дому, щоб устигнути на автобус; Сіммінгтон подався до контори о чотирнадцятій тридцять п'ять; Елсі Холланд з хлопчиками вийшла з дому десь за чверть третя; Мейган Хантер вийшла кататися на велосипеді на п'ять хвилин пізніше. Виходить, Агнес лишилася в домі сама. Як мені сказали, вона завжди виходить з дому між третьою і чверть на четверту.

– І в будинку нікого не лишається?

– А в Лімстоку цим не журяться. Навіть замки не у всіх є. Як я вже казав, о чотирнадцятій п'ятдесят Агнес лишилася в домі сама. Що вона з нього так і не виходила, тепер цілком зрозуміло, бо коли знайшли її тіло, на ній був чепчик і фартух.

– Хоча б приблизно можна встановити час, коли настала смерть?

– Доктор Гріффіт стверджує, що це сталося між другою і пів на п'яту. Це його офіційне свідчення.

– А як її вбито?

– Спочатку вдарили в потилицю, а потім звичайним добре вигостреним кухонним рожном пробили череп. Смерть настала вмить.

Я закурив. Картина була жахлива.

– Досить холоднокровно, – сказав я.

– О так, так. Це зразу впадає в око.

– Хто це зробив? Навіщо? – спитав я, глибоко затягнувшись цигаркою.

– Не певен, що нам коли-небудь пощастить з'ясувати, навіщо саме, – мовив Неш поволі, – але ми можемо здогадуватись.

– Вона щось знала?

– Достеменно так.

– І нікому про це не натякнула?

– Наскільки вдалося встановити, ні. Вона була страх засмучена, каже кухарка. Після смерті місіс Сіммінгтон, як каже Роуз, вона ставала дедалі неспокійнішою і все казала, що не знає, як їй бути. – Неш роздратовано зітхнув і вів далі: – Ось так завжди. Не хочуть люди йти до нас. Не можуть перебороти стійкого упередження проти поліції. Якби вона прийшла і розповіла, що її турбує, то була б зараз жива.

– І вона нічого не сказала жодній з жінок?

– Ні. Так запевняє Роуз. Я схильний їй вірити. Бо коли б вона розповіла, то Роуз виклала б те одразу ж, із багатьма подробицями, які сама ж таки й вигадала б.

– Збожеволіти можна – ми нічого не знаємо, – сказав я.

– Але ми можемо здогадуватись, містере Бертон, адже я дещо з'ясував.

– Тоді вже легше.

– Того дня після другого сніданку, коли місіс Сіммінгтон заподіяла собі смерть, у обох служниць був вихідний і їх не було в домі. Але Агнес повернулася майже одразу.

– Ви це точно знаєте?

– Так. У неї є хлопець – молодий Ренделл. Він працює в рибній крамниці. У середу крамницю зачиняють рано, і він прийшов, щоб зустріти Агнес біля будинку Сіммінгтонів і погуляти з нею або піти в кіно, як буде дощ. Наша анонімниця, написавши брудного листа Фредові Ренделлу про Агнес, вирішила, що між ними все кінчено і дівчина піде гуляти з кимось іншим. Але того дня вони зустрілися і одразу ж страшенно посварились, Агнес повернулася в дім, сказавши Фредові, що не вийде, доки той не вибачиться.

– І що?

– А ось що, містере Бертон. Листа, одержаного місіс Сіммінгтон, надіслано не поштою. На конверті був старий штемпель, це встановлено, і поштова марка переклеєна, щоб можна було подумати, ніби листа приніс поштар. Але ж він прийшов не поштою. Ви розумієте, що це означає?

– Це означає, що листа вкинули у поштову скриньку за кілька хвилин до того, як поштар розносив денну пошту.

– Саме так. Денну пошту приносять близько четвертої. І моя версія така: дівчина, повернувшись у будинок, зайшла до буфетної і стала біля вікна, що виходить у двір, сподіваючись побачити свого хлопця, коли

той прийде вибачатися. Перед вікном ростуть кущі, але крізь них добре видно, коли хто-небудь заходить у двір.

– І вона бачила людину, яка кинула листа у поштову скриньку! – вигукнув я.

– Це лише моя версія, містере Бертон, але я можу помилятися.

– Думаю, ні… Все так просто і так переконливо… Виходить, Агнес знала, хто писав анонімки.

5

– Так, Агнес знала, хто писав анонімки, – сказав Непі.

– Але чому ж тоді… – я затнувся, насупивши брови.

– Як я розумію, дівчина просто не усвідомлювала, що саме вона тоді бачила, – швидко вів далі Непі. – Ну, опустив хтось листа у поштову скриньку, і що з того? Можливо, той "хтось" просто не пов'язувався в її уяві з людиною, здатною писати анонімки. Він, з погляду Агнес, був поза всякими підозрами. Але що більше вона про це думала, то неспокійнішою ставала. Хотіла вона про це кому-небудь сказати? Звісно. Вона могла звернутися до Партрідж, яка, напевно, мала на неї вплив, її слово для Агнес – закон. І вона вирішує порадитися з нею.

– Так. Усе сходиться, – задумливо проказав я. – І якимось чином анонімниця дізнається про це. Але як, інспекторе?

– О, ви не знаєте провінційного життя, містере Бертон. Просто дивовижно, як тут розлітаються чутки. По-перше, був телефонний дзвінок. Хто його чув на вашому кінці?

Я задумався на мить.

– Трубку взяв я. Потім покликав Партрідж.

– Називаючи при цьому ім'я дівчини?

– Так, так, я називав її ім'я.

– Хто-небудь чув вас?

– Моя сестра. Ба навіть міс Гріффіт!

– Он як, міс Гріффіт! А що вона робила у вас?

Я розповів усе, як було.

– Вона збиралася потім іти додому?

– Спершу до містера Пая.

Неш скрушно зітхнув:

– Ось вам два шляхи, якими могла розійтися чутка по всьому Лімстоку.

Я не йняв віри:

– Ви хочете сказати, що міс Гріффіт і містер Пай звернули увагу на таку абищицю і розповіли про неї іншим?

– У провінції найменша дрібничка – новина. Ви навіть не повірите. Досить, скажімо, щоб у матері кравця зіпсувався настрій – і про це знатимуть усі! А тепер на іншому кінці… Міс Холланд і Роуз могли

почути, про що Агнес говорила по телефону. А ще є Фред Ренделл. Все могло розійтися через нього.

Мене пройняв легкий дрож. Я подивився у вікно. Перед будинком був доглянутий газон, доріжка й низенькі доладні ворота. Я уявив, як хтось відчинив ворота, певно й спокійно підійшов до дверей і кинув листа у скриньку. Моя розпалена уява малювала невиразну жіночу фігуру. Обличчя не можна розгледіти, але я повинен його знати.

Неш розмірковував далі:

– Отож, коло звужується. Ось так ми завжди ловимо анонімників. Поступове, терпляче відсіювання. Як бачите, не так уже й багато людей лишається.

– Ви маєте на увазі?..

– Це знімає підозру з будь-якої жінки, що в той час була на службі. Вчителька була в школі; медсестра – я теж знаю, де вона була вчора. Зрештою, я ніколи й не думаю, що це хтось із них, але тепер можна бути цілком певним. Бачте, містере Бертон, ми маємо два відтинки часу, на яких слід зосередити увагу. Вчора і тиждень тому після другого сніданку. У день смерті місіс Сіммінгтон, – скажімо, – від п'ятнадцятої п'ятнадцять, коли Агнес могла повернутися додому після сварки, і шістнадцятою, коли могли принести пошту. Втім, я можу уточнити це в поштаря. І вчора, від чотирнадцятої п'ятдесят, коли міс Мейган Хантер вийшла з дому, до п'ятнадцятої тридцять чи навіть п'ятнадцятої п'ятнадцять, оскільки Агнес ще не почала переодягатися.

– Що, на вашу думку, трапилося вчора? – спитав я.

– Я собі уявляю це так: якась леді підійшла до вхідних дверей і подзвонила. Спокійнісінько, з усмішкою. Звичайний собі гість. Можливо, вона спитала міс Холланд чи міс Мейган або принесла пакет. Хоч би що

там було, Агнес обертається, щоб узяти тацю для візиток, і наша леді-гість б'є по тім'ю Агнес, яка нічого не підозрює.

– Чим?

– Провінційні леді завжди носять щось важке у сумках. Там може бути що завгодно.

– А потім пробивав їй череп і запаковує у шафу. Чи не забагато це для жінки?

Неш якось дивно подивився на мене:

– Жінка, яку ми шукаємо, не зовсім нормальна, принаймні останнім часом. А особи з такого роду психічними відхиленнями здатні виказувати дивовижну силу. До того ж Агнес була невеличка.

Він замовк. Потім спитав:

– Що спонукало міс Мейган Хантер зазирнути у шафу?

– Чистий інстинкт, – сказав я і спитав: – Навіщо було відтягати труп і ховати у шафу? Який сенс?

– Чим довше не знайдуть тіло, тим важче визначити час смерті. Якби міс Холланд побачила вбиту, коли прийшла з прогулянки, то лікар зміг би визначити час смерті з точністю до десяти хвилин або близько того. А це дуже небезпечно для нашої леді.

– Але ж Агнес підозрювала цю особу?.. – насупився я. Неш перебив мене:

– Вона не підозрювала. Зрештою, не настільки. Скажімо так, вона лише думала, що це дивно. Агнес була не дуже кмітлива дівчина, тому й підозрювала якось невиразно. Вона і в голові не покладала, що бачить перед собою жінку, здатну на вбивство.

– Ви передбачали це? – спитав я.

Неш сумно похитав головою і сказав з почуттям:

– Мені слід було б це передбачити. Самогубство, бачте, перелякало анонімницю. Вона пішла ва-банк. Страх, містере Бертон, це така штука, якої не врахуєш.

"Так, страх. Це те, що нам слід було врахувати. Страх у божевільному мозку…"

– Розумієте, – провадив Неш, і від його слів у мене мороз пішов поза шкірою, – ми маємо справу з поважаною людиною, і, треба гадати, дуже поважаною – з кимось, хто посідає високе соціальне становище.

Потім Неш сказав, що збирається розпитати Роуз іще раз, а я поцікавився, чи не зміг би при цьому бути присутнім. На мій подив, він щиро погодився.

– Дуже радий вашому бажанню співпрацювати з нами, містере Бертон, якщо дозволите так сказати.

– Це звучить підозріливо, – зауважив я. – У книжках, знаю, коли детектив запрошує когось допомагати, то цей "хтось", як правило, вбивця.

Неш посміхнувся і пояснив:

– Ви навряд чи з тих людей, які пишуть анонімки, містере Бертон. Щиро кажучи, ви можете нам стати у великій пригоді.

– Радий це чути, але яким чином?

– Ви тут приїжджий, і цим ви нам корисний. У вас немає упереджень проти тутешніх людей. І водночас ви здатні розглянути все, сказати б, у соціальному плані.

– Вбивця – людина високого соціального становища, – пробурмотів я.

– Саме так.

– Себто буду шпигуном серед своїх?

– Вас це шокує?

– Сказати по правді, ні, – подумавши трохи, відповів я. – Якщо десь поблизу ходить божевільна і доводить беззахисну жінку до самогубства, розчереплює голову молодій служниці, то я не проти виконати трохи чорної роботи, щоб посадити її за грати.

– Це дуже розумно, сер. І хочу вам сказати, що розшукувана особа дуже небезпечна – не менш небезпечна, ніж гримуча змія, кобра і чорна мамба разом узяті.

Мене пройняв дрож.

– Отож у теперішній ситуації не можна гаяти жодної хвилини?

– Так, але не думайте, що ми бездіяльні. Ми працюємо в кількох напрямках.

Останні слова він мовив похмуро, і в моїй уяві постало гарне, широко розпущене павутиння.

Неш пояснив, чому він іще раз хоче поговорити з Роуз – вона розповіла йому дві різні версії, отже, могла розповісти й третю, а він вважав, що чим більше версій від неї почує, тим легше буде видобути з них кілька зерен правди.

Коли ми зайшли на кухню, Роуз мила посуд після сніданку. Вона негайно облишила миття, закотила очі, притисла руки до серця і знову розказала, як дивно поводилася Агнес того ранку. Неш був терплячий з нею, але твердий. Він пояснив мені, що першого разу розмовляв з нею м'яко, другого – владно, а цього разу вирішив поєднати м'якість із владністю.

Роуз із задоволенням переповіла всі деталі останнього тижня: як Агнес ходила у смертельному страху, вся тряслася і казала: "Не чіпайте мене!" чи "Бо буде смерть, якщо я розповім", коли Роуз питала її.

– Ось і все, що вона мені казала, – закінчила Роуз, знову щасливо закотивши очі.

– Агнес хоч словом обмовилася про те, що її турбувало? – спитав Неш.

– Ні, лише потерпала за своє життя.

Неш зітхнув і більше не розпитував про Агнес, а натомість вислухав убогу розповідь про те, що робила Роуз після другого сніданку напередодні. Вона сіла в автобус, що відходить о чотирнадцятій тридцять, і до вечора була зі своєю сім'єю. А повернулася автобусом, який відійшов з Нізермікфорду о двадцятій сорок. Розповідь завершилася тим, як бідолаху цілий вечір мучили страшні передчуття, а

її сестра намагалася їх витлумачити, і як Роуз не могла торкнутися шматочка булочки з кмином.

Ми вийшли з кухні пошукати Елсі Холланд. Вона наглядала за дітьми, що саме готували уроки. Елсі Холланд, як завжди, була ґречна. Вона встала і сказала дітям:

– А тепер, Коліне й Брайєне, розв'яжіть ці три задачі, поки я прийду, – і повела нас до дитячої спальні.

– Гадаю, тут нам буде зручно. Не хочу, щоб хлопчики чули нас.

– Спасибі, міс Холланд. Подумайте іще раз, ви цілком певні, що Агнес не була занепокоєна, відколи померла місіс Сіммінгтон?

– Ні, вона нічого не казала. Агнес була тиха дівчина і мало говорила.

– Виходить, не така, як інші?

– Так, Роуз забагато. говорить. Мені інколи доводиться нагадувати їй, щоб не була такою зухвалою.

– А тепер, прошу вас, розкажіть, що було вчора після другого сніданку? Все, що можете пригадати.

– Як завжди, о першій – другий сніданок; з-за столу встали трохи раніше. Я не дозволяю хлопчикам гаяти часу за столом. А що ж потім? Потім містер Сіммінгтон пішов до контори, а я допомагала Агнес накрити стіл на вечерю. Хлопчики вибігли у садок… Там я їх і застала, коли вийшла з дому.

– І куди ви пішли?

– До Коум Арку, стежкою через поле. Хлопчики хотіли порибалити, але я забула принаду і мусила вертатись по неї.

– Котра це була година?

– Стривайте… Коли ми вийшли, було за двадцять третя або трошки пізніше. Мейган спершу хотіла піти з нами, але потім передумала і поїхала кататися на велосипеді. Вона просто схибнулася на ньому.

– Я маю на увазі, котра була година, коли ви верталися по принаду? Ви заходили в дім?

– Ні. Я лишила її в оранжереї за будинком. Не знаю, котра тоді була година. Здається, за десять третя.

– Ви бачили Мейган або Агнес?

– Мейган, напевно, тоді вже не було, а от Агнес я не бачила. Так, я нікого не бачила.

– І потім одразу пішли ловити рибу?

– Так, ми пішли до річки, але нічого не зловили. Ми майже ніколи нічого не ловимо. Але хлопчикам подобається рибалити. Брайєн дуже промок учора, і, коли ми повернулися, я мусила його переодягати.

– У середу чай подаєте ви, чи не так?

– Я. У їдальні все накрито для містера Сіммінгтона, а коли він приходить, я лише наливаю чай. Діти і я п'ємо чай у класній кімнаті. І Мейган, звісно. Я тримаю весь необхідний посуд у буфеті нагорі.

– Коли ви повернулися з прогулянки?

– Було за десять п'ята. Я повела хлопчиків нагору і приготувала чай. Коли о п'ятій прийшов містер Сіммінгтон, я спустилася вниз, щоб і йому приготувати чаю. Але він відмовився і сказав, що питиме разом з нами, в класній кімнаті. Хлопчики дуже зраділи. Потім ми грали у піжмурки. Тепер страшно про це згадувати. Бідолашна дівчина, вона весь час була у шафі.

– У ту шафу коли-небудь заглядають?

– О ні. У ній тримають усяке ганчір'я. Пальта і капелюхи висять у маленькому гардеробі, що направо від вхідних дверей. Напевно, вже кілька місяців ніхто не заглядав у ту шафу.

– Розумію. А ось коли ви повернулися з прогулянки, ви нічого не помітили, все було як завжди? Вам нічого не впало в око?

Її блакитні очі широко розплющилися.

– О ні, інспекторе, нічогісінько. Все було, як завжди, – ось що найжахливіше.

– А тиждень тому?

– Ви маєте на увазі той день, коли місіс Сіммінгтон?..

– Так.

– О, це було жахливо!

– Я знаю. Вас того дня також не було вдома після другого сніданку.

– О так, о цій порі, коли гарна погода, я завжди йду з хлопчиками погуляти. А заняття проводимо вранці. Ми завжди гуляємо далеко від

дому. Того дня мені здалося, що ми загулялися, бо коли підійшли до воріт, на протилежному кінці вулиці я побачила містера Сіммінгтона. Він вертався з контори. А я навіть чайника на вогонь не поставила. Але було лише за десять п'ята.

– Ви не піднімалися до місіс Сіммінгтон?

– О ні, я ніколи не заходила до неї. Після другого сніданку вона завжди відпочивала. Її мучили напади невралгії – вони чомусь завжди починалися після того, як вона поїсть. Доктор Гріффіт приписав їй порошки, і вона завжди лягала й намагалася заснути.

Неш ніби ненароком спитав:

– І нікому було принести їй денну пошту?

– Денну пошту? Ні. Я витягала листи з поштової скриньки і клала їх у вітальні на столі, коли поверталася з прогулянки. Але дуже часто місіс Сіммінгтон сама спускалася по пошту. Вона, як правило, о четвертій прокидалася.

– Скажіть, вам тоді не спало на думку, ніби щось трапилося, коли ви не побачили її, повернувшися з прогулянки?

– О ні, я навіть не думала про таке. Містер Сіммінгтон повісив пальто у передпокої, і я сказала йому, що чай іще не готовий, але чайник ось-ось закипить. Він кивнув головою і покликав: "Моно! Моно!" Місіс Сіммінгтон не відповіла, і він Піднявся нагору в її спальню. То був, напевне, найстрашніший удар для нього. Він покликав мене, і коли я увійшла, сказав: "Не пускайте сюди дітей". А потім подзвонив докторові Гріффіту. Ми тоді зовсім забули про чайник. В ньому прогоріло дно... О господи, це було жахливо! А ще за другим сніданком вона була така весела й щаслива!

Непі раптом перепинив її:

– Що ви думаєте про той лист, якого одержала місіс Сіммінгтон?

– Це брудний лист, – обурилася Елсі Холланд.

– Так, так. Але я не про це. Те, що було в листі, правда?

– Ні, ні. В жодному разі, – рішуче заявила вона. – Місіс Сіммінгтон була така вразлива. Справді, дуже вразлива. Вона все так близько брала до серця. Будь-що подібне, брудне, вразило б її не менше.

Якусь мить Неш мовчав, потім несподівано спитав:

– А ви одержували подібного листа, міс Холланд?

– Ні, ні, ніколи. Жодного.

– Ви певні? Прошу вас, – він звів руку, – не поспішайте з відповіддю. Я розумію: це неприємно і люди часто не хочуть признаватися. Але у даному разі нам дуже важливо це знати. Нам відомо, що ті листи всуціль брехливі. Тож вам нічого приховувати.

– Але я не одержувала, інспекторе. Справді не одержувала. Нічого подібного не було, – майже плачучи, відповіла вона. Її слова звучали цілком щиро.

Коли Елсі пішла до дітей, Неш встав і приступив до вікна.

– Ось так, – проказав він задумливо. – Не одержувала жодного листа. І ніби схоже на правду.

– Дуже схоже, я навіть певен, що вона не одержувала їх.

– Гм… Тоді я хочу знати, чому, в дідька, вона їх не одержувала?

Я помітив, що він аж кипить.

– Вона гарненька, правда? – несподівано спитав Неш.

– Навіть більше, ніж просто гарненька, – відказав я.

– Отож. Вона дуже гарна і молода. І за логікою – пряма пожива для анонімника. То чому ж її обминули?

Я похитав головою.

– Цікаво, я вам скажу. Треба розповісти про це Грейвзові. Він просив повідомляти про людей, що не одержували листів.

– Елсі Холланд уже друга, – нагадав я. – Пам'ятаєте, я вам казав про Емілі Бартон. Та теж не одержувала.

Неш посміхнувся:

– Не слід вірити всьому, що вам кажуть, містере Бертон. Міс Бартон одержувала, і не одного.

– Звідки ви знаєте?

– Цей "вірний дракон", її колишня покоївка, у якої вона тепер живе, розказала мені. Флоренс Елфорт, здається, так її звати. Вона так обурено про це говорила. Жадала крові анонімниці.

– Чому ж тоді міс Емілі каже, що не одержувала листів?

– З делікатності. Листи були дуже брутальні. А маленьку міс Бартон такі слова обійшли в житті.

– А що було в листі?

– Як завжди. Безглуздя, коли подумати. Їй приписувалося, ніби вона отруїла свою стареньку матір і сестер!

– Ви хочете сказати, що ця божевільна анонімниця ходить поміж нас, а ми не можемо її викрити? – сказав я недовірливо.

– Ми її обов'язково знайдемо, – суворо відповів Неш.

– Але ж тепер, чоловіче добрий, вона не напише жодного листа.

Неш подивився на мене і твердо сказав:

– О ні, напише. Тепер вона не спиниться. Це в неї патологічна потреба. Будьте певні, листи неодмінно надходитимуть.

Я вийшов з кімнати і, перш ніж поїхати додому, знайшов Мейган.

Вона була спокійна і зустріла мене весело. Я запропонував їй знову переїхати до нас на якийсь час, але вона, повагавшись мить, похитала головою.

– Спасибі вам, але я краще лишуся тут. Зрештою, це мій дім. Та й за хлопчиками догляну.

– Що ж, це вже як хочеться, – сказав я.

– Ну, тоді я лишуся. Але… – Що?

– Якщо… Ну, коли знову щось приключиться, мені можна буде подзвонити, щоб ви приїхали?

Я був зворушений.

– Та звісно ж, можна. Але що може приключитися?

– Не знаю, – розгублено відповіла вона. – Напевне, щось схоже на те, що вже було.

– Облиште! І не вишукуйте більше мертвих. Це на вас погано відбивається! – сердито кинув я.

Мейган подарувала мені щиру усмішку.

– Та ні, все гаразд. Просто мені стало недобре.

Мені не хотілося лишати Мейган тут, але ж, дійсно, це її дім. Я подумав, що тепер нарешті Елсі Холланд подбає про неї.

Разом з Нешом ми поїхали до Літтл-Ферзу. Поки я розповідав Джоанні про вранішні події, Неш розмовляв з Партрідж. Він прийшов до нас невеселий.

– Нічого нового, – сумно мовив Неш. – Якщо вірити їй, то дівчина лише сказала, що чимось дуже стурбована і не знає, як їй бути, тому-то й хотіла порадитися з міс Партрідж.

– Партрідж казала про це кому-небудь? – спитала Джоанна.

Неш сумно кивнув головою:

– Так, вона казала міс Еморі, жінці, що приходить удень допомагати їй. Скільки я розумію, лише натяками, мовляв, якась молода дівчина хотіла б порадитися з кимось із старих жінок, бо сама не може вирішити, як їй вчинити.

– Просто Партрідж себе вигороджує, а ця Еморі могла спокійнісінько рознести все по місту, – сказала Джоанна.

– Так воно, напевно, і є, міс Бертон.

– Мене одне дивує, – втрутився я. – Чому я і моя сестра потрапили на перо до анонімниці? Ми тут чужі й не встигли нажити ворогів.

– Ви забуваєте про психічну неповноцінність анонімниці, містере Бертон. Вона дихає важким духом на всіх і кожного.

– Здається, місіс Дейн Калтроп казала те саме, – зауважила Джоанна.

Неш зацікавлено подивився на неї, але, мабуть, не зрозумівши натяку.

– Міс Бертон, ви, здається, не дуже уважно роздивилися конверт, у якому вам надійшов лист? А коли б роздивилися як слід, то неодмінно помітили б, що літера "а" у вашому прізвищі задрукована літерою "е". Себто листа спершу адресували міс Бартон.

Це його зауваження, якби ми надали йому належного значення, могло дати ключ до всієї справи.

Коли Неш пішов, Джоанна спитала:

– Ти думаєш, що мого листа справді спершу було адресовано міс Емілі?

– Навряд чи він тоді починався б: "Ти паскудна шльондро…", – сказав я, і Джоанна зі мною погодилася.

– Сьогодні у містечку тільки й балачок буде, що про вбивство. Ти не хочеш піти на Хай-стріт послухати, що там казатимуть, Джеррі?

Я запропонував їй піти зі мною, але, на мій подив, вона відмовилася, бо, мовляв, хотіла б погуляти у садку. Затримавшись у дверях, я сказав тихим голосом:

– Сподіваюся, з Партрідж усе гаразд?

– З Партрідж?!

Здивування у голосі Джоанни примусило мене відчути сором за свої підозри, і я вибачливо сказав:

– Мені просто цікаво. Якась вона похмура, ця стара дівка. Схоже, у неї релігійний психоз.

– Це не релігійний психоз, чи як ви там з Грейвзом кажете.

– Тоді сексуальний. Думаю, вони пов'язані між собою. Якась вона дуже пригнічена і стримана. Та врешті й не дивно – стільки років прожити тут відлюдно зі старими жінками.

– Чому це ти про неї згадав?

– А тому, – почав я поволі, – що ми лише з її слів знаємо про їхню розмову по телефону з Агнес. Що, коли Агнес спитала в Партрідж, чому

та приходила і кинула листа, а Партрідж пообіцяла їй прийти після другого сніданку і все пояснити?

– А нам сказала, ніби дівчина хоче прийти до неї порадитися про щось дуже важливе? – підхопила Джоанна.

– Саме так.

– Але ж вона не виходила з дому того дня?

– Ти цього не можеш знати, бо нас не було вдома. Згадай.

– Справді, – сказала Джоанна задумливо. – Але я не можу в це повірити. Партрідж просто нездатна на те, щоб не лишати слідів, відбитків пальців і що там іще. Це не лише хитрість, якщо хочеш, а й уміння. І не думаю, щоб вона про це взагалі знала. Та й, зрештою… – Джоанна замовкла на мить, потім поволі спитала: – А поліція переконана, ще це жінка?

– А ти вважаєш – чоловік? – вигукнув я скептично.

– І не просто чоловік, а якийсь незвичайний. Найпевніше, на мою думку, містер Пай.

– Отже, ти вважаєш, що це він?

– А хіба ти сам не розумієш? Він цілком схожий на людину, що, лишившись самотньою, а отже й нещасливою, затаїла на всіх зло. Крім того, з нього всі кепкують. Хіба ти не бачиш, що в душі він ненавидить просте людське щастя, а натомість дістає якусь химерну, порочну насолоду від свого захоплення колекціонуванням?

– Грейвз сказав, що злочинець – стара дівка середніх літ.

– Містер Пай і є дівка середніх літ.

– Невдаха, – проказав я поволі.

– Щось схоже на те. Адже він багатий, а від грошей яка втіха. Та й зваж, він цілком може бути психічно ненормальним. Він і справді якийсь дивний чоловік.

– Не забувай, що він теж одержав листа.

– Ми цього не знаємо. Нам лише так здається. Та й, зрештою, він сам собі міг написати.

– Навмисне, задля нас?

– Так. Він досить розумний, щоб про це подумати і не перестаратися.

– Тоді він просто першорядний актор.

– Ну звісно ж, Джеррі. Людина, що займається таким, обов'язково має бути першорядним актором. Це і є її маленькою втіхою.

– Заради всього святого, Джоанно, не говори так розумно! Бо мені починає здаватися, що ти вмієш проникати у людські душі і читати їх.

– Мені й самій так здається. Зрештою, я можу пройнятися духом іншої людини. Якби я не була Джоанною Бертон – молодою, розумною, привабливою жінкою, що вміє гарно збавляти час, а опинилася, як би це сказати, за ґратами, спостерігаючи, як люди насолоджуються життям, хіба в мені не кипіло б бажання ранити, мучити, навіть убивати?

– Джоанно! – я взяв її за плечі і потряс.

Вона перевела подих, вся затремтіла, врешті усміхнулася.

– Я перелякала тебе, Джеррі, пробач. Але я душею відчуваю, що це ключ до розв'язання проблеми. Треба знати, як ці люди почуваються, що примушує їх так робити, і потім ми, можливо, дізнаємося про їхні подальші наміри.

– О, це здорово! – вигукнув я. – То, виходить, я приїхав сюди нидіти й цікавитися всіма маленькими скандальчиками. Нічого собі скандальчики! Наклепи, цинічні листи і вбивства!

Джоанна правду сказала, на Хай-стріт було повно люду. Вони збиралися купками. Певна річ, усі витріщили на мене очі.

Першого я зустрів Гріффіта. Він виглядав стомленим і хворим. Власне, таким і слід було сподіватися побачити його. Вбивства, звісно, не щодня трапляються у практиці лікаря, але така вже в них професія, щоб бачити страждання, найгірші сторони людської природи і навіть смерть.

– У вас дуже поганий вигляд, – сказав я йому.

– Справді? – розгублено мовив Гріффіт. – У мене такі прикрощі зранку.

– І все через нашу божевільну?

– Через неї, – він сумно дивився крізь натовп кудись далеко. Я помітив, як його брову сіпає мишка.

– Ви когось підозрюєте?

– Ні, ні. На жаль, а хотілося б.

Він раптом спитав про Джоанну і сказав, що в нього є цікаві фотографії, які вона просила показати. Я запропонував передати їх через мене.

– О, не варто турбуватись. Я йтиму повз вас і занесу.

Мені здалося, що бідолаха Гріффіт таки закохався. Бісова Джоанна! Гріффіт надто хороша людина, щоб водити його за носа.

Я попрощався з ним, бо побачив його сестру. Тепер уже мені хотілося з нею поговорити.

Еймі Гріффіт почала, як завжди, з копита:

– Просто жахливо! – продзижчала вона. – Я чула, що ви явилися туди дуже рано.

У кожному її слові звучало запитання, а очі спалахнули на слові "рано". Я не збирався розповідати про дзвінок Мейган, а сказав лише:

– Розумієте, мене цілий вечір учора щось мучило. Дівчина збиралася прийти до нас на чай, але не прийшла.

– І ви подумали про найстрашніше. Та ж ви провидець!

– Я справжній детектив.

– Це перше вбивство у Лімстоку. Страшенний ажіотаж, скажу я вам. Сподіватимемося, поліція буде на висоті.

– Не маю жодного сумніву. Адже вони майстри своєї справи.

– Навіть не можу пригадати, яка та дівчина з себе, хоча вона десятки разів відчиняла мені двері. Тиха, непомітна істота. Вдарили по голові, а потім ще й проламали череп – так сказав мені Оуен. Думаю, це її хлопець. А ви як гадаєте?

– Ви так вирішили?

– Це мені здається найвірогіднішим. Напевно, посварились. Молодь тут дуже зіпсута – погана спадковість у більшості з них. – Вона помовчала хвилину, потім вела далі: – Я чула, що тіло знайшла Мейган Хантер? Її це не дуже вразило?

– Дуже, – коротко відказав я.

– Можу уявити. Мені здається, вона слабка на голову, а така знахідка може вибити у неї останній глузд.

Мені раптом спало на думку з'ясувати дещо у міс Гріффіт.

– Скажіть, міс Гріффіт, це ви вчора намовили Мейган повернутися додому?

– Я б не сказала, що саме намовила.

– Але ж ви їй щось таке сказали? – не відступався я.

Еймі Гріффіт рішуче відставила ногу і подивилася мені у вічі. Так, ніби збиралася боронитись.

– Негарно, коли дівчина не держиться хати. Вона ще молода і не знає, що можуть плескати язики. Я вважала за свій обов'язок нагадати їй про те…

– Язики? – я перебив, бо вже не міг стримати люті.

Проте Еймі Гріффіт вела далі з тією неймовірно благодушною самовпевненістю, що була її найприкметнішою рисою.

– О, то ви не знаєте, які плітки ходять по людях. А я знаю. Повірте, я й на мить не припускаю чогось такого. Але ж знаєте, які люди, – коли є нагода сказати якусь погань, то вони неодмінно скажуть! Та й надто велике випробування для дівчини – самій заробляти собі на хліб.

– Заробляти собі на хліб?! – розгубився я.

– Що й казати, жереб нелегкий. І гадаю, вона вчинила правильно. Я маю на увазі, що вона не могла піти в таку лиху годину й лишити дітей без догляду. Вона просто молодця, скажу вам, просто молодця. Я всім так кажу. Хоч, звісно, злостивці все одно балакатимуть...

– Про кого?

– Та про Елсі Холланд, певна річ, – нетерпляче сказала Еймі Гріффіт. – Вона дівчина старанна і знає свої обов'язки. Крім того, вона дуже приємна.

– А що ж кажуть люди?

Еймі Гріффіт засміялася, і той сміх видався мені страшенно єхидним.

– Люди кажуть, ніби вона подумує стати місіс Сіммінгтон номер два і готова на все, аби втішити вдівця і стати йому опорою.

– Он воно що! – приголомшено мовив я. – Але ж місіс Сіммінгтон тільки тиждень тому як померла!

Еймі Гріффіт знизала плечима:

– І я про те саме кажу. Якісь дурниці! Та ви ж знаєте, які люди. Міс Холланд дівчина молода і вродлива, а цього досить. І потім, бути гувернанткою для дівчини – не перспектива. Я б не здивувалася, якби їй захотілося завести дім і чоловіка. Звісно, – не вгавала вона, – бідолаха Дік Сіммінгтон і гадки про те не має! Він і досі не може отямитися після смерті Монл. Але ж ви знаєте чоловіків! Коли дівчина завжди поряд, піклується про нього, віддано доглядає дітей, то він почуває себе у боргу перед нею.

– І ви вважаєте, що Елсі Холланд плекає якісь надії? – спитав я тихо.

– Та ні, зовсім я так не вважаю, – обурилася Еймі Гріффіт. – Мені дуже шкода, що на неї так кажуть. Тому я намагалася пояснити Мейган, щоб вона повернулася додому. Це краще, ніж лишати Діка Сіммінгтона і дівчину самих.

Я потроху почав розуміти. Еймі Гріффіт весело всміхнулась і сказала:

– Ви вражені, містере Бертон, почувши наші невинні містечкові плітки? Я вам так скажу: люди завжди лихословлять, – вона засміялась і пішла геть.

Біля церкви я зустрів містера Пая. Він розмовляв з Емілі Бартон. Старенька була розчервоніла і збуджена. Містер Пай зрадів мені:

– А, містере Бертон, доброго ранку. Як поживає ваша мила сестричка?

Я розповів йому про Джоанну.

– Але чому вона не прилучається до нашого провінційного парламенту? Нас усіх так вразила ця подія. Як-не-як убивство! І де! У

нашому забутому богом містечку. А звучить, як зі сторінок "Санді Н'юспейпер". Не найцікавіший із злочинів, щоправда. Підле брутальне вбивство маленької служниці.

– Це жахливо, – сказала міс Бартон. – Така хороша дівчина. Вона прийшла до мене з притулку "Сент Клотільд Хоум" ще дівчинкою. Була така здібна і стала гарною служницею. Партрідж не могла нею нахвалитися.

– Агнес приходила вчора на чай до Партрідж. Еймі Гріффіт, напевне, казала вам, – ніби між іншим кинув я.

– Так, так, вона казала. І дивувалася, бо це щось нове для служниці дзвонити по телефону господареві дому, – згадав містер Пай.

– Партрідж ніколи б собі такого не дозволила. Я просто дивуюсь Агнес, – обурено заявила міс Бартон.

– Ви відстали від життя, люба леді. Моїх двоє супостатів цілими днями дзвонять по телефону і закурили увесь будинок. Мусив нагримати на них. Але що ти їм скажеш, коли Прескотт чудово готує, хоча й запальний, а місіс Прескотт – першорядна покоївка?

– Справді, містере Пай, вам дуже пощастило з прислугою. Ми всі про це знаємо.

Я негайно втрутився у розмову, бо не хотів, щоб вона переходила в буденне русло.

– Звістка про вбивство розлетілась так швидко, – сказав я.

– А це вже як завжди, – сердито мовив містер Пай. – Досить різникові чи пекареві щось почути, як за хвилину весь Лімсток знатиме. У них

справжня комора чуток. На жаль, Лімсток перевівся: анонімні листи, вбивства, – які хочеш злочини.

Емілі Бартон раптом нервово заявила:

– Вони навіть не підозрюють, навіть гадки не мають, що… обидва злочини пов'язані один з одним.

Містер Пай одразу ж ухопився за її думку.

– Цікаво, цікаво. Дівчина щось знала, тому її і вбили. Так, так. Цілком вірогідно. Ви просто молодець, міс Бартон.

– Мені більше несила цього терпіти, – уривчасто сказала міс Бартон і, різко обернувшись, пішла геть.

Містер Пай подивився їй услід, і його рожеве лице херувима зморщилося у лукавій посмішці.

– Чуйна душа. Чарівна істота, правда? Просто з минулої епохи. Тепер таких немає. Напевне, мати була з міцним характером. На ній трималася сім'я, здається, з 1870 року. Вони прожили ніби під ковпаком. Люблю стрічатися з такими типами.

Мені не хотілося говорити про людей минулої епохи.

– Що ви думаєте про все це? – спитав я.

– Про що саме?

– Анонімні листи, вбивства…

– Про спалах злочинності у нашому містечку? А ви?

– Я перший вас спитав, – мовив я ґречно.

– Знаєте, я цікавлюся усякою ненормальністю. Це моє хобі. Такі, здавалося б, непідхожі люди, а роблять фантастичні речі. Візьмімо хоча б випадок з Ліззі Борден. Йому немає якогось більш-менш розумного пояснення. І тут моя порада поліції: вивчайте характер. Облиште відбитки пальців, зіставлення почерків, закиньте мікроскопи, а натомість вивчайте, що і як роблять люди, їхню поведінку і навіть те, як вони їдять. Чи сміються без усяких причин.

Я здивовано звів брови.

– Божевілля?

– Саме. Саме божевілля, але вам його не побачити.

– Хто ж це?

Його очі стрілися з моїми, і він усміхнувся.

– Ні, ні, Бертоне, це може бути просто наклеп. Нам тільки цього бракувало.

І він легкою ходою пішов від мене.

6

Проводжаючи поглядом містера Пая, я побачив, як відчинилися церковні двері і вийшов преподобний Калеб Дейн Калтроп. Побачивши мене, він усміхнувся, ніби щось згадав.

– Доброго ранку, містере…

– Бертон, – допоміг я йому.

– О ні, ні, не думайте, що я забув ваше ім'я. Просто не спало одразу на думку. Чудовий день, правда?

– Чудовий, – відповів я коротко.

Він знову подивився на мене задумливо.

– Щось таке я хотів… Ага, це бідолашне дитя – служниця в Сіммінгтонів. Важко повірити, скажу вам, що в нашому Лімстоку могло статися вбивство.

– Справді, це фантастично, – підтвердив я.

– Здається, я іще щось таке чув, – він нахилився до мене: – Я чув, що люди одержують анонімні листи. А ви?

– Чув.

– Брудні, підлі речі коються. – Він замовк, а потім проказав якусь довжелезну цитату з латини. – Ці слова Горація слушні, як по-вашому?

– Цілком і повністю, – підтвердив я.

Здавалося, більше ні з ким було поговорити по суті, і я попростував додому. Дорогою зайшов до крамниці, купи" тютюну та пляшку хересу, щоб удома спокійно сісти і якось розібратися з почутими думками про злочин.

Я дістався Літтл-Ферзу під самий другий сніданок. Джоанна стояла біля вікна у вітальні і дивилася так, ніи думки її витали десь далеко-далеко.

– Чим ти займалася? – спитав я.

– І сама не знаю. Так, нічим.

Я вийшов на веранду. До залізного столика були приставлені два стільці. На самому ж столику стояли дві склянки для хересу. Те, що я побачив на одному із стільців, спантеличило мене.

– Що це? – спитав я Джоанну.

– О, я гадаю, це знімок хворої селезінки або чогось іншого. Доктор Гріффіт думає, що мене це може зацікавити.

Я зачудовано подивився на фотографію. Кожен залицяється до жінки по-своєму. Але я, по правді, ніколи б не вдавався до того, щоб робити це з допомогою фотографії хворої селезінки, ба навіть здорової. Незаперечним лишалося одне – Джоанна сама попросила його про це!

– У неї зовсім непривабливий вигляд, – зауважив я. Джоанна щось пробурмотіла на знак згоди.

– Як Гріффіт? – спитав я.

– Він дуже стомлений і нещасний. Таке враження, наче його мучить якась підозра.

– Селезінка, що не піддається лікуванню?

– Не мели дурниць, Джеррі. Я кажу про цілком певні речі.

– Схоже, він накинув на тебе оком. Краще б ти його віднадила, Джоанно.

– Ну, знаєш! Я нічого поганого не зробила!

– Жінки завше так кажуть.

Джоанна сердито вибігла з кімнати. Хвора селезінка почала скручуватися на сонці. Я взяв її за ріжок і відніс у вітальню. Сам я не був у захваті від неї, але розумів, що це один із скарбів Гріффіта.

Я нахилився біля книжкової шафи, витяг з нижньої полиці товсту книжку, щоб закласти фотографію між сторінками й вирівняти її. Це був важкий фоліант чиїхось проповідей. Він якось дивно розгорнувся у моїх руках. Наступної миті я збагнув, чому так сталося. З середини було рівненько вирізано кілька сторінок.

Я втупився у книжку. Потім подивився на титульну сторінку. Книжку було видрукувано у 1840 році.

Не лишалося жодного сумніву: я тримав у руках книжку, з якої вирізали сторінки, щоб виклеювати анонімні листи. Хто вирізав їх?

По-перше, сама Емілі Бартон. Вона одразу спадає на думку. Або Партрідж.

Могло бути й інакше. Хтось залишився у вітальні сам, очікуючи, поки прийде міс Емілі, й спокійно вирізав сторінки. Та й, зрештою, будь-хто міг приходити у справах. Але це не підходило. Я бачив, як клерка з банку, що завітав до мене, Партрідж провела до маленького кабінету у задній половині будинку. Так, напевне, заведено у цьому домі.

Тоді хтось із добре знайомих. Містер Пай? Еймі Гріффіт? Місіс Дейн Калтроп? Пролунав гонг, і я пішов до їдальні на другий сніданок. Опісля, у вітальні, я показав Джоанні свою знахідку.

Ми обміркували її з усіх боків, а потім я відніс книжку до поліції. Слідчі були підбадьорені знахідкою, а мене поплескали по плечу; та й не дурно, зрештою – знахідка того варта.

Нені подзвонив Грейвзові. Вони збиралися обстежити книжку на предмет відбитків пальців. Щоправда, Неш не сподівався їх знайти. Одразу скажу – він їх не знайшов. Були мої, Джоаннині й Партрідж, що свідчило про сумлінність останньої.

Я спитав Неша, як посуваються справи.

– Ми звели число підозрюваних до мінімуму, містере Бертон. Відсіяли тих, які не могли цього зробити того дня.

– І хто лишився? – поцікавився я.

– Міс Гінч. Вчора у другій половині дня вона ходила до клієнта додому. Так було умовлено. Його будинок містився недалеко від дороги до Коумб Арку. Будинок Сіммінгтонів стоїть над цією дорогою. Вона двічі проходила повз нього: йдучи до клієнта і назад. Тиждень тому, коли місіс Сіммінгтон одержала анонімного листа, міс Гінч працювала у конторі Сіммінгтона останній день. Спершу містер Сіммінгтон думав, що тоді після другої години вона зовсім не виходила з контори, бо сам увесь час був із сером Генрі Лашінгтоном і кілька разів дзвінком викликав міс Гінч. Та я встановив, що вона виходила між третьою і четвертою. Ходила на пошту купувати якісь дорогі марки, що вже закінчились у неї. По них міг піти розсильний, та міс Гінч заявила, що піде сама, бо в неї, мовляв, болить голова і вона хоче подихати свіжим повітрям. Ходила недовго.

– Але досить…

– Так, цілком досить, щоб швиденько дістатись на другий кінець містечка, опустити листа у поштову скриньку і повернутись. Щоправда, я не знайшов нікогісінько, хто бачив би її біля будинку Сіммінгтонів.

– Але її могли просто не помітити.

– Могли.

– Хто ще у вас на підозрі? – спитав я.

Неш задумливо подивився просто себе і сказав:

– Ви розумієте, ми не можемо відкидати жодної людини.

– Розумію, – відказав я.

– Міс Гріффіт їздила вчора до Брентона і повернулася дуже пізно.

– Ви думаєте, що…

– Та ні, не думаю. Але я не знаю. Міс Гріффіт здається мені людиною цілком здорового глузду, але… Я не знаю.

– А минулого тижня вона могла кинути листа у поштову скриньку?

– Могла. Вона робила закупки у містечку. – Він умовк на мить, потім повів далі: – Те саме стосується і міс Емілі Бартон. Вона теж робила закупки вчора, а тиждень тому прогулювалася вулицею мимо будинку Сіммінгтонів.

Я недовірливо похитав головою. Звісно ж, після того, як я знайшов у Літтл-Ферзі книжку з вирізаними сторінками, підозра насамперед упала на власницю будинку, та коли я згадав, яка розпромінена, збуджена та щаслива зайшла вчора міс Емілі…

"Дідько б його вхопив, справді… Так, саме збуджена… Рожеві щоки, сяйні очі, звісно, не тому, що…" Я сказав з досадою:

– Жахіття. Весь час думаєш, підозрюєш…

Неш співчутливо кивнув головою.

– Я вас розумію. Справді, неприємно у кожному знайомому бачити можливого злочинця… – Він замовк, а потім додав: – Іще є містер Пай…

– То ви і його враховуєте?

Неш посміхнувся:

– О ні. Ми певні, що це не він. Просто дуже дивний тип і не зовсім приємний. Бачте, у нього немає алібі. В обох випадках він був у своєму садку.

– Виходить, ви підозрюєте не лише жінок?

– Не думаю, щоб листи писав чоловік. Я цього навіть певен. Грейвз дотримується такої ж думки. Містер Пай у нас як виняток, з огляду на деякі жіночі риси його характеру. Але ми перевірили кожного – хто де був учора після другого сніданку. Як-не-як убивство. У вас алібі чисте, в сестри вашої теж. Містер Сіммінгтон не виходив з контори; доктор Гріффіт був на протилежному кінці Лімстока, я перевірив його візити. – Він замовк на хвильку, тоді всміхнувся і докинув: – Розумієте, ми все ретельно перевіряємо.

– Отже, після відсіювання у вас лишилося троє: містер Пай, міс Гінч і старенька Емілі Бартон?

– О ні, ні. Є ще двоє – не рахуючи дружини вікарія.

– То ви і її брали до уваги?

– Ми думали про кожного, хоч, погодьтесь, місіс Калтроп трохи пришелепувата – ви розумієте, про що я кажу. Та все ж і вона могла це зробити. Вчора місіс Дейн Калтроп була в лісі і слухала пташині співи, але ж пташки за неї не свідчитимуть. – Неш раптом рвучко обернувся. До кімнати увійшов Оуен Гріффіт.

– Привіт, Неш. Я чув, ви шукали мене сьогодні вранці. Щось важливе?

– У п'ятницю почнемо розслідування, якщо вас це влаштовує, докторе Гріффіт.

– Цілком. Сьогодні увечері ми з Моресбі зробимо розтин трупа.

– І ще одне, докторе Гріффіт, – сказав Неш. – Місіс Сіммінгтон пила якісь порошки чи що там ви їй приписували…

– Ну? – запитально звів брови Гріффіт.

– Чи могла велика доза тих порошків бути смертельною?

– Ні в якому разі, – сухо відказав Гріффіт. – Навіть якби вона винила їх двадцять п'ять одразу!

– Але ви якось застерігали її від перевищення дози. Так каже міс Холланд.

– О, це так. Місіс Сіммінгтон була з тих жінок, які вважають, що досить випити порошків удвічі більше, ніж їм сказано, і буде вдвічі краще. Але так робити не рекомендується нікому. Це шкідливо для серця. Та й, зрештою, немає ніякого сумніву у причині смерті. Це був ціаністий калій.

– Я знаю. Ви не зрозуміли, до чого я веду. Я лише подумав, що коли хочеш накласти на себе руки, то скоріше віддаєш перевагу великій дозі снотворного, ніж синильній кислоті.

– Можливо. Але з другого боку, синильна кислота ефективніша й надійніша, коли справді хочеш укоротити собі віку. Бо, скажімо, самогубцю, що наковтався барбітурату, можна врятувати, якщо не гаятись.

– Зрозуміло. Дякую вам, докторе Гріффіт.

Гріффіт вийшов. Я теж попрощався з Нешом і пішов додому.

Джоанни вдома не було, принаймні я ніде її не знайшов, зате побачив загадкову записку на телефоннику, залишену мені або Партрідж.

"Якщо подзвонить доктор Гріффіт, скажіть, я не можу у вівторок, а ось у середу або в четвер зможу".

Я звів брови і пішов до вітальні. Вмостившись у найзручнішому кріслі (щоправда, жодне з них не назвеш зручним, бо всі були з рівними спинками, що нагадувало про покійну місіс Бартон), простягнув ноги і спробував усе як слід обміркувати.

Раптом я згадав, що своєю появою Оуен перебив. нашу розмову з інспектором, коли той саме збирався назвати ще тих двох, підозрюваних. Цікаво, хто б де міг бути?

Партрідж, напевне, перша? Адже книжку з вирізаними сторінками знайдено тут. Крім того, Партрідж могла спокійно пробити голову своїй учениці, що нічого не підозрювала. Ні, Партрідж не можна відкидати.

А хто ж другий? Може, місіс Кліт? Вона не сходить з язиків.

Я заплющив очі і почав аналізувати отих чотирьох, таких непідхожих, по черзі. "Маленька, лагідна, тендітна Емілі Бартон? Що можна висунути проти неї? Пожертвувала своїм життям ради інших. Щиро боїться навіть згадувати про "щось непристойне". Занапащене життя, хвороблива цнота – може, це й штовхнуло її на злочин? А чи не підходжу я до всього надто по-фрейдистському? Пам'ятаю, лікар казав, що такі цнотливі старі леді під анестезією бурмочуть що завгодно. Хто б подумав, що вони й слова такі знають.

Еймі Гріффіт? У ній не відчуваєш пригнобленості чи депресивності. Завпеди бадьора, енергійна, талановита. В неї наповнене, клопітливе життя. Хоча місіс Дейн Калтроп якось сказала про міс Гріффіт: "Бідолашна". З якого приводу?.. Якась згадка про… Ага, ось! Оуен Гріффіт казав про анонімні листи на півночі графства, де він колись практикував. Може, то теж була її робота? Схоже на простий збіг. Але ж тоді… Так, так, тоді знайшли анонімницю. Нею виявилася школярка".

Раптом стало холодно, напевне, протяг від вікна. І в кріслі незручно. Чому так мулько і тривожно?

Думай далі… Еймі Гріффіт? Припустімо, це була вона, а не та школярка. Еймі приїжджає в Лімсток і починає тут свою чорну справу. Зрозуміло, чому Оуен Гріффіт виглядав таким нещасним і змученим. Він підозрює. Так, він підозрює…

Містер Пай? Ні, він дуже милий чоловічок. Уявляю лишень, як він усе це робить. Та ні, смішно навіть…

Ця записка на телефоннику у передпокої… Чому вона не дає мені спокою? Гріффіт і Джоанна: він упадає за нею. Ні, не тому вона мене турбує. Було щось інше…"

Все попливло перед очима. Я поринав у сон і подумки повторював: "Немає диму без вогню. Немає диму без вогню. Тож-то й воно. Все

зв'язане між собою". Потім уві сні я гуляв вулицею з Мейган. Повз нас проходила Елсі Холланд. Вона була прибрана нареченою, і люди шепотіли: "Нарешті вона одружується з доктором Гріффітом. Вони таємно давним-давно заручені..." Потім я бачив церкву, і ми зайшли до неї; Дейн Калтроп правив службу латиною. І в розпалі цього всього несподівано вскочила місіс Дейн Калтроп і закричала:

– Пора з цим кінчати, я вам кажу! Пора кінчати!

Хвилину-другу я не міг збагнути, сплю чи ні. Потім мені прояснилося, і я зрозумів, що сиджу в кріслі у вітальні Літтл-Ферзу, а переді мною місіс Дейн Калтроп гнівно виголошує:

– Пора з цим кінчати, я вам кажу!

Я скочив з крісла і почав вибачатися:

– Даруйте, я, здасться, заснув. Що ви казали?

Місіс Дейн Калтроп сердито била кулаком об долоню і гриміла далі:

– Пора покласти цьому край! Ці листи! Вбивство! Не можна допускати, щоб убивали дітей!

– Я з вами згоден, але що ви пропонуєте?

– Ми повинні щось робити!

Я трохи зверхньо посміхнувся:

– А що саме?

– Нам слід очистити Лімсток! Я колись казала, що він безгрішний. Я помилялася – він злий.

Я почав дратуватися.

– Так, моя шановна леді, – сказав я не зовсім чемно, – і що ж ви збираєтеся робити?

– Та звісно ж, припинити все це.

– Поліція робить усе можливе.

– Коли вчора вбили Агнес, то, значить, їхніх зусиль замало.

– А ви знаєте щось краще?

– Зовсім ні. Я нічого не знаю і тому хочу викликати експерта.

Я похитав головою:

– У вас нічого не вийде. Скотленд-ярд може задовольнити прохання лише констебля графства. Втім, зі Скотленд-ярду вже прислали Грейвза.

– Я не це маю на увазі, тобто не такого експерта. Потрібен хтось, хто знається на анонімних листах і вбивствах, а найбільше – на людях, на мотивах. Їхньої поведінки.

Це був незвичайний погляд, але я відчував, що ним не слід нехтувати.

Не встиг я розтулити рота, як місіс Дейн Калтроп кинула довірним тоном:

– Я негайно про це подбаю, – і так само несподівано зникла.

Наступний тиждень, гадаю, був найнезвичайніший у моєму житті. Все діялось як уві сні. Не було нічого певного.

Слідство у справі Агнес Водделл не лишило в Лімстоку нікого байдужим. Нічого нового не пощастило з'ясувати. Лишалося чинним попереднє формулювання: "Особи чи осіб, причетних до вбивства, де встановлено".

Бідолашну Агнес Водделл, що була опинилась у центрі уваги всього містечка, справно поховали у тихому дворі старої церкви, й життя в Лімстоку потяглося, як і раніше. А втім, ні. Останнє твердження, здається, не зовсім точне. Не так, як раніше… Тепер в очах кожного чаїлась недовіра, страх. Сусід підозрював сусіда. Слідством було встановлено, що Агнес Водделл убив мешканець Лімстока, бо в усій окрузі не бачили невідомих або волоцюг. Людина, що вдарила Агнес Водделл по голові, а потім устромила в мозок загострене рожно, прогулюється вулицями Лімстока, робить закупки тощо. Але ніхто її не знає. Тому й кажу, що дні минали, як у маренні. Я дивився на кожного, як на можливого злочинця. Це було жахливо!

А вечорами, запнувши штори, ми з Джоанною знов і знов перебирали всі, навіть найфантастичніші можливості, сперечалися. Джоанна твердо трималася думки, що це справа рук містера Пая, я ж, повагавшись трохи, схилився до попередньої версії про міс Гінч. Але наставав вечір, і ми неухильно поверталися до обговорення всіх можливих злочинців:

Містер Пай?

Міс Гінч?

Місіс Дейн Калтроп?

Еймі Гріффіт?

Партрідж?

І весь час, сповнені передчуттів, чекали нових подій. Та нічого не траплялося. Наскільки ми знали, ніхто більше не одержував анонімних листів. Неш зрідка наїжджав, але що він робив і що готувала поліція, я не відав. Грейвз не з'являвся.

До нас приходила на чай Емілі Бартон. Інколи Мейган. Оуен Гріффіт займався своєю практикою. Ми ходили пити херес до містера Пая і на чай до священика. Місіс Дейн Калтроп не виказувала більше тієї войовничої люті, яку мені випало бачити під час нашої останньої зустрічі. Я навіть подумував, що вона про все забула. Здавалося, її тепер більше непокоїли метелики-білани, що завелися на цвітній капусті.

Ми дуже гарно провели вечір у Калтропів. Їхній будинок старий, але приємний, з великою і затишною вітальнею. У Калтропів була гостя – лагідна літня леді. Вона весь час щось плела з білої ворсистої вовни. До чаю були теплі ячні коржики, що їх заніс і поставив на стіл сам вікарій. Він був радий нам і не приховував цього; вів лагідну ерудовану бесіду.

Я не хочу сказати, що ми обминули у своїх розмовах убивство, аж ніяк. Міс Марпл, гостя, була заінтригована подіями, тим більше, що, як вона вибачливо сказала: "У провінції зовсім немає про що поговорити!" Вона також висловила припущення, що вбита дівчина, напевне, була дуже схожа на її Едіт: "Така вона гарненька, невеличка, але вельми беручка служниця, щоправда, не дуже метикувата".

У міс Марпл була кузина, а в кузини – племінниця, так ось зовиця тієї племінниці теж мала багато клопоту з анонімками, тому-то стару леді й зацікавили події у Лімстоку.

– Скажіть-но мені, люба, що кажуть люди у містечку? Що вони думають про все це? – спитала вона.

– Гадаю, підозрюють міс Кліт, – відповіла Джоанна.

– О ні, – заперечила місіс Дейн Калтроп, – тепер ні.

Міс Марпл поцікавилася, хто така міс Кліт, і Джоанна пояснила, що міс Кліт була місцева відьмачка і, шукаючи підтримки своїм словам, спитала:

– Правда ж, місіс Дейн Калтроп?

Вікарій пробурмотів довгу цитату латиною, напевне, про злу силу відьом, цитату, яку ми всі вислухали у шанобливому порозумілому мовчанні.

– Вона трохи не при своєму розумі, – сказала дружина вікарія. – Дуже любить виставлятися. Коли місяць уповні, ходить збирати всякі трави, зілля і робить так, щоб усі це бачили.

– А дурненькі дівчатка, напевне, ходять до неї шукати ради, – сказала міс Марпл.

Я побачив, як вікарій зібрався виголосити нову цитату латиною, і негайно втрутився:

– Але чому саме тепер люди не повинні підозрювати її? Всі вважають, що це вона писала листи.

Врешті озвалася міс Марпл:

– О! Я чула, що дівчину вбито рожном. Це жахливо! Але водночас це знімає всяку підозру з міс Кліт. Бачте, вона могла просто наврочити дівчині, і та згасла б сама собою.

– Просто диво, які живучі старі повір'я і забобони, – пробурмотів вікарій.

– Це не забобони, а факти, – зауважила місіс Дейн Калтроп.

– І дуже неприємні, – додав я.

– Ви казали, містере Бертон, що чужий у цих краях, але побували у світах і знаєте різні сторони життя. Мені здається, ви могли б розібратися у цій огидній справі.

Я щиро всміхнувся і сказав:

– Найбільше, що мені вдалося, це побачити сон, де все сходилося і гарно вкладалося. Та коли я прокинувся, усе виявилося нісенітницею.

– Цікаво, цікаво. Розкажіть-но, як там воно було у тій вашій нісенітниці.

– О, почалося з ідіотської фрази "немає диму без вогню". Люди наче схибнулися на ній. А потім вона змішалася з військовими термінами: димова завіса, клаптик паперу, записка на телефоннику… Стривайте, це вже інший сон.

– А цей про що?

Стара леді не могла вгамуватися.

– У нім Елсі Холланд, Сіммінгтонова гувернантка, одружувалася з доктором Гріффітом, а вікарій читав обряд латиною. Потім з'явилася місіс Дейн Калтроп. Вона заборонила оголошувати імена заручених і вимагала негайно все припинити. Але ці останні слова були вже не уві сні, – сказав я з усмішкою. – Я прокинувся і побачив вас коло себе.

– І я мала слушність, – заявила місіс Дейн Калтроп, але цього разу досить м'яко, що я з приємністю відзначив.

– А звідки взялася записка на телефоннику? – спитала міс Марпл, звівши брови.

– Боюсь, я тут щось наплутав. Це було не уві сні, а перед ним. Я проходив повз телефон у передпокої і побачив на телефоннику записку. Джоанна залишила її мені або Партрідж, якщо їй подзвонять.

Міс Марпл подалася вперед. На обох щоках у неї палали рум'янці.

– Ви не образитесь на мене, коли я запитаю, що було у тій записці? – Вона кинула оком на Джоанну. – Я перепрошую, моя люба.

– О, тут немає нічого образливого. Сама я не пригадаю, що там було. Може, Джеррі пам'ятає. Напевне, щось страшенно тривіальне.

Щосили напружуючи пам'ять, я урочисто переказав зміст записки, неабияк потішений пильною увагою літньої леді. Правду кажучи, я боявся, що вона розчарується, бо їй, напевне, хотілося почути щось сентиментально-романтичне. Але ні, вона кивнула головою, всміхнулася і, здавалось, лишилася задоволена.

– Я так і думала, що в ній мало бути саме таке.

– Яке це – таке, Джейн? – гостро запитала місіс Дейн Калтроп.

– Буденне, – відповіла міс Марпл коротко, потім задумливо подивилася на мене і несподівано сказала: – Я бачу, ви дуже розумний чоловік, хоч і молодий. На жаль, у вас мало певності в собі. Слід бути впевненішим, містере Бертон!

– Ради бога, не заохочуйте його, – засміялася Джоанна. – Він і так високої думки про себе.

– Заспокойся, Джоанно, міс Марпл розуміє мене, – сказав я.

Міс Марпл відклала своє плетіння.

– Бачте, – почала вона якось сумно, – гарно обставлене вбивство – це як вдалий фокус.

– Спритність рук обманює зір?

– Не лише це. Треба примусити всіх дивитися не туди і не на те, що слід. Відвертання – так, здається, це називається.

– Виходить, усі шукали божевільного не там де треба, – здогадливо мовив я.

– Я схильна думати, що слід шукати когось при повному розумі і здоровому глузді, – виправила міс Марпл.

– Дійсно, про це і Неш казав, – задумливо підхопив я. – Пам'ятаю, він був певен, що треба шукати респектабельну людину.

– І це дуже важливо, – погодилася міс Марпл.

Здавалося, ми всі погоджувалися з цим.

– Неш вважає, що анонімні листи надходитимуть іще. Як на вашу думку? – звернувся я до місіс Дейн Калтроп.

– Цілком може бути, – погодилася вона.

– Якщо поліція каже, то так воно і має бути, – заявила раптом міс Марпл.

Я намагався дійняти місіс Калтроп і вів далі:

– Скажіть, вам ще й досі шкода анонімниці?

– А чом би й ні? – спалахнула вона.

– У даному разі я з вами не згодна, люба моя, – зауважила міс Марпл, а я напосідав ще дужче:

– Ці листи довели людину до самогубства і накоїли стільки лиха!

– А ви теж одержували, міс Бертон? – спитала раптом міс Марпл.

Джоанна хихикнула і відповіла:

– О! Аякже! Там таке було написано!

– Схоже, першими на перо до чорнописців потрапляють люди молоді і гарненькі з себе, – сказала міс Марпл.

– Тому й дивно, що Елсі Холланд досі не одержала жодного листа, – нагадав я міс Марпл.

– Стривайте, це та гувернантка у Сімміигтонів, що вам снилася, містере Бертон? – пожвавішала міс Марпл.

– Вона і є, – підтвердив я.

– По-моєму, вона одержувала листи, але не хоче в цьому зізнатися, – мовила Джоанна.

– Ні, я їй вірю. І Неш вірить, – відкинув я Джоаннині припущення.

– О господи! – вигукнула міс Марпл. – Та це ж найцікавіше з усього почутого сьогодні.

Вже коли ми йшли додому, Джоанна сказала, що мені не слід було говорити про думку Неша стосовно анонімних листів.

– Чому? – здивувався я.

– Та тому, що, може, місіс Дейн Калтроп і є анонімниця.

– Ти й справді в це віриш?

– Я не зовсім певна, але, погодься, вона дивна жінка.

Ми знову почали перебирати всіх можливих злочинців. Два дні перегодом, коли я поночі повертався машиною з Ексхемптона, щось сталося з фарами вже при в'їзді в Лімсток. Довелося зупинитись і покопатися у проводці, перш ніж фари знову засвітилися.

На дорозі нікого не було. З настанням ночі у Лімстоку не виходять з дому. Перші будівлі стояли зовсім поряд. Серед них особливо виділявся потворний гостроверхий будинок Жіночого інституту. Його обриси невиразно окреслювались у світлі зірок, і я відчув, як мене щось спонукає підійти і подивитися на нього зблизька. Не знаю, можливо, я вловив тінь людини, що крадькома прослизнула у ворота. Мене нестримно тягло до цього місця. Ворота були відхилені, і я пройшов

крізь них у двір. Коротенька доріжка і чотири східці вели до дверей. Хвилину-другу я постояв біля них, вагаючись, що робити далі. Раптом зовсім поряд почулося шарудіння. Так, наче шаруділа жіноча сукня. Я рвучко обернувся і пішов до рогу будинку на звук. Там нікого не було. Звернувши за ріг, я несподівано зовсім поряд побачив відчинене вікно.

Потихеньку підкрався, прислухавсь. Було тихо, жодного звуку, та я відчував, що всередині хтось є. Моя спина ще не зовсім зміцніла для акробатики, але я сяк-так виважився на руках і, перехилившись через підвіконня, звалився всередину й наробив шуму. Потім устав, прислухався і, виставивши перед себе руки, пішов углибину. Праворуч почувся слабкий звук. Я згадав, що в кишені була запальничка, і миттю запалив її. Одразу ж різкий низький голос наказав:

– Погасіть!

Я негайно погасив запальничку, бо впізнав голос Неша. Він узяв мене за руку і повів через двері в коридор. Тут не було вікон. Він засвітив лампу і подивився на мене скоріше з жалем, ніж зі злістю.

– І треба ж було вам нагодитися саме в цю мить, містере Бертон.

– Вибачте, але мені здалося, що тут хтось був, – пробурмотів я.

– Ви кого-небудь бачили?

Я повагався, а потім сказав:

– Не певен. Мені здалося, ніби хтось прослизнув крізь ворота, ото й тільки. Потім я чув шарудіння.

– Слушно, – кинув Неш. – Хтось ходив навколо будинку перед вами. Він чи вона – не розібрати, постояло під вікнами і, напевно, почувши вас, швидко зникло.

Я знову вибачився і спитав:

– А що вас привело сюди?

– Я твердо дотримуюся думки, що анонімниця не облишить писати листів. Вона цілком усвідомлює, що це небезпечно, але вже не може втриматися. Це як п'яниці випивка, а наркоману – наркотики.

Я кивнув головою.

– Тепер, бачте, я мушу знати, хто ця людина, яка хоче, щоб листи були по змозі такі самі, як і попередні. У неї є вирізані сторінки з книжки і є з чого виклеювати листи. А ось із конвертами складніше. Адресу вона воліє друкувати на тій самій машинці. Вона не ризикує послуговуватися іншою або я" писати од руки.

– Невже ви вірите, що вона продовжуватиме гру? – скептично зауважив я.

– Я цього певен і б'юсь об заклад на що хочете, вона прийде. Ці люди страшенно самовпевнені! І я дійшов висновку, що хто б то не був – доконче прийде зі смерком до інституту, щоб надрукувати адресу.

– Міс Гінч? – спитав я.

– Можливо.

– Хіба ви цього і досі не знаєте?

– На жаль, ні.

– Ну хоча б підозрюєте?

– Підозрюю. І людина ця вельми хитра, бо знає всі ходи у грі.

Я спробував уявити, яку павутину розпустив Неш: кожного листа, що його опускає у поштову скриньку або ж лишає деінде підозрювана людина, негайно перечитують. Рано чи пізно злочинець має помилитися.

Я втретє вибачився за свою запопадливість і небажану присутність.

– Тепер не вернеш, – сказав Неш по-філософському. – Наступного разу бажаю вам успіху.

Я вийшов надвір. Біля моєї машини хтось стояв. Неймовірно, але то була Мейган.

– Привіт! – сказала вона, як завжди. – Я так і подумала, що це ваша машина. А що ви тут робите?

– Правильніше було б спитати, що ви тут робите?

– Гуляю. Я люблю гуляти вночі. Ніхто тебе не спинить і не чіплятиметься з усякими дурницями. Я люблю дивитися на зорі, та й повітря вночі чистіше.

– Це все зрозуміло. Але, погодьтесь, тільки коти і відьми гуляють уночі. Вас же шукатимуть.

– Не шукатимуть. Їх не цікавить, де я і що роблю.

– Як ви себе почуваєте? – спитав я.

– Та ніби гаразд.

– Міс Холланд піклується про вас?

– Елсі як Елсі, кращою не стане.

– Сердито, але справедливо, – погодився я. – Стрибайте у машину, я відвезу вас додому.

Те, що Мейган. не цікавляться, було неправдою, бо коли ми під'їхали до їхнього будинку, Сіммінгтон стояв на ґанку, а побачивши машину, пішов назустріч.

– Привіт, Мейган з вами? – спитав він.

– Так, я привіз її.

– Не слід виходити з дому, нікого не попередивши, – сказав він сердито. – Міс Холланд дуже хвилювалася за тебе.

Мейган щось пробурмотіла і, прослизнувши повз Сіммінгтона, зникла у будинку. Сіммінгтон важко зітхнув.

– Доросла дівчина – такий клопіт, коли росте без матері. Боюсь, що їй уже пізно йти вчитися, – сказав він і, підозріливо глянувши на мене, додав: – Сподіваюсь, це ви брали її кататися?

Я вирішив не виводити його з цієї омани.

7

Вранці я не знаходив собі місця. Події минулого вечора не вкладалися в голові. Настав день щомісячного огляду в мого лікаря Маркуса Кента. Я вирішив їхати потягом. На превеликий мій подив, Джоанна вирішила залишитись у Лімстоку. Вона завжди радо їхала зі мною, і ми кілька днів проводили в Лондоні. А тепер не схотіла навіть на день і сказала, що в неї багато справ, та й чого трястися у задушливому

вагоні, коли погода така гарна. Важко було щось заперечити, але це було не схоже на Джоанну. На станцію вона теж не захотіла мене відвезти, і я вирішив залишити машину на стоянці до приїзду.

Дорогою я наздогнав Мейган, що брела невідомо куди, і зупинився.

– Привіт, що ви тут робите?

– Гуляю.

– Вельми невесела прогулянка. Повзете, як сонний рак.

– А куди мені поспішати?

– Коли так, то проведіть мене на станцію. – Я відчинив дверці, і Мейган сіла в машину.

– А куди ви їдете? – спитала вона.

– До свого лікаря.

– Почала боліти спина?

– Навпаки, стало краще. Сподіваюсь, мій лікар буде задоволений.

Мейган кивнула головою. Ми під'їхали до станції. Я припаркував машину і пішов купляти квиток. Людей на платформі було мало, і я не побачив жодного знайомого.

– Ви не позичите мені пенса? – раптом спитала Мейган. – Хочу купити плиточку шоколаду в автоматі.

– Прошу, дитино, – сказав я, даючи їй монету. – Може, вам ще медяника купити?

– Я більше люблю шоколад, – відповіла вона, не помітивши сарказму, і пішла до автомата.

Я подивився їй услід, і мене охопило роздратування. На ній були стоптані черевики, грубі панчохи, нужденний джемпер і така сама спідниця. Не знаю чому, але мене це страшенно розлютило. Коли вона повернулася, я сердито сказав:

– Чому ви носите ці жахливі панчохи?

Вона здивовано подивилася на них і відказала:

– А чим ці панчохи погані?

– Всім. На них дивитися гидко. І джемпер якийсь пошарпаний.

– Та наче нормальний. Вже стільки років його не скидаю.

– Воно й видно. І як вам не…

У цю мить підійшов поїзд і перебив мою сердиту нотацію. Я сів у пусте купе першого класу, спустив віконницю і вистромився, щоб продовжити розмову. Мейган стояла під вікном, задерши голову, і дивилася на мене.

– Чому ви такий сердитий? – спитала вона.

– Зовсім я не сердитий. Мене доводить до нестями ваш вигляд нечупари і те, що вас це зовсім не хвилює.

– Гарнішою я не стану, як би не одягалася.

– Облиште! Я хочу бачити вас іншою, хочу забрати у Лондон і одягти по-людському.

– Я вам вірю, – сказала вона лагідно.

Потяг рушив. Я подивився на Мейган, на її сумне обличчя. І тут на мене найшло. Я відчинив двері і втягнув Мейган у купе. Почувся сердитий крик чергового по станції, але він тільки й міг зробити, що миттю зачинити двері.

– Навіщо ви це зробили? – спитала вона, потираючи коліно.

– Замовкніть! Ви їдете зі мною у Лондон, і я покажу вам, на кого можна бути схожою, якщо захотіти. Мені набридло бачити вас обшарпаною.

– О! – тільки й спромоглася Мейган.

Увійшов кондуктор, і я купив їй квитка. Вона принишкла у кутку й побожно дивилася на мене.

– Я бачу, ви запальний, – сказала вона, коли кондуктор вийшов.

– Навіть дуже. Це в нас родове.

Я не міг пояснити їй душевного поруху, що спонукав мене вчинити саме так. Коли вона стояла під вікнами вагона, у неї був вигляд цуценяти, яке господар залишив дома. Тепер на лиці в неї малювався нестямний захват цуценяти, що його господар узяв на прогулянку.

– Ви, мабуть, не дуже добре знаєте Лондон? – спитав я.

– Та ні, знаю. До школи я їздила через місто, була у зубного лікаря і в дитячому театрі.

– Я покажу вам інший Лондон.

Ми прибули в Лондон за півгодини до часу, призначеного для візиту до мого лікаря. Я зупинив таксі, і ми поїхали до "Міратін", Джоанниного ательє. Мері Грей, що тримала ательє, у свої сорок п'ять років була незвичайною жінкою, енергійною, розумною, з нею приємно спілкуватися. Мені вона завжди подобалася. Коли ми увійшли, я попередив Мейган:

– Ви моя кузина, пам'ятайте.

– А то чому?

– Так треба.

Мері Грей саме поралася біля повної, жінки, що приміряла тісну вечірню сукню. Я підійшов до неї і відвів убік.

– Послухайте, я привів до вас свою маленьку кузину. Джоанна теж збиралася з нами, але останньої миті їй подзвонили. Та вона запевнила, що я цілком можу покластися на вас. Подивіться лишень, на що схожа ця дівчина!

– Та бачу! – з почуттям мовила Мері Грей.

– Так ось, я хочу, щоб ви одягли її з ніг до голови. У вас повна свобода дій. Панчохи, туфлі, білизна – все! До речі, чоловік, що робить Джоанні зачіску, десь поблизу?

– Антуан? За рогом. Я сама коло цього заходжусь.

– Ви просто знахідка, – похвалив я Мері.

– О, я з радістю все зроблю. І не тому, що за це платять гроші, хоч із цим тепер і доводиться рахуватись. До речі, половина моїх клієнток не платить за рахунками. Але, як я сказала, з радістю все зроблю.

Мері Грей професійним поглядом окинула Мейган, що стояла біля входу, і сказала:

– У неї приємна фігура.

– У вас не очі, а рентген, – похвалив я її. – Як на мене, то вона безформна.

Мері Грей посміхнулась і пояснила:

– Ось вам теперішні школи з їх вихованням. Схоже, вони хизуються тим, що відбили у дівчаток охоту чепуритися і перетворили їх на казна-що. У них це називається: бути милою і незіпсутою. Бог знає скільки часу збіжить, поки дівчина знову стане схожою на людину. Звіртеся на мене і можете бути цілком спокійним.

– Гаразд, – погодився я. – Близько шостої я приїду по неї.

Маркус Кент був дуже задоволений моїм здоров'ям і сказав, що я перевершив усі його сподівання.

– У вас воляче здоров'я, коли ви так швидко зуміли вичухатися. Подумати тільки, що робить з людиною свіже повітря, режим і спокій.

– Шановний лікарю, я згоден з першими двома твердженнями, але там, де я живу, не все так спокійно, як вам здається. У провінції теж повно всяких хвильних подій.

– Яких це? – здивувався Маркус Кент.

– Убивства.

Маркус Кент віддув губи і аж присвиснув.

– Маленька провінційна трагедія? Фермерський хлопчина вбиває свою кохану?

– А от і ні. Підступний, хитрий і фанатичний вбивця.

– Я нічого не читав про це в газетах. Коли його схопили?

– Ще не схопили. До того ж це не він, а вона!

– Оввa! Боюсь, друже, Лімсток не зовсім підходяще місце для вас!

– Навпаки. І я сподіваюсь, ви не заберете мене звідти.

Маркус Кент був кмітливий і одразу ж збагнув, у чім річ.

– Ага, блондинку знайшли, добродію?

– Та ні, – заперечив я, винувато згадуючи Елсі Холланд. – Просто мене цікавить психологія злочинниці.

– О, тоді все гаразд. Бачу, вам це не вадить, але стережіться, щоб часом ця фанатична вбивця не обрала вас своєю жертвою.

– Про це не хвилюйтеся, – запевнив я.

– Може, пообідаємо разом? – поцікавився він. – Розповісте мені про ваші страшні події.

– Пробачте, але я не зможу.

– Ага, побачення з якогось леді? Я так і підозрював, що ви закохані.

– Можете називати це так, – сказав я, уявляючи в цій ролі Мейган.

До ательє "Міротін" я потрапив о шостій, коли воно вже мало зачинятися. Мері Грей вийшла зустрічати мене на сходи і приклала пальця до губів:

– Ви очам своїм не повірите! Коли вже я про це кажу, то можете бути певні: зроблено шмат роботи.

Я зайшов до великої демонстраційної кімнати. Мейган видивлялась у велике дзеркало. Слово честі, я ледве її впізнав. На хвилину-другу у мене перехопило в горлі. Висока й струнка, як тополька, з ніжними кісточками й ніжками, що, взуті в прегарні туфлі, просвічували крізь натуральні шовкові панчохи! Так! Прекрасні ноги й руки, ніжні кісточки, витонченість усіх ліній тіла. Підстрижене і гарно зачесане волосся зграбно лежало на доладній голівці. Обличчя не чіпали. Якщо воно й було трохи припудрене, то зовсім непомітно. І губів не підфарбовували! Ба, в ній з'явилося щось таке, чого я раніше не помічав: справжня гідність у поставі! Збентежено і сором'язливо усміхаючись, Мейган не зводила з мене очей.

– А я нічогенько виглядаю, еге ж? – сказала вона.

– Нічогенько?! – вразився я. – Це не те слово! Ходімо пообідаємо, і коли кожен другий чоловік не обертатиметься на вас, то я просто здивуюсь. Поряд з вами будь-яка дівчина – ніщо!

Мейган не була красунею, але мала щось незвичайне, чарівне – неповторну особистість. Вона зайшла до ресторану попереду мене, і,

коли метрдотель пішов нам назустріч, я відчув ідіотську гордість, як чоловік, що йде з екстравагантною жінкою.

Спершу ми пили коктейль і засиділися над ним. Потім обідали й танцювали. Мейган дуже хотілося потанцювати, і мені шкода було позбавити її цієї радості. Я лише боявся, що вона погано танцює, але даремно – вона блискуче відчувала ритм і була легка, як пір'їнка.

– О, то ви вмієте танцювати! – сказав я.

– Ще б пак! У нас щотижня були уроки танців у школі.

– Щоб так танцювати, самих лише уроків мало, – похвалив я її, і ми сіли за стіл.

– Яке все смачне! Як тут гарно! – захоплено вигукнула Мейган.

– І мені тут до вподоби, – погодився я.

Це був пречудовий вечір. Я був у захваті, але довелося несподівано спуститися на землю з рожевих хмар, коли Мейган сказала:

– Нам ще не пора додому?

Щелепа мені одвисла. Дійсно, я так захопився, що геть-чисто про все забув! Захоплений істотою, яку сам створив, злинув я на сьоме небо.

– Святий боже! – вигукнув я і одразу ж збагнув, що вечірній поїзд вже відійшов.

– Посидьте тут, а я подзвоню.

Я зателефонував до бюро "Левеллін Хаєр" і замовив найбільшого і найшвидшого автомобіля під ресторан. Потім повернувся до столу.

– Останній поїзд вже відійшов, – сказав я. – Доведеться їхати машиною.

– Направду? От здорово! – вигукнула Мейган.

"Якою ж милою дитиною вона була, – подумав я, дивлячись на неї. – Така вдоволена усім, невибаглива, приймала всі мої пропозиції без зайвих запитань і примх".

Машина приїхала і була велика й швидка, та все одно ми повернулися в Лімсток дуже й дуже пізно.

– Тебе вже, напевно, розшукують, можливо, навіть з собаками, – сказав я Мейган.

Але вона й оком не моргнула.

– Не думаю. Я часто не приходжу додому на другий сніданок.

– Воно-то так, але вже давно минув обід, ба навіть вечеря.

Однак цього разу Мейган пощастило. В будинку було темно і тихо. На її пораду, ми пішли за будинок і почали кидати камінчики у вікно Роуз. Скоро та виглянула, щось сердито бурмочучи, зійшла вниз і впустила нас.

– А я собі думаю, що ти вже давно спиш. Господар і міс Холланд (вона злегка пирхнула на слові Холланд) рано повечеряли і поїхали кататися на машині. Мені ж доручили дивитися за хлопчиками. Я думала, ти в себе... І господареві так сказала, коли вони повернулися.

Я урвав Роуз, зауваживши, що Мейган зараз краще піти в ліжко.

– На добраніч! – сказала Мейган. – І велике спасибі. Це був найкращий день у моєму житті.

Додому я повертався збуджений і щасливий, а тому добряче переплатив шоферові і навіть запропонував лишитися переночувати. Але він волів повернутися в Лондон.

Коли ми розмовляли з шофером, відчинилися вхідні двері і на порозі з'явилася Джоанна.

– Ага, то це ти. Нарешті!

– А ти хвилювалася за мене? – спитав я, коли ми зайшли у дім.

У вітальні Джоанна приготувала собі кави, а я віскі з содовою.

– Хвилювалася за тебе? Аж ніяк. Я лише думала, що ти залишишся в Лондоні й розвієшся трохи.

– О, я так розвіявся! – сказав я, сміючись, і розповів їй пригоди того дня.

– Джеррі, ти збожеволів, не інакше!

– Мабуть.

– Мій любий хлопчику, так робити не годиться. Ти в Лімстоку, не забувай. Тепер усі про це казатимуть.

– Слід сподіватися. Але ж Мейган ще зовсім дитина.

– Дитина? їй двадцять років, схаменись. Узяти двадцятирічну дівчину в Лондон, накупляти їй одягу, і щоб не було скандалу? Боже мій, Джеррі, тобі, як джентльменові, доведеться одружитися з нею, – напівжартома, напівповажно сказала Джоанна.

І в цю мить я зробив для себе разюче відкриття.

– Хай йому абищо! А я й не проти. Далебі, мені це навіть подобається.

Джоаннине обличчя химерно перекривилося. Вона встала і, йдучи до дверей, буркнула:

– Чуло моє серце.

Я так і лишився стояти зі склянкою в руці, приголомшений власним відкриттям.

Не знаю, що почуває чоловік, коли йде просити руки коханої. У книжках, я читав, йому пересихає в роті, комір стає затісний, психічний стан – жалюгідний. Але я цього не почував. Натомість, захоплений гарною ідеєю, я хотів якомога скоріше залагодити все як годиться і не бачив потреби хвилюватися.

Назавтра я прийшов до Сіммінгтонів близько одинадцятої, і коли Роуз відчинила двері, одразу ж спитав, де Мейган. Вона провела мене у ранкову кімнатинку і, поки Роуз ішукала Мейган, я лише тривожно подумав, чи не перепало бідолашній дівчині за вчорашнє. Але коли увійшла Мейган, мені відлягло від серця. Вона була спокійна і зовсім не засмучена. Трималася гордовито, гідно і була такою, як я лишив її вчора. На ній знову був старий одяг, лише тепер. вона надала йому чепурного вигляду. Неймовірно, як діє на дівчину відчуття власної привабливості. Мейган постаршала, і я одразу зрозумів це.

Однак я хвилювався, а то б не почав розмови, сказавши: – Привіт, ясочко! – що в даному разі більше скидалося на любовне привітання. Але Мейган це сподобалося, і вона з усміхом відказала:

– Привіт!

– Послухай, тобі не дісталося за вчорашнє? – спитав я.

– О ні, – відповіла вона заспокійливо і додала: – Але ще дістанеться. Я маю на увазі всякі балачки. Люди вміють робити з мухи слона.

Я заспокоївся, побачивши, що людський поговір не обходить Мейган.

– Власне, я прийшов сюди, щоб запропонувати тобі одну річ. Розумієш, ти мені дуже подобаєшся, і, гадаю, я тобі теж…

– Страшенно, – ввернула вона із запалом, який мене стривожив.

– І нам дуже добре разом. Отож, я гадаю, було б непогано, якби ми одружилися.

– О! – сказала Мейган здивовано. Саме здивовано, а не приголомшено.

– Ти справді хочеш зі мною одружитися? – спитала вона, ніби хотіла твердо в цьому переконатися.

– Над усе в світі, – сказав я щиро.

– І це означає, що ти мене кохаєш?

– Дуже.

Її очі були серйозні, а вигляд рішучий.

– Ти найкраща у світі людина, але я тебе не кохаю, – сказала вона.

– Я зроблю так, що покохаєш.

– Так не піде. Я не люблю примусу, – сказала вона і замовкла, потім додала сумно: – Я не та жінка, яка тобі потрібна. В мене краще виходить ненавидіти, ніж кохати.

В її голосі чулося якесь дивно піднесення.

– Ненависть не вічна. А кохання вічне, – пояснив я.

– Справді?

– У кожному разі, я в це вірю.

Знову запала тиша.

– Так, значить, ні? – спитав я.

– Ні.

– І ти не лишаєш мені жодної надії?

– А яка з цього користь?

– Справді, ніякої, – погодився я. – Якщо вже ти кажеш ні, то зовсім зайве на щось сподіватися.

Отак-то. Я виходив з дому трохи приголомшений, про те з досадою відчув на собі пристрасно-зацікавлений погляд Роуз і зрозумів, що вона багато хоче мені сказати.

Вона й справді забідкалася, що, мовляв, і години не лишилася б після того страшного дня, якби не горопашні діти й містер Сіммінгтон. Бо ж хто піде в дім, де сталося вбивство! Дуже мило з боку цієї міс Холланд, що вона бере на себе турботу про дім і дітей, та чи не заманулося їй стати господинею в домі? Бідолашний містер Сіммінгтон нічого не бачив у своєму житті, а звісна річ, удівець – нагодиться хитра жінка і обкрутить його. Що варто цій Холланд стати місіс Сіммінгтон номер два?

Я машинально погоджувався, аби швидше зникнути, але Роуз міцно тримала мого капелюха, упиваючись припливом злості.

Мені раптом стало цікаво, чи й справді Елсі Холланд подумує стати господинею у домі. А може, вона просто щира й порядна дівчина і намагається взяти на себе домашню роботу, щоб утішити вбитого горем господаря? А чому, власне, вона не повинна стати місіс Сіммінгтон? Дітям потрібна мати, а Елсі була добра душа. Крім того, вона чарівна, якість, що її чоловіки завжди цінують, навіть такий сухар, як Сіммінгтон!

Я поринув у ці роздуми, напевне, з тим лише, щоб забути про Мейган. Дивлячись збоку, можна б подумати, що я пішов просити її руки в пориві безглуздого добросердя, за що й дістав відкоша. Але то тільки збоку. Насправді, я був певен, що Мейган належить мені і мій обов'язок доглянути її, зробити щасливою, вберегти від зла. В цьому і тільки в цьому вбачав я сенс свого майбутнього життя. Я вірив, що вона і я належимо одне одному, і не збирався здаватися! О ні! Мейган моя жінка, і я заволодію нею!

Повагавшись трохи, я попрямував до контори Сіммінгтона. Мені раптом здалося, що Мейган не усвідомлює всієї складності свого становища, і вирішив будь-що допомогти їй.

У містера Сіммінгтона нікого не було, і мене одразу ж провели до його кабінету. По прикушеній губі і підкресленій стриманості я зрозумів, що був небажаним.

– Доброго дня, містере Сіммінгтон, – привітався я рішуче. – Боюсь, у мене не зовсім діловий візит – скорше я прийшов у особистій справі. Почну одразу ж. Сподіваюсь, ви здогадуєтеся, що я закоханий у Мейган. Сьогодні я попросив її руки, але вона відмовила мені. Та на цьому я не спинюся.

Я бачив, як змінився в Сіммінгтона вираз обличчя, і легко міг прочитати його думки. Мейган була небажаним членом його сім'ї. Сіммінгтон, я був певен, людина чесна, добра і, мабуть, ніколи й не думав, щоб відмовити Мейган, дочці покійної дружини, у домівці, але її одруження зі мною стало б для нього полегкістю. Нараз його обличчя пом'якшало, і він обдарував мене стриманою усмішкою.

– Сказати по правді, містере Бертон, я й гадки про таке не мав. Я бачив, що ви дуже прихильні до Мейган, але для нас вона завжди була дитям.

– Вона вже не дитя, – заперечив я.

– Ні, ні, я не про її вік.

– Вона одразу ж подорослішає, досить лише дати їй таку можливість, – сказав я сердито. – Вона не доросла ще свого віку, я знаю, але це питання одного-двох місяців. Про себе, якщо вас цікавить, можу розповісти все, що ви забажаєте. Заможний і маю чисту репутацію. Я піклуватимуся про Мейган і зроблю її щасливою.

– Як це схоже на Мейган, – скрушно мовив він.

– Вона змінить свою думку, я певен. Але мені хотілося спершу обговорити все з вами.

Містер Сіммінгтон оцінив моє ставлення до нього, і ми розійшлися дружньо.

Йдучи від Сіммінгтона, я зустрівся з міс Емілі Бартон.

– Доброго ранку, містере Бертон, – привіталася вона лагідно. – Я чула, що ви вчора їздили до Лондона.

О, звісно, вона все правильно чула! її очі були ласкаві, але не без лукавинки.

– Я їздив до свого лікаря. Міс Емілі усміхнулась.

– Кажуть, ніби Мейган ледь по спізнилася на поїзд і вскочила в купе, коли він рушив.

– З моєю допомогою, міс Бартон. Це я втягнув її туди.

– О, вам просто пощастило. Це дуже небезпечно.

Просто неймовірно, як стара незаміжниця може поставити чоловіка в дурне становище! Від подальших тортур мене врятувала місіс Дейн Калтроп, що надійшла зі своєю гостею, міс Марші. Місіс Дейн Калтроп говорила прямо.

– Доброго ранку, – привіталася вона. – Я чула, ви змусили Мейган купити собі трохи пристойного одягу. Гідний вчинок, містере Бертон. Коли людина так робить, це означає, що в неї дуже практичний інтерес.

Мейган завжди мене непокоїла. Адже дівчатка, ніби й недурні, так часто втрачають розум, правда?

З тим судженням вона й пішла до рибної крамнички, а міс Марпл залишилася стояти біля мене. Помовчавши якусь хвилинку, вона сказала:

– Знаєте, місіс Дейн Калтроп незвичайна жінка. Вона майже завжди має рацію.

– Це трохи відлякує від неї, – сказав я.

– Щирість завжди має такий ефект, – пояснила міс Марпл.

Місіс Дейн Калтроп вийшла з крамнички, несучи величезного червоного омара.

– Ви коли-небудь бачили щось таке несхоже на містера Пая, – сказала вона весело. – Подивіться, який гарний, правда?

Я дуже зрадів, коли, повернувшись додому, не застав Джоанни. Мені, щиро кажучи, не хотілося її бачити. Джоанна не прийшла й на другий сніданок, що засмутило Партрідж, бо вона приготувала два філе, і коли подавала їх на стіл, сказала:

– Міс Бертон сама замовляла філе і не прийшла! Щоб якось заспокоїти Партрідж, я з'їв обидві порції.

Але від того мені не стало спокійніше за Джоанну. Її відсутність ставала загадковою.

О пів на четверту Джоанна вбігла у вітальню. Спершу я почув, як біля будинку зупинився автомобіль і, сказати по правді, не здивувався б,

побачивши Гріффіта, але машина поїхала, і Джоанна вбігла сама. На ній лиця не було. Либонь, трапилося щось неприємне.

– Що з тобою? – спитав я її.

Джоанна розтулила рота і, нічого не сказавши, стулила його знову. Потім важко зітхнула і впала в крісло, втупившись у простір перед собою.

– Це був найстрашніший день у моєму житті, Джеррі, – сказала врешті.

– Та що, на бога, трапилося?

– Що зі мною було, господи, який жах!..

– Та що ж?..

– Я пішла гуляти… Просто гуляти… За гору, далеко-далеко, і йшла кілька миль. Потім у видолинку трапилася забута богом ферма. Мені хотілося пити і їсти. Я вирішила зайти і попросити молока й хліба, та не встигла підійти до будинку, як раптом розчинилися двері і на порозі з'явився Оуен.

– І що?

– Він сказав, що в будинку вагітна жінка, вона не може розродитися. Потрібна була допомога, і він послав по медсестру й ще одного лікаря. Жінці ставало гірше, а вони не приходили.

– Ну-ну…

– І він сказав: "Заходьте, ви допоможете мені краще, ніж будь-хто". Я відмовилася і пояснила, що нічого подібного у своєму житті не робила. Тоді він став просто несамовитий і нічого не хотів слухати. "Ви жінка чи ні?! – закричав. – Не можете перебороти себе, щоб допомогти іншій жінці!" – і почав виказувати мені, як я колись говорила, що хочу стати лікарем, а насправді – лише плескала язиком без жодних реальних підстав. А тепер, мовляв, ситуація реальна і я мушу поводитись, як порядна людина, а не лялечка! Я робила неймовірні речі, Джеррі: подавала інструменти, кип'ятила їх, виконувала всі його накази. Я так стомилася, падаю з ніг! Який це жах! Але він урятував її і дитину. Уявляєш, він навіть не сподівався, що врятує дитя. О господи! – схвильовано закінчила вона і затулила обличчя руками.

Я дивився на Джоанну з неабиякою втіхою і подумки схиляв голову перед Оуеном Гріффітом за те, що він хоч раз у Джоаннином житті поставив її перед реальністю.

– Тобі лист у приймальні. Напевне, від Поля, – сказав я їй.

– Що? – не зрозуміла вона і вела далі: – Джеррі, я навіть не уявляла, що доводиться робити лікарям. Ох і нерви ж у них!

Я вийшов у приймальню і приніс Джоанні листа. Вона розкрила його, переглянула і випустила з рук.

– Він був чарівний. Як він боровся, як не скорявся! Був грубий зі мною, але чарівний!

Я задоволено подивився на "зневажений" Полів лист. Сумнівів не лишалося: Поль для Джоанни більш не існував.

Ніколи не знаєш, що тебе чекає. Я так захопився справами Джоанни і своїми власними, що, коли наступного ранку подзвонив Неш і сказав:

– Ми знайшли її, містере Бертон! – я ледве не випустив з рук трубки.

– Ви маєте на… – хотів спитати і не зміг, бо Неш перебив мене:

– Вас може хтось почути?

– Ні, не думаю, хоча, бог його знає…

Я озирнувся, і мені здалося, що двері на кухню трохи відхилилися.

– Може б, ви краще приїхали до поліції?

– Негайно їду, – сказав я і за хвилину-другу вже заходив до поліційної дільниці. У кімнаті сиділи Неш і сержант Паркінс. Коли я увійшов, по обличчі Неша розпливлася задоволена усмішка.

– Довгенько довелося стежити, – сказав він. – Та нарешті діждалися, – і посунув через стіл листа.

Цього разу лист був надрукований і змістом схожий на попередній, але м'якший:

"Не сподівайся стати на місце померлої жінки. Все містечко над тобою сміється. Забирайся геть, поки не пізно. Це тобі попередження. Пам'ятай, що сталося з тією дівчиною, і геть звідси".

Закінчувався лист словами зовсім непристойними.

– Це одержала сьогодні вранці міс Холланд, – пояснив Неш.

– Дивно, що вона не одержувала їх раніше, – мовив сержант Паркінс.

– Хто написав листа? – спитав я.

На обличчі Неша з'явився тріумфальний вираз. Потім зненацька воно стало втомлене і сумне. Він сказав поволі:

– Шкода, що це зачепить дуже порядну людину, та нічого не вдієш. Можливо, вона й сама здогадується.

– Хто написав листа? – знову спитав я.

– Міс Еймі Гріффіт.

Пополудні Неш і Паркінс збиралися йти до Гріффітів з ордером на арешт і обшук. Неш запросив мене піти з ними.

– Лікар вас дуже поважає, – пояснив він мені. – В нього тут небагато друзів. Я гадаю, ви розрадите його після такої звістки.

Хоча справа була не з приємних, я погодився, бо розумів, що можу бути корисним.

Коли ми подзвонили і попросили міс Гріффіт, нас провели до вітальні, де Елсі Холланд, Мейган і Сіммінгтон пили чай. Неш поводився дуже обережно. Він спитав, чи не змогла б Еймі поговорити з ним віч-на-віч. Вона встала і підійшла до нас. Мені здалося, ніби в її очах на мить з'явився переляк – але тільки на мить. Вона була спокій на і, як завжди, щира..

– Зі мною? Сподіваюсь, не про фари мого автомобіля? – сказала вона і пішла попереду нас через вітальню та передпокій до маленького кабінету.

Коли я зачиняв за собою двері вітальні, то побачив, як Сіммінгтон рвучко відкинув голову. Напевне, юридична практика зводила його з поліцією, і він щось відчув у поведінці Неша. Потім він підвівся.

Це все, що я побачив, перш ніж зачинити двері й піти за іншими.

Неш був дуже спокійний і коректний. Пояснивши суть справи, сказав, що в нього є ордер на її арешт і зачитав його.

Я вже забув, як звучали юридичні формулювання, але пам'ятаю, що їй інкриміновано анонімні листи. Про вбивство не було сказано.

Еймі Гріффіт відкинула голову, розреготалася і сердито випалила:

– Дурниці! Щоб я писала купу цих брудних листів? Та ви збожеволіли. Я нічого не писала!

Неш дістав листа, адресованого Елсі Холланд і сказав:

– Ви заперечуєте, що написали цього листа, міс Гріффіт?

Коли вона й завагалася, то лише на мить.

– Звичайно, заперечую. Ні сном ні духом про нього не відаю, – заявила вона.

Неш спокійно вів далі:

– Мушу вам сказати, міс Гріффіт, що вас бачили, коли ви друкували цього листа на машинці в Жіночому інституті між двадцять третьою і двадцять третьою тридцять позавчора. А вчора ви зайшли на пошту з пачкою листів…

– Я не надсилала цього листа, – перебила вона Неша.

– Справді, ви його не надсилали. Чекаючи, поки проштемпелюють кореспонденцію, ви непомітно впустили листа на підлогу, щоб хто-небудь знайшов його і, нічого не підозрюючи, кинув у поштову скриньку.

– Я ніколи…

Двері розчинились, і ввійшов Сіммінгтон. Він подивився на Еймі Гріффіт і сказав:

– У чому річ, Еймі? Коли сталося щось, то ти маєш право на адвоката. Хочеш, я…

Ось тут вона й не стрималася. Затулила лице руками і припала до крісла.

– Йди звідси, Діку, прошу тебе, йди. Не ти! Тільки не ти!

– Тобі потрібен адвокат, моя люба, розумієш.

– Тільки не ти. Я… Я цього не переживу, – ридала вона. – Я не хочу, щоб ти все знав.

Напевне, зрозумівши про що вона каже, Сіммінгтон мовив поволі:

– Я зв'яжуся з Майлдмеєм з Ексхемптона. Це підійде?

Вона кивнула головою і розридалася дужче. Сіммінгтон вийшов з кімнати. У дверях він стрівся з Оуеном Гріффітом.

– Що це? – несамовито закричав Оуен. – Моя сестра?..

– Мені дуже шкода, докторе Гріффіт. Далебі, дуже шкода. Але, повірте, у нас немає іншого виходу.

– Ви думаєте, це вона писала листи?

– Боюся, сер, у цьому немає сумнівів, – сказав Неш і обернувся до Еймі.

– А тепер ви підете з нами, міс Гріффіт. Запевняю, ви матимете змогу дістати адвоката.

– Еймі! – закричав Оуен.

Вона пройшла повз брата, навіть не подивившись на нього, й лише кинула:

– Не розмовляй зі мною! Нічого не кажи! І, ради бога, не дивися на мене!

Вони вийшли. Оуен стояв приголомшений. Я почекав хвилину, потім підійшов до нього.

– Гріффіте, якщо я можу чимось зарадити, скажіть мені, – звернувся я до нього.

– Еймі? Не можу повірити, – розгублено мовив Оуен.

– Може, це помилка? – сказав я непевно.

– Якби помилка, вона б не так це сприйняла. Не можу повірити, – сказав він поволі і впав у крісло.

Все, що я міг зробити, це дати йому випити чогось міцного. Оуен проковтнув напій одним духом, і, здається, йому стало краще.

– Зі мною тепер усе гаразд, Бертоне. Дякую. Але ви мені нічим не зарадите. Та й ніхто не зарадить.

Відчинилися двері, й до кабінету увійшла Джоанна. Вона була бліда. Підійшовши до Оуена, подивилася на мене і сказала:

– Вийди, Джеррі. Я сама дам раду.

Коли я виходив, то помітив, як вона стала біля нього навколішки.

8

Не можу послідовно пригадати, що відбувалося наступної доби. Перед очима постають події, не зв'язані між собою. Пам'ятаю, як повернулася Джоанна, бліда, розгублена, як я намагався заспокоїти її і жартома сказав:

– Хто ж тепер буде його управителькою?

Вона скрушно посміхнулася і відповіла:

– Він не хоче мене, Джеррі. Він дуже гордий і справжній сухар!

А я сказав Джоанні, що моя дівчина теж мене не хоче. Ми помовчали. Потім Джоанна сумно мовила:

– Бертони зараз нікому не потрібні!

– Дарма, моя люба, ми потрібні одне одному, – підбадьорював я сестру, але тепер її це не втішало.

Наступного ранку прийшов Оуен і заходився розповідати про Джоанну: яка вона чудова, як втішала його і сказала, що одружиться з

ним негайно ж, коли він того захоче. Та він не хотів, бо вона, бач, надто хороша для такого невдахи, як він.

Я був у захваті від Джоанни і знав, що вона з тих жінок, які гідно тримаються в скруті, але мене дратувала його пихатість, і я порадив Гріффітові не бути таким.

Потім пішов на Хай-стріт. Хотілося почути останні плітки. Емілі Бартон запевняла, що вона ніколи не вірила Еймі Гріффіт. Дружина бакалійника зі смаком доводила, що завжди почувала непевне за Еймі.

Від Неша я довідався, що поліція закінчила справу Еймі Гріффіт. Обшук у її будинку виявив вирізані сторінки з книжки Емілі Бартон. Їх знайшли у шафі під сходами в сувої старих шпалер.

– А місце яке вибрала! – наголосив Неш. – Ніколи не знаєш, чи захоче цікава прислуга зазирнути в шухляди стола або в комод, а ось ці набиті мотлохом шафи коли й відчиняють, то хіба для того, щоб запхнути туди іще якусь непотрібну річ.

– Скидається на те, що в неї особлива прив'язаність до цього місця? – зауважив я.

– Так, злочинці рідко міняють свої звички. До речі, про вбивство дівчини. Нам конче потрібно дослідити один момент. З лабораторії Гріффіта зник великий товкач. Б'юсь об заклад, саме ним і вбили дівчину.

– Досить незручна штука, щоб носити її з собою, – сказав я.

– Але не для міс Гріффіт. Того дня вона ходила з великою сумкою, носила до Червоного Хреста овочі й квіти.

– А рожна ви ще не знайшли? – спитав я.

– Ні, і не знайду. Можливо, вона й божевільна, але не настільки, щоб тримати вдома закривавлене рожно й полегшити нам роботу, коли все, що їй треба було зробити, це вимити його і поставити на місце.

– Не все ж мав знаходитись, – погодився я.

В будинку вікарія новину почули чи не останніми. Стара міс Марпл була приголомшена. Вона говорила зі мною щиро й відверто.

– Це неправда, містере Бертон. Я певна, тут щось не так.

– Боюсь, таки правда. Знаєте, вони зробили засідку і бачили, як вона друкувала листа.

– Все так, все так. Я це розумію.

– І вирізані сторінки з книжки знайдено у неї в домі. Вона сама їх сховала.

Міс Марпл втупилася в мене, потім скрушно мовила:

– Який жах, як це гидко!

Місіс Дейн Калтроп швидко підійшла до нас і нетерпляче спитала:

– Що скоїлося, Джейн?

– О господи, господи, до чого може дійти людина, – безпорадно прошепотіла міс Марпл.

– Що скоїлося, Джейн?

– Щось тут є, – вела далі міс Марпл. – Але я така стара і вже стала нетямуща.

Я почувався ніяково від тих слів і був радий, коли місіс Дейн "Калтроп забрала свою подругу. Одначе коли я повертався додому, мені знову довелося зустріти міс Марпл.

Вона стояла біля містка і розмовляла – не з ким іншим, як із Мейган. Я дуже хотів побачити дівчину, скрізь шукав її, але коли прискорив ходу, побачивши їх разом, Мейган несподівано крутнулася на місці і пішла геть. Я розсердився і вирішив наздогнати її, але міс Марпл заступила мені дорогу.

– Я дуже хотіла поговорити з вами, містере Бертон, – сказала вона. – І не слід наздоганяти Мейган. Повірте, зараз це нерозумно.

Я хотів заперечити, але міс Марпл обеззброїла мене:

– Ця дівчина дуже хоробра.

Я все-таки будь-що хотів наздогнати Мейган, але міс Марпл несподівано заявила:

– Не треба сьогодні бачитися з нею. Довіртесь мені, я знаю, що кажу. Дівчині зараз дуже важливо не розгубити своєї хоробрості.

Ці слова старої леді одразу мене протверезили, здавалося, вона знає те, що мені невідомо. Я навіть злякався і не пішов додому, а повернувся на Хай-стріт, щоб безцільно прогулюватися туди й сюди. Не знаю тепер, що я сподівався побачити, навіть не пам'ятаю, про що думав… Пригадую, мене перестрів старий зануда, полковник Епплбі, і почав розпитувати про Джоанну, вихваляв поліцію, довго розпатякував про те, яка гарна і приємна дівчина ця міс Хол-ланд. Коли мені врешті

пощастило спекатися його, я втретє того дня побачив міс Марші. Вона виходила з поліції.

Звідки береться в людини страх? Де він зароджується і ховається, перш ніж виявити себе? Коротенька фраза, один раз почута, закарбувалася в пам'яті і стала невідчепною: "Заберіть мене звідси... Тут жахливо... Тут так гидко..."

Чому Мейган сказала саме це? Чому їй було так гидко? Смерть матері не могла викликати огиди. Чому дитині було гидко? Чому? Може, вона якимось чином причетна до цього? Чому вона сказала: "Я не та жінка, яка тобі потрібна. У мене краще виходить ненавидіти, ніж кохати". О господи! Моя Мейган, моя дитино! Тільки не це! Що завгодно, тільки не це! І та стара плетуха проти тебе. Вона тебе підозрює. Каже, що ти дуже хоробра. Хоробра, щоб...

Це був лише душевний струс, і він скоро пройшов. Але я хотів бачити Мейган, дуже хотів бачити її. О пів на десяту я вийшов з дому і попрямував до Сіммінгтонів. Була темна хмарна ніч. Почав накрапати дощ. Пройшовши крізь ворота Сіммінгтонового дому, я побачив у одному вікні смужку світла. "Ранкова кімнатинка?" Повагавшись мить, я прочинив вхідні двері, звернув убік і тихо підкрався до вікна, біля якого ріс кущ.

Крізь нещільно запнуті штори було добре видно, що робиться у кімнаті. А в ній панувала домашня і напрочуд мирна атмосфера. Сіммінгтон сидів у великому кріслі, а Елсі Холланд, схиливши голову, зашивала розірвану хлопчикову сорочку. Кватирка була відхилена, і я все добре чув. Говорила Елсі Холланд:

– Далебі, містере Сіммінгтон, хлопчики вже досить дорослі, і їх можна віддати до пансіону. Це зовсім не означає, що я хочу чимшвидше збутися їх. Ні. Вони мені так подобаються.

Потім заговорив Сіммінгтон:

– Я теж думаю, що Брайєну вже пора, міс Холланд, і вирішив цього року віддати його у Вінхейз – мою стару підготовчу школу. А ось Колін іще маленький. Хай почекає до наступного року.

– Справді, Колін іще маленький, як на свої літа… – сказала Елсі, і її золотоволоса голівка схилилася над шиттям.

Потім двері в кімнату відчинились і увійшла Мейган. Вона стала у дверях, рівна, обличчя скривилося від напруження, очі іскрилися рішучістю. Де й ділась її непевність, дитинність. Звертаючись до Сіммінгтона, вона сказала:

– Мені треба поговорити з вами віч-на-віч.

Я раптом помітив, що вона жодного разу не називала його тато або Дік. Сіммінгтон був здивований, і, як мені здалося, неприємно. Він насупився, але не встиг нічого сказати, бо Мейган рішуче обернулася до Елсі Холланд:

– Ви не проти, Елсі?

– О, звісно, ні, – відповіла Елсі Холланд і встала. Вигляд у неї був спантеличений. Вона пішла до дверей, і Мейган відступилася, щоб дати їй дорогу. Коли Елсі вийшла, Сіммінгтон роздратовано спитав:

– Що тобі, Мейган?

Мейган підійшла до столу і стала, дивлячись на Сіммінгтона згори вниз. Мене знову вразила рішучість у її погляді, але цього разу в ньому з'явилася твердість, якої я раніше в неї не помічав. Потім вона розтулила губи і сказала таке, від чого мені стало моторошно:

– Мені потрібні гроші.

Самовладання не зрадило Сіммінгтонові, і він лише сердито сказав:

– Ти не могла почекати до ранку? Що скоїлося? Ти вважаєш, що одержуєш не досить?

– Мені треба багато грошей, – ще рішучіше заявила Мейган.

Сіммінгтон випростався у кріслі і холодно пояснив:

– За кілька місяців ти досягнеш повноліття і одержиш гроші, що тобі залишила бабуся. Їх поверне страхова компанія…

– Ви не зрозуміли. Мені потрібні ваші гроші, – перебила вона і, не даючи Сіммінгтонові розтулити рота, швидко провадила: – Ніхто ніколи не казав мені про мого батька. Люди не хочуть, щоб я знала про нього. Та я все знаю. Він потрапив у тюрму за шантаж. Я його дочка і, напевне, вдалася в нього. Мені потрібні ваші гроші, бо якщо ви не дасте, – вона замовкла на мить, потім озвалася знов, але вже поволі, карбуючи кожне слово, – розкажу, що ви робили того дня з ліками моєї матері.

Запала тиша. Потім Сіммінгтон сказав спокійнісіньким колосом:

– Я не знаю, про що ти кажеш.

– Все ви добре знаєте, – мовила Мейган і ядуче посміхнулася. Тоді Сіммінгтон встав, пішов до письмового столу, виписав чек і, ретельно промокнувши його, подав Мейган.

– Я розумію, що ти вже доросла і тобі хочеться купити гарний одяг. Не знаю, про що ти говорила, але ось чек.

Мейган подивилася на чек і сказала:

– Що ж, дякую. Для початку вистачить, – і вийшла з кімнати.

Сіммінгтон пильно дивився їй услід, потім обернувся лицем до вікна. Коли я побачив вираз його обличчя, то не задумуючись рвонувся до вікна.

Мене зупинили у найнезвичайніший спосіб. Кущ, що ріс біля вікна, перестав бути кущем. Ним виявився інспектор Неш. Він обхопив мене руками і в саме вухо крізь зуби процідив:

– Тихо, Бертоне! Ради всього святого, тихо!

Потім обережно почав відходити, і його рука примушувала мене йти за ним. За рогом будинку він випростався і витер чоло.

– Звісно ж, ви збиралися втрутитися? – одразу спитав Неш.

– Дівчина у небезпеці, – схвильовано намагався пояснити я. – Ви бачили його лице? Ми повинні негайно забрати її звідти.

Неш міцно вхопив мене за руку і рішуче сказав:

– А тепер послухайте мене, містере Бертон, тільки уважно слухайте.

І я вислухав. Почуте мені не сподобалося, та нічого не лишалося робити, як з усім погодитись. Однак я наполіг на тому, щоб лишитися, і заприсягся виконувати всі вказівки беззастережно. Власне, тільки тому я й зміг потрапити до будинку разом з Нешом і Паркінсом через задні двері, що були заздалегідь залишені незамкненими. Ми з Нешом сховалися на горішньому поверсі і стояли там, аж поки годинник вибив

другу ночі. Тоді двері Сіммінгтонової кімнати тихенько відчинилися, і господар обережно пішов через поміcток до кімнати Мейган.

Я завмер, здавалось, навіть не дихав; страху не було, бо знав, що за дверима Паркінс, що він хороша людина і знає своє діло. Я лише боявся за себе, за свою витримку, бо не міг покластися на неї. Серце мені билося, як не вискочить, коли з кімнати вийшов Сіммінгтон з Мейган на руках і поніс її вниз. Ми йшли за ним на відстані, так, щоб він не почув нас.

Коли ми з Нешом увійшли за ним на кухню і ввімкнули світло, він уже встиг примостити Мейган біля газової плити, закласти їй голову в духовку і пустити газ.

Це був крах Річарда Сіммінгтона. Він навіть не пробував боротися. Гру було програно, і він це розумів.

Я сидів нагорі біля Мейган і чекав, поки та прийде до пам'яті. Зрідка проклинав Неша.

– Звідки ви знаєте, що з нею все гаразд? Це завеликий ризик.

Неш заспокоював мене:

– Всього-на-всього снотворне у склянці з молоком, яке вона п'є на ніч. Більш нічого, повірте мені. Йому не було сенсу отруювати її. Він розумів, що вся справа закривалася на міс Гріффіт, і не міг допустити ще однієї підозрілої смерті у своєму домі. Ніякого насильства і отрути він не планував. А ось якщо дівчина, змучена тяжкими думками про материне самогубство, наковтається снотворного і вкладе голову у газову плиту, то люди скажуть, що вона завжди була несповна розуму, а смерть матері вибила їй останні клепки.

Спостерігаючи за Мейган, я зауважив Нешові:

– Щось вона довго не приходить до тями.

– Бертоне, ви ж чули, що сказав доктор Гріффіт: "Серце і пульс у нормі. Вона поспить і прокинеться нормальною людиною". Він же пояснив, що сам приписує снотворне пацієнтам.

Мейган поворухнулася і щось пробурмотіла. Неш з делікатності вийшов. Потім вона розплющила очі.

– Джеррі….

– Привіт, моє сонечко.

– Як я впоралася?

– Та ти природжена шантажистка!

Мейган знову заплющила очі й прошепотіла:

– Минулої ночі я писала тобі листа на той випадок, якщо станеться найстрашніше, але не дописала. Мене зборов сон. Лист там.

Я пішов до письмового столу. На маленькій потертій вимочці побачив незакінченого листа Мейган.

"Мій любий Джеррі!

Я читала Шекспіра. Сонет починався:

Моїх думок жагу втоляєш ти,

Як землю – хмара зливними дощами.

і тоді зрозуміла, що кохаю тебе; я це чую..."

– Бачите, як добре, що я викликала експерта, – сказала місіс Дейн Калтроп, коли ми сиділи у вітальні вікарія.

Я втупився в неї, нічого не розуміючи.

– Себто як викликали? – проказав я спантеличено. – А хто ж це такий? І що він зробив?

– Не він, – пояснила місіс Дейн Калтроп і значущим жестом показала на міс Марпл, що саме закінчила плести дротами і взялася за плетінний гачок і новий клубок ниток.

– Ось мій експерт – Джейн Марпл, – гордо мовила місіс Дейн Калтроп. – Подивіться на неї уважно. Ця жінка знає про людські негідні вчинки більше, ніж можете собі уявити.

– Люба моя, не треба так мене виставляти, – пробурмотіла міс Марпл.

– Але ж так воно є насправді.

– Просто, коли весь час живеш у провінції, то маєш чудову нагоду пізнати людську душу, – спокійно пояснила міс Марпл і, зрозумівши, що всі чекають від неї розповіді, відклала плетіння і почала лагідну лекцію старої дівки про вбивства.

– Найважливіше у таких випадках не пропускати жодного факту. Більшість злочинів до смішного прості. І цей не виняток – продуманий, цілком зумовлений і зрозумілий – у неприємному аспекті, звісно.

– Дуже неприємному?

– Розгадка була очевидна, і ви її бачили, містере Бертон.

– Навіть не підозрював, – зізнався я.

– Та ні ж бо, все ви бачили! Це ви вказали мені на неї. Ви добре бачили зв'язок усіх подій між собою, але вам бракувало певності для усвідомлення того, що означають усі ваші здогади. Почнімо з тієї причепливої фрази: "Немає диму без вогню". Вона дратувала вас, і ви цілком правильно все підмітили, щоб назвати речі своїми іменами – димовою завісою. Відвертанням уваги. Усі дивляться не туди, куди треба, тобто на анонімки. Але весь фокус у тому, що ніяких анонімок не було…

– Стривайте, стривайте, шановна міс Марпл. Я можу вас запевнити, що анонімні листи були. Я сам одержав одного.

– Все правильно, містере Бертон, але то були не справжні анонімки. До речі, Мод теж не збагнула цього. Навіть у такому затишному містечку, як Лімсток, буває безліч скандалів, і я можу вас запевнити, що кожна жінка, яка тут живе, знала б про них і неодмінно скористалася ними.

І хоч чоловіки якраз із тих, хто зовсім не цікавиться плітками, надто ж такі безсторонні, розсудливі люди, як містер Сіммінгтон, але якби листи писала жінка, то вони були б значно дошкульніші.

Отож ви бачите: досить було не звертати уваги на дим, а шукати вогонь – і ви одразу збагнули б, що тут і як. Вам лише слід було осмислити факти у світлі того, що скоїлось. А як відкинути листи, постає питання: кому потрібна смерть місіс Сіммінгтон? І на перший план виступає містер Сіммінгтон, її чоловік. Постає інше питання: яка причина, мотив? Інша жінка? І перше, що я чую, – у їхньому домі є дуже гарна гувернантка. Все дуже просто, правда? Містер Сіммінгтон, сухий, пригнічений чоловік, прив'язаний до буркотливої, невротичної дружини,

і раптом з'являється молода, божественної краси істота. Сподіваюсь, ви знаєте, коли джентльмени у такому віці закохуються, то їм затьмарює мозок. Це – ніби божевілля. А містер Сіммінгтон, наскільки я можу судити, ніколи не був хорошою людиною; не був він добрим, люблячим і співчутливим – усі його риси негативні, тож він навіть не мав сили боротися з цим божевіллям. А в такому містечку, як Лімсток, лише смерть дружини могла розв'язати йому руки. Бачте, він хотів одружитися з дівчиною. Вона була респектабельна. Він теж. Крім того, він був дуже прив'язаний до своїх дітей і не хотів їх кидати. Йому хотілося залишити собі все: дім, дітей, свою респектабельність і Елсі. І за це він мусив платити вбивством.

Він вибирає для цього дуже розумний шлях. Зі свого досвіду в карних справах він знає, як швидко підозра падає на чоловіка, коли його дружина несподівано вмирає, адже можлива ексгумація. Тому придумує смерть, що здається випадковим наслідком чогось іншого; йому спадає на думку створити неіснуючу анонімницю.

Розумно придумано й те, щоб поліція підозрювала жінку. І це йому вдалося. Адже він списав листи зі справи минулих років, де анонімки писала жінка, та з тієї справи, про яку йому розповів доктор Гріффіт. Я не хочу сказати, що містер Сіммінгтон бездумно переписав кожного листа, ні. Він узяв із них фрази і вислови, перемішав їх і ось наслідок: вийшли листи, за якими безпомилково відчувається жінка, напівбожевільна, непогамована.

Він знав усі прийоми, якими користується поліція: вивчення почерку, друкарських шрифтів тощо і готував свій злочин заздалегідь. Перш ніж віддати машинку Жіночому інституту, він надрукував адреси на конвертах, а сторінки з книжки у Літтл-Ферзі вирізав, напевне, дуже давно, сидячи у вітальні якогось дня і очікуючи міс Бартон. Він знав, що люди не часто розгортають книжки з проповідями! І ось, добре підготувавши свою "анонімницю", розпочав гру. Він вибрав для цього день, коли прислуга мала свій щотижневий вихідний: гувернантка з хлопчиками і приймачка після другого сніданку підуть гуляти. Але він не

міг урахувати, що маленька Агнес посвариться зі своїм хлопцем і повернеться додому…

– А що вона бачила?

– Не знаю. Можу лише здогадуватися. Думаю, вона нічого не бачила.

– Тобто, все це простий збіг?

– Ні, ні, моя люба, я не це хотіла сказати. Вона дійсно простояла у буфетній до самого вечора, сподіваючись, що її юнак прийде вибачитися і всяке таке, але насправді вона нічого не бачила. Тобто, ніхто не приходив, навіть поштар. І це їй видалося дивним, адже того дня місіс Сіммінгтон одержала анонімного листа. Щоправда, вона не одразу це збагнула.

– А хіба місіс Сіммінгтон не одержувала листа?

– В тому й уся суть, що не одержувала. Я ж кажу, цей злочин дуже простий. Містер Сіммінгтон підсипав ціаністого калію у верхній пакетик з порошком, з тих, що вона пила після їди, і, коли після другого сніданку її почав діймати ішіас, вона випила його разом з ліками. Сіммінгтонові ж лишилося прийти з контори раніше від Елсі Холланд або разом з нею, покликати з вітальні дружину, не почувши відповіді, піднятися до неї в кімнату, насипати у склянку трошки ціаністого калію, дістати з кишені анонімного листа, зім'яти й кинути його у камін і покласти клаптик паперу зі словами "Я не можу далі", написаними її рукою.

Міс Марпл обернулася до мене і сказала:

– І це ви теж правильно відчули, містере Бертон. З клаптиком паперу, справді, було щось негаразд. Люди не лишають записки про самогубство на маленькому обривку паперу. Вони пишуть свої останні

слова на великих аркушах і дуже часто кладуть їх у конверт. Так, з клаптиком паперу було негаразд, і ви це знали, містере Бертон.

– Ви мене переоцінюєте, міс Марпл. Я нічого не знав.

– Все ви знали, містере Бертон. Бо чому ж тоді вас так вразила записка на телефоннику, написана вашою сестрою?

Я поволі повторив текст записки:

– "Скажи, що я не можу в п'ятницю..." – То це тоді я прочитав "Я не можу далі"!

Міс Марпл задоволено усміхнулася мені.

– Так, містере Бертон. Сіммінгтон, побачивши таку записку, збагнув, що вона йому згодиться, і вирвав з неї потрібні слова. Адже записка була написана рукою місіс Сіммінгтон.

– Скажіть, а більше нічого геніального з мого боку не було?

Вона підморгнула мені й сказала:

– Знаєте, це ви навели мене на слід, бо зібрали всі факти і розставили їх по порядку. Більше того, ви сказали мені найважливіше: Елсі Холланд не одержувала анонімних листів.

– А знаєте, вчора вночі я подумав, що це вона писала їх, а тому й не одержувала.

– О ні. Особа, яка пише анонімні листи, практично завжди надсилає їх собі. Це складає, так би мовити, частку комплексу задоволення. Бачте, сам факт зацікавив мене з іншого боку. В цьому було одне із

вразливих місць містера Сіммінгтона. Він не міг примусити себе написати брудного листа дівчині, яку кохав. Це дуже цікаве спостереження людської натури і, можу сказати, якоюсь мірою, робить йому честь. Але саме тут він непоправно схибив.

– І він убив Агнес? Але для чого? Йому не було сенсу цього робити.

– Може, й так. Але ви забуваєте про те, моя люба, що людина, вчинивши злочин, починає бачити все перебільшеним і спотвореним. Немає сумнівів, що він чув, як дівчина подзвонила Партрідж і говорила про своє занепокоєння, відколи померла місіс Сіммінгтон, і про щось таке, чого вона ніяк не могли зрозуміти. У нього не лишалося вибору: дурне дівчисько щось бачило, а це небезпечно.

– Але ж він до самого вечора був у конторі.

– Я думаю, він убив її; перш ніж піти до контори. Міс Холланд була в їдальні. Він вийшов у передпокій, відчинив і зачинив двері, так, ніби вийшов з дому, а сам прослизнув у маленьку гардеробну. Коли Агнес лишилася в домі сама, він подзвонив у двері, знову сховався у гардеробній, вийшов позад неї і вдарив її по потилиці, коли та відчиняла двері. Потім запхнувши тіло у шафу, швиденько пішов до контори, спізнившись усього на кілька хвилин. Цього, звісно, ніхто не помітив. Бачте, ніхто не підозрював чоловіка.

– Підла тварюка, – сердито буркнула місіс Дейи Калтроп.

– А хіба вам більше не шкода його, місіс Дейн Калтроп? – поцікавився я.

– Анітрохи. А що?

– Та нічого, я просто радий це чути.

– А до чого тоді Еймі Гріффіт? Я чула, що поліція знайшла товкача, викраденого у лабораторії Оуена, і рожно теж. А вгадайте, де вони були сховані? Інспектор Неш сказав мені, коли я йшла сюди. Їх знайшли у Сіммінгтоновій конторі в старій струхлявій шухляді, де лежали папери на маєток покійного сера Джаспера Харрінгтона Веста.

– Бідолашний мій кузен Джаспер, – сказала місіс Дейн Калтроп. – Такий був порядний дідок. Якби він про це дізнався, у нього стався б серцевий напад.

– Але ж це божевілля тримати їх у себе, – вигукнув я.

– Скоріше навпаки, – відказала місіс Дейн Калтроп. – Адже містера Сіммінгтона ніхто не підозрював.

– Він ударив її не товкачем, – провадила Джоанна. – Там також знайшли гирку від годинника, а на ній кров і волосся. Вони гадають, що він викрав товкача у той день, коли заарештували Еймі, і тоді ж сховав сторінки з книжки у її домі. Тому я вертаюсь до свого питання: до чого тут Еймі Гріффіт? Поліцейські бачили, як вона друкувала листа.

– Справді, це вона надрукувала того листа, – відказала міс Марпл.

– Але для чого?

– О моя люба, ви, звісно ж, зрозуміли, що міс Гріффіт усе життя кохала Сіммінгтона?

– Бідолашна, – жалібно проказала місіс Дейн Калтроп.

– Вони завжди були добрими друзями, і, я певна, Еймі сподівалася, що після смерті місіс Сіммінгтон, звісно ж, згодом, вона… – міс Марпл відкашлялася делікатно. – А потім пішли чутки про Елсі Холланд, і це її дуже засмутило. Вона вважала дівчину звичайнісінькою інтриганкою, не

вартою Сіммінгтона. Крім того, Елсі Холланд заступила їй шлях до здобуття Сіммінгтона. Ось вона й піддалася спокусі. Чому б не надрукувати листа і не налякати дівчину так, щоб вона забралася звідси геть? їй це здалося цілком безпечним, адже вона вважала, що вжила усіх пересторог.

– І що ж? – спитала Джоанна. – Чим усе кінчилося?

– Я думаю, – вела далі міс Марпл, коли міс Холланд показала листа Сіммінгтонові, він одразу збагнув, хто його написав. З'явилася чудова нагода покінчити з цією справою і відвести від себе будь-яку підозру. Дуже підло з його боку, але йому нічого не лишалося робити. Бачте, поліція не заспокоїться, поки не знайде анонімниці. Коли він відніс листа в поліцію і дізнався, що вони бачили, як Еймі Гріффіт друкувала його, то зрозумів, що має шанс, один із тисячі, покінчити з усім. І ось він бере всю сім'ю і йде на чай до Еймі Гріффіт, а оскільки він ішов з контори, то прихопив портфеля, куди поклав вирізані сторінки. Дуже мудро було з його боку сховати сторінки саме у шафі під сходами, адже в такому ж місці знайшли Агнес. До того ж йому легко було це зробити; вистачило якоїсь хвилини, щоб, ідучи за Еймі та поліцією, запхнути сторінки в сувій старих шпалер.

– Але одного не можу вам пробачити, міс Марпл, – сказав я. – Для чого було вплутувати у цю справу Мейган?

– Мій юний друже, щось треба було робити, а проти негідника – ніяких доказів. Мені потрібна була людина хоробра і розумна. Ось я й вибрала її.

– Це було дуже небезпечно для неї.

– Дійсно, дуже небезпечно, містере Бертон. Та ми живемо у цьому світі не для того, щоб уникати небезпеки, коли на карту поставлено життя молодої дівчини. Ви мене розумієте?

Я зрозумів її.

На Хай-стріт був звичайний ранок. Міс Емілі Бартон вийшла з бакалійної крамниці з господарською сумкою. Щоки їй палали, очі збуджено блищали.

– О шановний містере Бертон, я так хвилююся. Подумати тільки, я зібралася подорожувати!

– Гадаю, це вам сподобається.

– О, я цього певна. Сама б я нізащо не поїхала. Знаєте, все склалося так вдало для мене. Я давно відчувала, що мені доведеться розпрощатися з Літтл-Ферзом, бо мої фінанси стали такими бідними. Якби не це, то я нізащо б не здавала свого будинку в оренду. Але тепер, коли ви його купили і збираєтеся одружитися й жити в ньому з Мейган, я спокійна. Та й моя люба Еймі після таких страждань не знає, куди себе подіти, адже її брат одружується як це гарно, що ви обоє лишаєтеся в Лімстоку, і вона згодилася подорожувати зі мною. Ми хочемо поїхати надовго. Можливо, – міс Емілі перейшла на шепіт, – ми вирушимо в навколосвітню подорож! А Еймі така чарівна, така практична. Я так думаю: все, що робиться, – все на краще, а ви?

На мить я згадав місіс Сіммінгтон і Агнес Водделл, які лежать тепер у могилах, і подумав, чи згодні вони з цим, а потім пригадав, що хлопець Агнес був не в захваті від неї; місіс Сіммінгтон не любила Мейган і… А, ну його к бісу!

Всі ми колись помремо! І мені нічого не лишалося, як погодитися зі щасливою міс Емілі Бартон.

Я пішов по Хай-стріт, і коли опинився біля будинку Сіммінгтона, з воріт вибігла Мейган. Зустріч вийшла не зовсім романтичною, бо поряд з

нею бігла велетенська англійська вівчарка, що ледве не збила мене з ніг.

– Чарівний пес, правда? – вигукнула Мейган.

– Навіть дуже. Він наш?

– Так, це весільний подарунок від Джоанни. Тобі подобаються наші весільні подарунки? Правда, гарні? Ця пухнаста шерстянка, що її подарувала міс Марпл, невідомо для чого. Чудовий чайний сервіз від містера Пая, а Елсі прислала мені підставку для грінок.

– О, це в її стилі! – перебив я Мейган.

– Вона влаштувалася в дантиста і дуже щаслива. А мені що робити?

– Перелічувати весільні подарунки. Тільки не забувай, якщо ти передумаєш, тобі доведеться відіслати подарунки назад.

– О, я не передумаю. Що ж у нас іще є? Ага, ось. Місіс Дейн Калтроп прислала єгипетського скарабея.

– Оригінальна жінка, – з удаваним захопленням проказав я.

– Стривай, стривай! Ти ж не знаєш найцікавішого. Партрідж теж прислала мені подарунок. Це найжахливіша скатертина для чаю, яку ти будь-коли бачив. Але, я гадаю, вона тепер мене любить, бо сказала, що вишила її своїми руками.

– Кислицями і будяками, напевне?

– Ні, справжніми любовними картинками.

– Господи праведний! Нарешті Партрідж оживає.

Мейган потягла мене у будинок і сказала:

– Я ніяк не можу збагнути одного. На собаці є нашийник і повідець, а Джоанна ще одного нашийника і повідця прислала. Як ти гадаєш, для чого?

– Це Джоаннині маленькі жарти, – відповів я їй.